

Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk

Academiejaar 2014-2015

Bruggen bouwen.
Kan herstelrecht een meerwaarde
betekenen bij intra familiaal geweld?

*"There's a crack in everything. That's
where the light gets in."
Leonard Cohen.*

Bachelorproef aangeboden door
Sandra Legrand
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de Gezinswetenschappen

Interne begeleider: Younasse Assarrakh

Bruggen bouwen.
Kan herstelrecht een meerwaarde
betekenen bij intra familiaal geweld?

*"There's a crack in everything. That's
where the light gets in."
Leonard Cohen.*

Bachelorproef aangeboden door
Sandra Legrand
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de Gezinswetenschappen

Interne begeleider: Younasse Assarrakh

Inhoudstafel

1. Inleiding.
2. Onderzoeksvragen:
  - 2.1. Juridische invalshoek: In welke mate kan herstelrecht- en bemiddeling een meerwaarde bieden voor het gezin in nood.
  - 2.2. Relationale invalshoek: In welke mate kan herstelrecht de mogelijkheid openlaten dat gezinsleden na intra familiaal geweld onder één dak blijven wonen – ook als de fysieke integriteit niet gegarandeerd is?
  - 2.3. Psychologische invalshoek: In welke mate kan herstelrecht bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden van het geweld in huis?
3. Casus. Gezin in de knoop: Tandembemiddeling maakt soms het verschil.
  - 3.1. Woord vooraf: Bemiddelingsburo Alba.
  - 3.2. Tandembemiddeling aan de hand van een casus: Intra familiaal geweld.
    - 3.2.1. Fase 1: Kennismaking.
    - 3.2.2. Fase 2: Verhalenspiegel.
    - 3.2.3. Fase 3: Spiegelcorrectie.
    - 3.2.4. Fase 4: Rechtstreeks gesprek.
    - 3.2.5. Fase 5: Reflectiepauze en verder gesprek.
    - 3.2.6. Fase 6: Afronding.
4. Maatschappelijke relevantie.
5. Opleidingsrelevantie.
6. Veranderingsdoelen.
7. Literatuurstudie.
  - 7.1. Een eerste invalshoek; De juridische optiek.
    - 7.1.1. Het kinderrechtenverdrag.
    - 7.1.2. Herstelrecht: Een introductie.
    - 7.1.3. Herstelrecht voor de minderjarige pleger.
    - 7.1.4. Herstelbemiddeling voor de minderjarige pleger.
    - 7.1.5. Een kritische noot: In welke mate kan herstelrecht- en bemiddeling een meerwaarde bieden voor het gezin?
    - 7.1.6. Besluit.
  - 7.2. Een tweede invalshoek; De relationele optiek.
    - 7.2.1. Intra familiaal geweld: Een introductie.
    - 7.2.2. Intieme oorlog; Huiselijk geweld van de jongere naar zijn ouder(s) toe.
    - 7.2.3. Verbreken van het geweldspatroon; Het vraagt deskundige hulp.
    - 7.2.4. Puinruimen na huiselijk geweld; Hulpprogramma's uit de buitenlandse literatuur.
    - 7.2.5. Een kritische noot: In welke mate kan herstelrecht de mogelijkheid openlaten dat gezinsleden na intra familiaal geweld onder één dak kunnen blijven wonen, ook als de fysieke integriteit niet gegarandeerd is?

- 7.2.6. Besluit.
- 7.3. Een derde invalshoek: De psychologische optiek.
  - 7.3.1. De impact van geweld: Een introductie.
  - 7.3.2. De sociale leertheorie: Alfred Bandura.
  - 7.3.3. De gehechtheidstheorie: John Bowlby.
  - 7.3.4. Parentificatie.
  - 7.3.5. Een kritische noot: In welke mate kan herstelbemiddeling bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden van het geweld in huis?
  - 7.3.6. Besluit.
- 8. Veranderingsdoelen & omgevingsstrategieën.
  - 8.1. Microniveau. Het gezin.
  - 8.2. Mesoniveau. De organisatie.
  - 8.3. Macroniveau. De maatschappij.
- 9. Algemeen Besluit.
- 10. Bijlagen.
  - 10.1. Ecologisch model van Bronfenbrenner.
  - 10.2. Model van Belsky.
- 11. Bibliografie.
- 12. Internetbronnen.

Voorwoord

In onze maatschappij is geweld, helaas, niet meer weg te denken. Elke dag horen en zien we verhalen en beelden die elke verbeeldingskracht tartten. We veroordelen vanuit onze luie zetel de bruutheid en gewelddadigheid die terroristen gebruiken om hun standpunten duidelijk te maken. We halen moordenaars en dieven neer en sluiten vergeving volledig uit. We gebruiken daarbij standaardzinnen als *“Dat zou mijn kind eens moeten doen!”* Of nog duidelijker: *“Mijn kind zou dit nooit doen!”* Of misschien nog erger: *“Welke opvoeding heeft hij of zij gehad?”* *Het zal wel aan de ouders liggen!”* Als dit waar zou zijn dan zou er geen geweld zijn. Het is een utopie te denken of te geloven in het “mijn-kind-schoon-kind-ideaal”.

Toen ik op een dag het nieuws zag van enkele jongeren die zomaar een man in mekaar hadden geslagen en ik verbouwereerd naar de beelden van de gewelddadigheid van die jongeren keek ging mijn hart uit naar hun ouders. Terwijl iedereen oordeelde, veroordeelde en standaardzinnen braakte vroeg ik me af: *“Wat met die ouders? Hoe moeten zij dit te boven komen? Hoe kunnen zij ooit weer een gezin zijn?”*

Het gezin is de hoeksteen van onze maatschappij. Hoe moet het verder met het gezin wanneer er op een dag een agent aan de deur staat en zegt dat jouw minderjarige dochter een oud vrouwtje in mekaar sloeg voor haar handtas? Of dat jouw zoon de dader is van seksueel grensoverschrijdend gedrag? Wat dan?

Vanuit die vraagstelling ging ik op zoek naar antwoorden en groeide mijn interesse naar herstelrecht en bemiddeling.

Het enthousiasme dat ik bij aanvang van deze thesis voelde heeft me in de loop van het schrijven niet één keer in de steek gelaten. Dit komt omdat ik een geweldige achterban had die me steunde en troostte wanneer het nodig was. Daarom gaat een heel speciale dank uit naar mijn partner, met wie ik tijdens dit schrijven in het huwelijksbootje zal stappen, Vicky Van Droogenbroeck, voor haar steun toen ik achter woorden zocht en haar troost toen ik het moeilijk had. Zonder haar nooit aflatende geloof in mij zou ik nu niet eens een thesis aan het schrijven zijn. Ook Kaat Schaubroeck verdient een plaatsje in het dankwoord want zonder haar bemoedigende en inspirerende woorden had ik allang opgegeven. Verder wil ik ook Kristel Cuyvers bedanken voor haar ontzettend grote vertrouwen in mijn kunnen en voor de rustgevende intermezzo's aan de telefoon. Als laatste, maar zeker niet in het minst wil ik mijn begeleider Younasse Assarrakh bedanken voor zijn immer aanwezige stimulerende aanpak, zijn uitbundige manier van werken en het onnoemelijke vele geduld dat hij aan boord legde wanneer ik nog maar eens een kleine vraag had.

Bedankt!

Sandra Legrand.

1. Inleiding: Een probleemstelling

In een gezin is de samenhang erg belangrijk. Het is de bakermat van het gezin als het ware. Wanneer die samenhang wegvalt, valt ook het vertrouwen weg. Het vertrouwen in elkaar en naar elkaar. Dit kan gebeuren als bijvoorbeeld de jongere in het gezin een ernstig misdrijf heeft gepleegd waardoor tussenkomst van de jeugdrechtbank is vereist. Er ontstaat een breuk tussen de jongere en zijn gezin. De ouders zijn verontwaardigd, boos, triest, ontgoocheld om wat hun kind heeft gedaan. De jongere van zijn kant beseft pas na zijn daden wat de impact ervan is en wat de gevolgen zullen zijn. Voor hem. Voor zijn ouders. Voor zijn omgeving. En niet in het minst voor het slachtoffer.

Volgens Walgrave (2012) gaat er geen week meer voorbij dat we niet worden wakker geschud door berichten in het nieuws over knokpartijen tussen wedijverende jongerenbendes. Niet zelden horen daar ook nog andere feiten bij zoals de toeneming van druggebruik, meer schoolverzuim, hangjongeren die de buurt verstoren tot zelfs vernielzucht en ander crimineel en/of probleemgedrag gepleegd door jongvolwassenen.

Wanneer de jongere strafbare feiten heeft gepleegd dan hoor je vaak dat *het wel aan de opvoeding zal liggen*". Ik deel deze mening echter niet. Adolescenten worden geacht te weten wat kan en wat niet kan. Wat goed is en wat slecht. En dat zij dus ook verantwoordelijk kunnen zijn in het nemen van beslissingen. Ik ben ervan overtuigd dat ouders net zo het slachtoffer zijn van de daden van hun zoon of dochter als zij die rechtstreeks te lijden hebben gehad of lijden onder de gevolgen van de strafbare feiten die hij of zij heeft gepleegd. Ik ben er echter ook van overtuigd dat, wat een jonge dader ook heeft gedaan, hij altijd moet weten dat hij een thuis heeft. En ouders. Ouders die hem, ondanks zijn daden, graag zien. En vooral ook blijven graag zien. Die verder willen kijken dan zijn daden. Ook al is dat geen makkelijke taak op zo'n moment. Want op zo'n moment is net dat graag zien er teveel aan en verschrikkelijk pijnlijk.

Ik begin mij meer en meer af te vragen wat de daden van de jongere doet met ouders. Hoe gaan zij om met hun kind na die, soms wel gruwelijke, feiten? Anders dan de naaste omgeving, de maatschappij of het slachtoffer kunnen zij hun zoon of dochter niet de rug toe keren. Wat hij of zij ook gedaan heeft, het blijft wel hun kind. Van Alphen (2013) schrijft dat niemand van gewelddadigheid houdt en dat we toch op het zelfde moment niet kunnen doen alsof het er niet is. Alsof geweld niet bestaat. Soms krijgen ouders te maken met kinderen die geweld plegen. Die soms, om onverklaarbare redenen gruwelijke feiten hebben begaan. En ook al is het heel belangrijk dat we geweld niet mogen of kunnen tolereren, we moeten wel de juiste manier vinden om met deze jongeren om te gaan. Ze moeten inderdaad gestraft worden voor hun daden. Maar is dit genoeg? Leren zij daar uit? Een opmerking die Van Alphen (2013) hierover maakte en waar ik me wel in kon vinden, was dat straffen volgens hem eigenlijk de minst

daadwerkelijke theorie is om een evenwichtige gedragsverandering te bekomen bij gewelddadige jongeren en belonen eigenlijk de meest effectieve kan zijn, in sommige zaken. We moeten, zei hij ook nog, een beroep proberen doen op (jonge) daders hun eigen humaniteit. Als zij zelf inzien welk effect hun gedrag heeft gehad op hun naaste omgeving en het slachtoffer, dat zij zich zelf slecht kunnen voelen. Zelfs spijt hebben van hun daden. Op dat gevoel van menswaardigheid moeten we een beroep durven doen. Want als zij, vanuit dat gevoel van spijt, hun daden proberen te herstellen, zijn daders zelf in staat hun eigen 'slechte' gevoel te verzachten en zullen zij niet snel nog het slechte pad opgaan.

Menselijke gedragingen, stelt Walgrave (2012), worden nu eenmaal niet bepaald door slechts één element, maar door een labyrint van factoren en tal van verschillende constructies opgezet doorheen onze levensgeschiedenis. We zijn allemaal mensen met onze gaven en onze gebreken. Geweld gepleegd door jongeren ontstaat niet omdat deze jongeren welgesteld zijn of net in een arm gezin werden geboren. Ook niet omdat mensen van nature slecht zouden zijn. Het is nu eenmaal niet zo zwart-wit. Er zitten heel wat grijstinten tussen het zwarte en het witte verweven. Daarom zou een sociaal-ethisch denkbeeld er één moeten zijn van een streven naar een rechtvaardige gemeenschap. Eén waarin voordeel voor de eigen persoon en het gezamenlijke belang elkaars tegenpolen niet zijn. Het is van essentieel belang dat we proberen om samen te werken aan een maatschappij waarin elke afzonderlijke inwoner van deze samenleving verwezenlijking van zijn eigen zijn kan beogen.

Tegenwoordig wordt in de media het zinloos geweld door jongeren gepleegd ons rond de oren gesmeten. En elk van ons oordeelt op zijn eigen manier over het gebeurde. Maar wat als de politie op een dag voor jouw deur staat en je vertelt dat het jouw kind is die een dader is? Dat het jouw kind is die een man voor een sigaret in elkaar schopte? Of een medeleerling voor een iPod neerstak met een mes? Wat als het jouw zoon is die op een dag de pedalen verliest en jou mishandelt? Is het dan ook zo makkelijk om samen te werken aan ieders belang? Is het dan nog zo eenvoudig om naar daders van crimineel gedrag hun gaven te kijken zonder hen te veroordelen om wat ze deden? Zien we dan onze zoon of dochter nog staan of zien we hen enkel nog als "dader"? Wanneer ik zo'n dingen hoor in het nieuws, of lees in de krant vraag ik me keer op keer af "En wat met die ouders?" Hoe moet dit zijn voor hen? Wat doet dit met het gezin? Hoe leert zo'n gezin opnieuw functioneren als een gezin, nadat het helemaal is afgebroken geweest? Ontregeld? Hoe vinden ze elkaar weer?

Vanuit dit standpunt, deze vragen die ik me stelde, is mijn interesse gegroeid naar "herstelrecht" en "herstelbemiddeling". Wat is het? Wat is het nut van herstelrecht en herstelbemiddeling? Maar vooral, wat is het effect ervan?

2. Onderzoeksvragen

In dit onderzoek zullen volgende onderzoeksvragen aan bod komen en zal ik proberen deze van een antwoord te voorzien:

2.1. Juridische invalshoek:

In welke mate kan herstelrecht- en bemiddeling een meerwaarde bieden voor het gezin in nood?

2.2. Relationale invalshoek:

In welke mate kan herstelrecht de mogelijkheid openlaten dat gezinsleden na intra familiaal onder één dak blijven wonen - ook als de fysieke integriteit niet gegarandeerd is?

2.3. Psychologische invalshoek:

In welke mate kan herstelrecht bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden van het geweld in huis?

In wat hierna volgt tracht ik een zowel grondig als kritisch verhaal te schetsen die me misschien kan helpen in mijn zoektocht naar de antwoorden op mijn vragen. Ik probeer dit te doen aan de hand van een casus, die is gebaseerd op ware feiten maar waarvan de betrokken actoren elk een fictieve naam kregen. In deze casus staat *tandembemiddeling* centraal omdat dit de gewoonte is bij intra-familiaal geweld, wat het onderwerp van de casus is. Ik probeer ook te zoeken naar eventuele antwoorden op de vraag in welke mate herstelrecht kan bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden op alle personen die (in)direct betrokken zijn geweest tot het geweld in huis. Ook schets ik daarnaast zowel de maatschappelijke relevantie als de opleidingsrelevantie voor herstelrecht/bemiddeling en probeer ik enkele veranderingsdoelen te formuleren op meso-, macro- en microniveau. Om mijn vragen enigszins beantwoord te krijgen is het belangrijk dat ik in de literatuurtekst eerst op zoek ga naar wat herstelrecht precies inhoudt en waar de verschillen liggen met herstelbemiddeling. Een antwoord hierop kan ik vinden bij een organisatie die een mogelijkheid tot bemiddeling en herstelrecht aanbiedt. In mijn casus is dit Alba. Ik zal dan ook deze organisatie bespreken.

3. Casus: Gezin in de knoop: Tandembemiddeling maakt soms het verschil.

3.1. Woord vooraf: Bemiddelingsburo Alba.

Alba is een bemiddelingsorganisatie in Vlaams-Brabant waarin diensten zoals herstelbemiddeling, leerprojecten en gemeenschapsdiensten worden aangeboden. Daarnaast heeft Alba een dienst Ondersteunende Begeleiding. Deze laatste staat ook in voor de time-outprojecten voor jeugdzorgvoorzieningen uit Vlaams-Brabant en Brussel.

Alba is een organisatie die uitsluitend werkt met jongeren die criminele feiten hebben gepleegd. We spreken dan van een MOF, een als Misdrijf Omschreven Feit. Wanneer een jongere feiten van criminele aard heeft gepleegd, wordt daar een proces-verbaal van opgemaakt en nadien wordt dit overgemaakt aan het jeugdparket (Walgrave, 2012). Het kan daarna verschillende kanten uit. Minderjarige plegers krijgen immers geen straf opgelegd, maar maatregelen (Van Alphen, 2013). Eén van die kanten of maatregelen is dus bemiddelingsburo Alba.

Alba beoogt een solidaire maatschappij waarin men exclusie wil voorkomen. Zij willen mensen perspectieven geven en zo een groei naar verbondenheid denkbaar maken. Naar aanleiding van situaties waar jongeren in een vertrouwensbreuk of conflict zijn beland, met zichzelf, met hun leefmilieu of met de sociale norm probeert Alba samen te werken met hen om deze vertrouwensbreuk te herstellen. Hierbij hebben zij een houding van aandacht voor alle betrokken partijen in één bepaalde zaak. Met andere woorden, de volledige context van het conflict wordt benaderd. Alba werkt in en tussen sociale beroepskaders, zoals onderwijs, justitie en hulpverlening. Vanuit het geloof in hun eigen kunnen sporen zij mensen aan in het behouden, samenstellen en herstellen van gunstige banden en in het opnemen van hun verantwoordelijkheid. Hiervoor wordt een veilige ruimte geschept. Deze ruimte is noch eindeloos, noch vrijblijvend en kan soms confronterend werken. Zowel het proces als de uitkomst ervan zijn belangrijk (Alba, 2010).

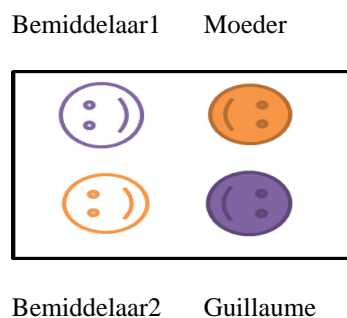
Om de conflictueuze relatie tussen moeder en zoon te herstellen werd in de casus van Guillaume gekozen voor een tandembemiddeling. In zaken als intra familiaal geweld kiest men bewust voor dit soort bemiddeling. Het is een vorm van bemiddeling die ontwikkeld werd in Oostenrijk en die vooral gebruikt wordt tussen partijen uit eenzelfde sociale context. Mensen die elkaar dus nog geregeld terugzien zoals familie, vrienden, burens, leerlingen, partners. De bedoeling van de bemiddeling is de partijen te helpen bij het uitwisselen van verhalen en een opening te maken om in de toekomst nog met elkaar om te gaan zonder nieuwe conflicten. Het gaat telkens om een intensieve sessie van drie tot vier uur, die in verschillende fasen wordt opgebouwd en waarbij altijd twee bemiddelaars aanwezig zijn. Deze verschillende stadia hebben als doel om te komen tot een herstel in de relatie van moeder en zoon (www.alba.be).

3.2. Tandembemiddeling uitgelegd aan de hand van een casus.¹

Een gezin komt terecht in een sfeer van escalerende en agressieve conflicten. Hoe geraken ze uit die spiraal? Wat heeft een gezin nodig om weer een gezin te worden? Hulpverlening is zeker niet altijd het antwoord, maar tussen Guillaume en zijn moeder hielp bemiddeling wel om de communicatie op gang te trekken.

Guillaume (17) verschijnt voor de jeugdrechter. Hij kreeg een MOF-dossier wegens opzettelijke slagen en verwondingen en moet daarom 20 uur leerproject op maat volgen. Daarnaast worden hij en zijn moeder doorverwezen naar Alba voor een bemiddeling op vrijwillige basis.

Na enkele telefonische contacten hebben Guillaume en zijn moeder een afspraak bij bemiddelingsburo Alba. Guillauges vader is niet aanwezig, omdat moeder hem er absoluut niet bij wil. Een van de bemiddelaars laat moeder en zoon binnen en vraagt hen nog even plaats te nemen in de wachtkamer. Tijdens deze observatiefase kunnen de bemiddelaars al waarnemen hoe de partijen met elkaar omgaan. Moeder en zoon zijn stil, zeggen niet veel.

3.2.1. FASE 1. Kennismaking

Twee bemiddelaars zijn bij de ontmoeting aanwezig. Ze gaan op dit moment elk apart, in een andere ruimte in gesprek. De eerste bemiddelaar praat met moeder, de tweede met de zoon. De bemiddelaars luisteren naar het verhaal, polsen wat de partijen verwachten van dit gesprek en wat hen zou kunnen helpen.

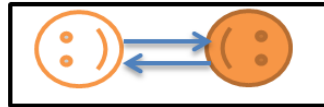
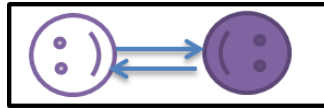
Vooraf is al besproken dat ze bij deze eerste ontmoeting zullen deelnemen aan een tandembemiddeling. Dit is een vorm van bemiddeling die ontwikkeld werd in Oostenrijk en die vooral gebruikt wordt tussen partijen uit eenzelfde sociale context, mensen die elkaar dus nog geregeld terugzien: vrienden, familie, burens, leerlingen, partners... Ze wordt bovendien vaak ingezet bij intra familiaal geweld. Bedoeling van de bemiddeling is de partijen te helpen bij het uitwisselen van verhalen en een opening te maken om in

---

¹ Casus door middel van interview gekregen van Bie Vanseveren, bemiddelaar bij Alba.

de toekomst nog met elkaar om te gaan zonder nieuwe conflicten. Het gaat telkens om een intensieve sessie van drie tot vier uur, die in verschillende fasen wordt opgebouwd en waarbij altijd twee bemiddelaars aanwezig zijn.

Bemiddelaar1   Guillaume

Bemiddelaar2   Moeder

Guillaume leeft op gespannen voet met zijn ouders, die in een vechtscheiding verwickeld zitten. Hij en zijn broer Milan (14) gaan week om week naar hun vader. Guillaume voelt zich door zijn vader vaak afgewezen. Ook met zijn mama heeft hij veel conflicten. De politie is al een paar keer aan de deur geweest. Guillaume wordt om die reden op een bepaald moment opgevolgd door het Comité Bijzondere Jeugdzorg. De hoog oplopende ruzies gaan over Guillaume's slordigheid, de taakverdeling in het gezin en – vooral - over school. Zijn moeder, die een universitair diploma heeft, vindt studeren zeer belangrijk. Guillaume hecht daar minder belang aan en zijn schoolcarrière verloopt dan ook moeizaam. Hij volgt tweedekansonderwijs en bist zijn derde jaar. Hij wil ook helemaal niet meer studeren. In volle examentijd komt het tot een handgemeen: Guillaume slaat zijn moeder en geeft haar een kniestoot. Ze beslist meteen om de politie erbij te halen. Guillaume vindt het verschrikkelijk dat zijn moeder hem dit aandoet.

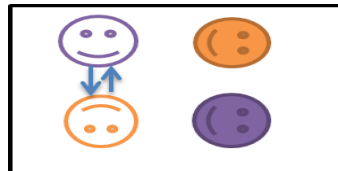
De moeder geeft aan dat ze veel hoop stelt in de bemiddeling. Ze vertelt de bemiddelaar die haar is toegewezen onder meer dat ze aan het eind van haar Latijn is. Ze is depressief en denkt aan zelfmoord. Dit wil ze echter absoluut niet aan bod laten komen in het gezamenlijk gesprek met Guillaume. Daaruit blijkt al hoe moeilijk de relatie tussen de twee partijen ligt. Na de aparte gesprekken gaan de twee bemiddelaars kort reflecteren over de volgende stap in de bemiddeling. Ze zetten voor zichzelf ook de voornaamste delen uit de verhalen die ze net hoorden op een rijtje.

3.2.2. FASE 2: Verhalenspiegel (+/- 30 min)

Na de individuele gesprekken van een halfuur tot drie kwartier volgt een korte pauze. Het geeft de ruimte aan Guillaume en zijn moeder om even afstand te nemen en hun verhaal te laten bezinken. Guillaume neemt een glas cola, mama heeft eerder nood aan koffie. De bemiddelaars overleggen intussen kort over de volgende stap in de bemiddeling en zetten voor zichzelf de belangrijkste delen uit hun verhaal op een rij.

Beide bemiddelaars gaan in een derde, gezamenlijke, ruimte naast elkaar zitten, met het gezicht naar elkaar. Moeder en zoon zitten iets verderop, ook naast elkaar. De bemiddelaars gaan nu met elkaar in gesprek. De eerste vertelt wat hij heeft gehoord van de moeder, de tweede wat hij heeft gehoord van de zoon. Moeder en zoon moeten op dit moment zwijgen en luisteren. De bemiddelaars vertellen het verhaal zonder te oordelen, te interpreteren of meningen te geven.

Bemiddelaar1 Moeder

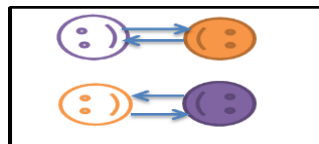
Bemiddelaar2 Guillaume

3.2.3. FASE 3: Spiegelcorrectie (+/- 20 min)

In deze fase toetsen de bemiddelaars af of ze het verhaal goed begrepen hebben en vragen ze naar verduidelijkingen, verbeteringen. Ze leggen er wel de nadruk op dat Guillaume en zijn moeder enkel mogen reageren op hun eigen verhaal en niet op dat van de ander. Dat zal aan bod komen in het gezamenlijk gesprek. De eerste bemiddelaar, die eerder het gesprek aanging met de moeder, vertelt kort aan Guillaume wat hij over hem gehoord heeft. Hij vraagt hem of hij hierbij nog bemerkings heeft. Of hij misschien zaken wil aanvullen op zijn verhaal? Guillaume vertelt dat hij niets aan te vullen heeft. Voor hem was het verhaal goed verteld. Op zijn beurt stelt de tweede bemiddelaar dezelfde vraag aan de mama. Wil zij correcties aanbrengeen?

Dat spiegelen is heel belangrijk in dit soort gesprekken. Aangezien beide partijen vanop een afstand naar elkaars verhaal moeten luisteren. Zo kunnen ze ook makkelijker zien waar de communicatie spaak loopt tussen hen.

Bemiddelaar1 Moeder

Bemiddelaar2 Guillaume

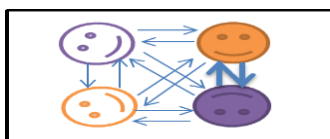
Moeder vertelt dat ze beseft dat zij een aandeel heeft in wat er is misgelopen. Ze heeft een laag zelfbeeld en is vroeger vaak gedomineerd door haar ex-man. Hetzelfde fenomeen herhaalt zich nu in de huidige relatie met haar zoon. Zo voelt ze zich in het nauw gedreven en miskend in haar moederrol. Ze heeft een sterk

minderwaardigheidsgevoel en heeft erg geleden onder de scheiding. Doordat Guillaume niet meer naar zijn vader gaat, komt zij niet meer tot rust. Ze heeft voor een groot deel ook de relatie met haar ex-man, die zeer dominant was, op haar zoon geprojecteerd. Als Guillaume zich dominant opstelt, voelt zij zich nog slechter in haar vel. Hij kan ook dikwijls verbaal naar haar uithalen, door te zeggen dat ze lelijk is en op niets trekt. Zij reageert daar heftig op, waardoor het fysieke en verbale vechten escaleert. Haar grote vraag is: laat mij mama zijn. Guillaume van zijn kant heeft het gevoel dat ze alleen maar negatieve dingen in hem ziet. Niet wie hij is als persoon. Hij wil ook dat zij hem meer als haar zoon behandelt: 'Doe mij naar de volleybal en kom mij halen. Je doet dat met je andere zoon, waarom niet met mij?' Zijn vragen die klinken naar haar toe. Hij heeft het ook heel moeilijk met de houding van zijn vader. Net voor het eerste gesprek, toen hij pas achttien was geworden, is hij door zijn vader aan de deur gezet. Zijn jongere broer blijft wel nog week om week gaan. Het gezien willen worden is voor Guillaume zeer primair.

3.2.4. FASE 4: Rechtstreeks gesprek

De stoelen worden naar elkaar gedraaid en moeder en zoon gaan nu met elkaar in gesprek. De bemiddelaars komen tussen indien nodig. Tijdens deze fase escaleert de ruzie. Moeder en zoon bestempelen elkaar geregeld als leugenaar. Ze luisteren niet naar elkaar en leggen de fout bij mekaar. Wat tijdens het voorbereidende gesprek nog lukte, gaat nu niet meer: Moeder en zoon zien hun eigen aandeel niet meer in het conflict.

Bemiddelaar1   Moeder

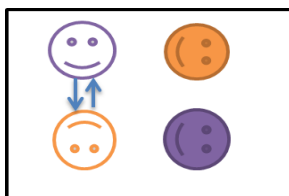
Bemiddelaar2   Guillaume

Om het conflict te ontmijnen besluiten beide bemiddelaars om een korte reflectiepauze in te lasten.

3.2.5. FASE 5: Reflectiepauze en verder gesprek

De functie van reflectiepauze is de dynamiek even doorbreken. Moeder, Guillaume en de bemiddelaars richten zich nu opnieuw tot elkaar. De bemiddelaars vertellen hen dat ze twee mensen zien die graag uit deze impasse willen geraken, maar die het moeilijk vinden om naar elkaar te luisteren: Guillaume heeft een enorme behoefte om behandeld te worden als zoon. Moeder van haar kant wil als mama gerespecteerd worden. De bemiddelaars stellen vast dat moeder en zoon oppikken wat ze vertellen. Ze geven ook aan dat ze hun best willen doen om iets aan hun escalerende ruzies te doen.

Bemiddelaar1   Moeder

Bemiddelaar2   Guillaume

3.2.6. FASE 6: afronding

Het gesprek wordt afgerond. Daarbij hoort ook de vraag of moeder en zoon zich geholpen voelen en verdere bemiddeling of hulpverlening nodig hebben. Guillaume zegt dat hij het zinvol vond: hij ziet dat er nog veel moet gebeuren. Al wil hij wel zijn best doen. Hij ziet een volgend gesprek daarom ook wel zitten. Zijn moeder is moe, maar ziet ook de noodzaak in om stappen te zetten. Ze wil alles laten bezinken en kijkt uit naar een volgend gesprek.

Er wordt een nieuw, ‘klassiek’ bemiddelingsgesprek gepland, dat twee weken later plaats zal vinden. In het jaar dat volgt, zullen uiteindelijk meerdere gesprekken en huisbezoeken doorgaan. Het is tijdens die sessies hard werken om ervoor te zorgen dat de partijen weer naar elkaar leren luisteren. In het begin stonden moeder en zoon daardoor lijnrecht tegenover elkaar en kwamen ze nauwelijks tot een gesprek. Geleidelijk aan worden tijdens de bemiddeling de conflicten uitgeklaard.

De bemiddelaar laat beide partijen luisteren naar elkaar, waardoor er een verandering plaatsvindt in de relatie. Het constante bekvechten van in het begin neemt af. In het begin van de bemiddeling gaf de moeder nog aan dat ze geen ouder meer wilde zijn: ze wilde ontzet worden uit haar ouderlijke macht en Guillaume moest weg uit haar huis. De gesprekken geven haar echter telkens weer rust. Ze is dan ook weer bereid om het te proberen. Ze blijft zoeken naar een oplossing, net omdat Guillaume zo vaak afgewezen wordt door zijn vader.

De moeder van haar kant heeft een sterk minderwaardigheidsgevoel. Ze heeft erg geleden onder de scheiding en is vaak uitgeput. Guillaume stelt zich op als de man in huis op dezelfde manier als haar ex-man dit deed. Erg dominant dus. Ze heeft voor een groot deel ook de relatie met haar ex-man, die zeer dominant was, op haar zoon geprojecteerd. Guillaume is dus als het ware negatief geparentificeerd. De moeder kan Guillaume zijn dominant gedrag echter niet meer verdragen en dit maakt deel uit van hun moeilijke relatie. Guillaume vindt dat hij erg weinig erkenning krijgt voor zijn inzet. Wat het voor hen dubbel moeilijk maakt. Dit resulteert in het gegeven dat Guillaume om aandacht schreeuwt en dat hij wil dat zijn moeder een moeder is voor hem en hij haar zoon kan zijn. Omgekeerd wil de zij enkel mama zijn en wil ze dat haar zoon zich *niet*

opstelt als "man" of beter ex- man. Doordat Guillaume nu niet meer naar zijn vader gaat, komt zij niet meer tot rust. Als Guillaume zich dominant opstelt, voelt zij zich nog slechter in haar vel. Hij kan ook dikwijls verbaal naar haar uithalen, door te zeggen dat ze lelijk is en op niets trekt. Zij reageert daar heftig op, waardoor het fysieke en verbale vechten escaleert.

Na een jaar is er zeker geen mirakeloplossing gevonden. Guillaume is niet geslaagd op school. Er zijn daardoor opnieuw spanningen binnen de moeder /zoon relatie. Toch zijn er kleine stappen vooruit gezet. Het toont aan hoe de methodiek van tandembemiddeling kansen biedt om een hoogoplopend conflict te ontmijnen en de communicatie weer op gang te brengen. Al moet die aanpak zeker nog verfijnd worden. Verder is het ook duidelijk dat bemiddeling op zich lang niet altijd volstaat. Voor dit gezin is duidelijk meer nodig: wellicht hebben ze baat bij een intense gezinsbegeleiding (Vanseveren, 2015).

4. Maatschappelijke relevantie.

Jongeren zijn de toekomst van onze maatschappij. Wanneer zij zich slecht voelen in hun vel, of wanneer zij uit verveling overgaan tot crimineel of zelfs tot gewelddadig gedrag komt onze samenleving in het gedrang. Als maatschappij mogen en kunnen wij dit soort gedrag niet tolereren. We kunnen het echter ook niet alleen bestraffen. We moeten het aanpakken. De bron proberen zoeken van waar het geweld komt. De context exploreren en proberen begrijpen. Maar bovenal moeten we proberen om jonge ouders hun kijk op het gewelddadige gedrag en het veroorzaakte leed te veranderen. Alleen op die manier kunnen we de toekomst van onze maatschappij garanderen. Dit is een taak waar we als samenleving samen moeten aan werken.

5. Opleidingsrelevantie.

Als toekomstige gezinswetenschapper ben ik vooral geïnteresseerd in de mens. Al zijn facetten, zijn drijfveren, zijn geschiedenis en de verhalen achter zijn histories. Wie hij is om zijn persoon. Niet om wie of wat of welk geloof hij vertegenwoordigt. Maar de mens zoals hij is, zonder te oordelen om wat hij heeft gedaan. Met een open blik wil ik leren begrijpen wat hem drijft en waarom hij in staat is tot de daden hij soms stelt. Deze opleiding is relevant omdat deze net alle facetten van de mens probeert bloot te leggen, ontrafelt en ons andere invalshoeken aanreikt om naar iemand te kijken. Bovendien leert deze opleiding om verder te kijken dan enkel de persoon zelf maar de gehele context te bekijken. Ze leert ons dat de mens geen op zich staand individu is, maar een persoon dat in verbinding staat met een heel systeem. Als net in dat systeem ergens een schakel stuk gaat, contact verbreekt of kortsluiting ontstaat kan er een aaneenschakeling van

gebeurtenissen beginnen dat de mens tot zaken drijft die door onze maatschappij niet kunnen worden toegelaten. Het is net dat domino-effect dat ik wil leren begrijpen. Deze opleiding is daarvoor het juiste gereedschap in een grote koffer. Want men kan pas werken aan de oplossing van een probleem, als men het heeft leren begrijpen.

6. Veranderingsdoelen.

Om na de feiten opnieuw tot een hecht en functionerend gezin te komen moeten zowel moeder als zoon technieken, methodieken aanleren om opnieuw dichterbij elkaar te staan. Ze moeten mekaar echt leren zien als wie ze zijn. Leren luisteren naar mekaar en elkaars ruimte en persoon respecteren zodanig dat ze terug naar elkaar kunnen groeien en zo proberen om de liefde tussen hen opnieuw te vinden. Verder in deze thesis zal ik hier dieper op ingaan.

7. Literatuurstudie.

7.1. Een eerste invalshoek: De juridische optiek

7.1.1. Het kinderrechtenverdrag:

Het is voor mij onrealistisch het te hebben over de jeugd, de jongeren, hun daden, hoe wij als volwassenen daar naar kijken en hoe we ermee omgaan, als ik het niet eerst heb over hun rechten. Ik kan onmogelijk uitleggen wat herstelrecht is voor jongeren als ik niet eerst iets zeg over de universele rechten van het kind. Want hoe vreselijk hun daden soms ook kunnen zijn, het zijn en blijven kinderen. En wij als ouders hebben de plicht hen op te voeden tot burgers waarop wij als mens kunnen bouwen naar de toekomst toe.

De preambule in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, geaccepteerd door de universele conventie van de Verenigde Naties op 20 november 1989 stelt namelijk concreet dat jongeren tot aan de leeftijd van de meerderjarigheid (elk kind jonger dan 18 jaar, tenzij de grenslijn van volwassenheid volgens de wet eerder valt) net omwille van hun fragiliteit een noodzaak hebben aan een buitengewone zorg en bescherming. Ze legt daarbij de klemtoon op de fundamentele verantwoordelijkheid van het gezin voor de zorg en de bescherming van het kind. Ze is ervan overtuigd dat het gezin, als het hart van onze maatschappij en het eigen milieu voor de ontwikkeling en het welbevinden van al haar leden en in het bijzonder de kinderen, de benodigde zorg en hulp dient aan te bieden opdat het kind later zijn verantwoordelijkheid binnen de samenleving volledig kan dragen. Zelfs wanneer die jongeren criminele feiten hebben gepleegd, hebben zij rechten. Zo stelt artikel 40 in datzelfde Verdrag dat kinderen, die er van verdacht worden of veroordeeld zullen worden wegens het begaan van misdrijven, in eerbied voor hun mensenrechten, (want kinderen zijn mensen en hebben daardoor dus onmiskenbaar ook mensenrechten die dienen gerespecteerd te worden) het recht hebben op het genot van

alle facetten van een authentieke berechting. Inclusief het recht op rechtsbijstand en andere assistentie bij het voorbereidend werk van zijn of haar defensie. Het basisprincipe is wel dat het gebruik van gerechtelijke processen en van plaatsing in een voorziening moet worden gemeden telkens als dit zowel denkbaar als conveniënt is (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989).

Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind is echter geen handleiding om kinderen op te voeden. Het richt zich ook niet eens tot de ouders. Wat de ondertekening ervan betreft zijn het ook niet de gezinnen die daaraan hebben geparticipeerd. Het Verdrag is immers in eerste instantie een kwestie van Staten. Het is een tekst op juridische basis waarin alle betrokken landen zich verbinden om acties te ondernemen voor een meer mens- en kindgerespecteerde sociale en rechtskundige positie ten aanzien van kinderen en jongeren. Het bepalende denkbeeld ervan is dat de meest primaire rechten van de mens ook voor kinderen van toepassing moeten zijn (Van Crombrugge, 2006).

Vanuit dit opzicht dat kinderen kinderen blijven, ook al hebben zij iets elementair fout gedaan, het recht hebben op rechtsbijstand en andere assistentie ben ik ervan overtuigd dat herstelrecht volgens de basisprincipes van de mensenrechten zeker een meerwaarde kan inbrengen tot een democratische en een morele aanpak van delinquente jongeren (Moore & Milchell, 2007).

7.1.2. Herstelrecht- en bemiddeling. Een introductie:

Misdaad en hoe we met de gevolgen ervan omgaan is een kwestie van culturele aard. De algemene aanpak van hoe we het oplossen is de politie inschakelen, hen vragen om een onderzoek in te stellen, de schuldigen voor een rechter brengen en deze een straf te laten uitspreken (Van Alphen, 2013).

Bij minderjarige plegers is dit niet het geval. Een minderjarige persoon kan immers volgens de wet geen misdaden begaan. Daarom spreekt men in het geval van minderjarige daders over een “als misdrijf omschreven feit” of MOF. Wanneer een jongere feiten van criminele aard heeft gepleegd, wordt daar een proces-verbaal van opgemaakt en nadien wordt dit overgemaakt aan het jeugdparket. Het kan daarna verschillende kanten uit. De parketmagistraat kan de zaak bijvoorbeeld klasseren zonder gevolg, maar kan dan eventueel

wel een verwittiging, advies of raad geven. Er kan echter ook een bemiddelingsvoorstel worden gedaan of men kan in meer ernstige gevallen de zaak neerleggen bij de jeugdrechter. Wanneer een zaak voor de jeugdrechtbank komt dan beveelt de jeugdrechter een onderzoek van de situatie door de sociale dienst van de jeugdrechtbank. In afwachting hiervan neemt de jeugdrechter ‘voorlopige maatregelen’. Ook wel ‘beschikkingen’ genoemd. Als het onderzoek is afgesloten neemt de jeugdrechtbank een besluit. Hierbij houdt zij rekening met de aard van het delict, de situatie van de

minderjarige en met de publieke veiligheid (Walgrave, 2012).

Minderjarige plegers krijgen dus geen straf opgelegd, maar maatregelen. Wanneer jongeren een gevangenisstraf zouden opgelegd krijgen zou dit het probleem nog erger kunnen maken in plaats van het te reduceren. Jonge daders zouden immers heel snel leren hoe ze de volgende keer niet moeten gepakt worden. Een goed alternatief is daarom het herstelrecht (Van Alphen, 2013).

7.1.3. Herstelrecht voor de minderjarige pleger:

Herstelrecht, of restorative justice, in het Engels, houdt in dat, zoals Aertsen (2004) en Walgrave (2006) opmerken, er meer adequate realisaties zijn dan enkel bemiddeling. Volgens Walgrave (2006) wordt herstelrecht ook wel begrepen als een manier van ‘omgekeerde vergelding’: na een wanbedrijf wordt de rekening niet voldaan door de pleger een gedoseerde hoeveelheid schade (straf) te geven, maar door de dader ervan net te verplichten het teweeggebrachte leed te *herstellen* (Janssen & Sanberg, 2011).

Volgens Groenhuijsen (2007) bestaat er geen allesomvattende begripsbepaling. Ook om de verschillende doelen van herstelrecht te constateren kunnen we evenmin volkomen specifiek zijn. Het is immers te zien vanuit welk standpunt men naar herstelrecht kijkt, dat men pas kan bepalen wat het exact inhoudt en wat de precieze bedoelingen dan zouden kunnen zijn. Als men bijvoorbeeld herstelrecht vanuit het perspectief ‘strafrecht’ benadert, dan zal men andere zaken vaststellen en beoordelen dan wanneer men naar herstelrecht kijkt vanuit de context ‘victimologie’. Vanuit het strafrecht beschouwd zal het dan gaan om het veranderen van het strafrecht en dit zou dan tot doel hebben tot het afnemen van kansen op herhaling of hervatting van de gepleegde feiten. Vanuit het standpunt van victimologie beschouwd zouden maatregelen tot herstelgericht werken dan weer als doel kunnen hebben tot een expansie van de rechten van de getroffen(e) (Hissel, Homberg & Jansen, 2008).

Herstelrecht is een soort van levensbeschouwing over én een zienswijze op recht doen die sinds de jaren '90 in onze maatschappij over de gehele wereld een ontzettend grote ontwikkeling gekend heeft (Walgrave, 2012).

Het is ontstaan in Nieuw-Zeeland, Canada en Engeland en is gebaseerd op gebreken in het gerechtelijke stelsel, dat volgens sommige schrijvers van literatuur hierover, het aanzienlijkst zijn als het plegers betreft uit culturen die een minderheid vormen en het ook jeugddelinquenten aanbelangt. Volgens Mason (2000) worden er voorstellen gepresenteerd om herstelrecht in te voeren in plaats van de gebruikelijke procesgang bij vastgestelde wetsovertreders (zoals jongeren en ‘inheemse volkeren’) of bij bepaalde delicten (bijvoorbeeld huiselijk geweld). Walgrave (2006) gaat hierin echter verder want hij stelt dat hier geen onderscheid dient gemaakt te worden. Volgens hem zouden alle misdrijven via herstelrecht moeten worden afgehandeld (Janssen & Sanberg, 2011).

Herstelrecht, de tussenkomst van hogerhand tussen slachtoffer en dader, is in Vlaanderen de laatste jaren sterk verbeterd. Er kwam een wetgeving, kwaliteitstandaarden en een correctere manier om dit te bekostigen. Herstelbemiddeling werd op deze manier een eigen sector met eigen coördinaties, een eigen communicatiemiddel en een eigen cultuur. Het heeft zijn plaats verworven binnen onze maatschappij en dit kan alleen maar gunstig genoemd worden (Claes & Van Daele, 2012).

Het is begonnen als een inspanning om met diefstal en andere vermogensvergrepen om te gaan. Tegenwoordig wordt herstelrecht gebruikt in verschillende uitingen van geweld: dood door dronken rijgedrag, verkrachting en zelfs moord. Vervolgend op de kennis van de waarheids- en verzoeningscommissie in Zuid-Afrika worden er nu ook pogingen gedaan om een kader van herstelrecht te creëren op toestanden zoals massagewelddadigheid. Deze benaderingswijzen en toepassingen worden ook al ingezet in scholen, op de werkvloer en in godsdienstige instituties. Sommigen bepleiten het gebruik van het herstelrecht zoals als de universele manier van werken in het oplossen van conflicten. Het is echter veel meer dan enkel vergeving of verzoening tussen slachtoffer, dader en maatschappij (Gohar & Zehr, 2003).

Herstelrecht is een andere manier in het verkrijgen van een perspectief als antwoord op de criminaliteit van de kant van het slachtoffer, de dader(s), politie en de justitieautoriteiten. Het is een nieuwe manier van denken over criminaliteit, maar één die zich niet alleen richt op de misdaad als een schennis van de wetgeving maar ook als het berokkenen van leed aan slachtoffers, de samenleving maar ook op de toegebrachte schade aan de daders zelf. Het focust zich op de actieve participatie van slachtoffers, daders en de maatschappij, dikwijls uitgevoerd door middel van een bijeenkomst onder hen. Dit, in een poging om de onrechtvaardigheid die heeft plaatsgehad, de schade die daaruit is voortgevloeid, de nodige maatregelen voor de herstelling van het onrecht te bepalen en de toekomstige acties die men zal opzetten die moeten resulteren tot een afname van het optreden van nieuwe misdaden. Deze samenwerking en de herstelling, niet alleen van het slachtoffer en de pleger maar ook van de samenleving, die duidelijk ook schade heeft geleden door het misdrijf, is in de kern dé sleutel van het herstelrecht (Victims & Mediation project, 2008).

Het principe van herstelrecht is vrij eenvoudig en toch een zowel maatschappelijk als verantwoord weerwoord op geweldplegingen. Alvorens bij een rechter te worden voorgeleid krijgen jonge daders de kans om met hun slachtoffers te praten met het oog op herstelbemiddeling (Van Alphen, 2013).

7.1.4. Herstelbemiddeling voor de minderjarige pleger:

In onze samenleving is herstelbemiddeling, als antwoord op een conflict door discussiërende partijen met mekaar in gesprek te brengen, helemaal niet meer weg te denken. Maar wat wordt nu eigenlijk begrepen onder de term “bemiddeling”?

Uit verschillende, uiteenlopende onderzoeken blijkt dat het label ‘bemiddeling’ geplakt wordt op een groot gamma aan activiteiten die in verschillende situaties worden uitgevoerd. Zo zijn er volgens Spapens (2000) enkel en alleen al in zaken van bemiddeling naar aanleiding van een strafbaar feit, allerhande stadia in het strafproces waarin bemiddeling kan gebeuren. Verder constateert Spapens (2002) ook in zijn onderzoek, dat het vrijwel onbestaanbaar is uit dit scala aan praktijken een eenduidige omschrijving van het begrip bemiddeling uit te maken. Al maakt hij wel een differentiatie in de intenties van bemiddeling. Een eerste denkbare opzet is een regeling om de schade te beperken, met andere woorden, een materiële schadeloosstelling. Daarnaast kan het mikpunt van de bemiddeling een conflictregeling zijn, ofwel het bereiken tot een oplossing voor het conflict. Ten slotte kan ook het doormaken van schuldgevoelens en het verwerken van het toegebrachte leed een bedoeling van bemiddeling zijn. Wierema (2005) stelt dat bemiddeling kan worden gedefinieerd als een ‘ingrijpen tot het bekomen van een verzoening’. De bemiddelaar informeert naar de gedachten, denkbeelden en inzichten van alle partijen die zijn betrokken in het conflict en doet dan een suggestie voor een mogelijke overeenkomst. De suggestie wordt aan de betrokken partijen uiteengezet en die hebben de mogelijkheid om deze te aanvaarden of te verwerpen. Bemiddelingen hebben een horizontale aard. Daarmee wordt bedoeld dat alle betrokken partijen evenveel te vertellen hebben. Het is dus niet zo dat de bemiddelaar boven de betrokken staat, zoals een rechter bijvoorbeeld, maar dat alle participanten op een zelfde level staan. Met andere woorden, de bemiddelaar bevindt zich dus *tussen* alle partijen. Het grote verschil, zoals Walgrave (2006) opmerkt, tussen herstelrecht-en bemiddeling is waar te nemen als dat wat ergens tussen een achterliggende filosofie ligt langs de ene kant en de praktisch toepasbare methodieken die daaruit volgen anderzijds. Concreet wil dit dus zeggen dat een bemiddeling een proces is waarbij een bemiddelaar gaat helpen zoeken naar een oplossing voor een conflict door discussiërende partijen met elkaar in gesprek te brengen. Herstelrecht is dan het proces waarbij alle betrokken partijen met een belang in een bepaald delict bijeenkomen om gemeenschappelijk tot een besluit te komen hoe om te gaan met de consequenties van het delict, de gevolgen ervan voor de toekomst, en de bredere abstracte background van gelijkaardige processen.

Het mag dus duidelijk zijn dat er een fijne grenslijn ligt tussen deze twee begrippen. Toch is men het er wél over eens dat herstelrecht en herstelbemiddeling dient te gebeuren in een vrijwillige en vertrouwelijke sfeer. In een herstel- of bemiddelingsgesprek moeten alle betrokken partijen eerlijk kunnen zijn tegenover

elkaar. Vertrouwelijkheid is daarom onontbeerlijk: om een open communicatie te bekomen, moet er een veilige en vertrouwde ruimte worden gecreëerd (Janssen & Sanberg, 2011).

Herstelbemiddeling tussen slachtoffer en dader is één van de in het algemeen meest bekende en gebruikte hedendaagse herstelgerichte programma's. Het brengt het meest gedupeerde slachtoffer en zijn dader in een bijeenkomst samen met een bemiddelaar die deze bijeenkomst in goede banen probeert te brengen. Als beide partijen hun zegje gehad hebben zal de bemiddelaar hen allebei helpen om de dingen proberen goed te maken. Lon Fuller (1971) stelt dat aangezien bemiddelaars geen echte autoriteit zijn, zij net daardoor de juiste persoon kunnen zijn om door middel van empowerment in het bemiddelingsproces, ervoor kunnen zorgen dat slachtoffer en schuldige zelf opnieuw de controle kunnen krijgen over hun relatie tot elkaar in plaats van te accepteren dat alle sociale orde door een soort van autoriteit moet worden afdwongen. Hij pretendeert dat het rechtssysteem de introductie van deze programma's moet recipiëren en voor een meer individuelere mediatie moet zorgen om zo delinquentie uit de formele procedures van rechtbanken en gevangenissen te houden. Nog volgens Fuller, (1971) is dé na te streven eigenschap van een bemiddelingsproces het vermogen om de partijen naar mekaar toe te laten groeien. Niet door het voorleggen van regels maar door hen te helpen om een nieuwe en gedeelde ervaring van hun relatie te laten zien. Een perceptie dat hun positie en gedrag zullen helpen in het proberen om tot een vergelijk te komen bij elkaar (Gavrielides, 2007).

Herstelbemiddeling is bedoeld om het leed, dat is voortgevloeid uit het delict, te repareren. De tussenkomst gebeurt op basis van een ongedwongen participatie van de minderjarige beschuldigde, zijn ouders en de benadeelde en/of getroffene. De betrokkenen moeten zelf uitmaken of zij op het voorstel voor bemiddeling willen ingaan. Het voorstel kan dus ook worden afgewezen. Het bemiddelingstraject wordt geleid door een neutrale derde partij, die bij een dienst voor herstelgerichte en constructieve afhandeling werkzaam is of kortweg HCA-dienst genoemd. De objectieve onderhandelaar werkt onafhankelijk van justitie en is er voor zowel de beklaagde als de getroffene. Allebei de partijen dienen evenwaardig behandeld te worden. Daarnaast wordt alles wat door de betrokkenen in het kader van de herstelbemiddeling wordt gezegd, als vertrouwelijk behandeld. Dit wil zeggen dat alle kennis te weten gekomen in het gesprek onder geen beding aan de gerechtelijke organen mag worden aangebracht. Gedurende het bemiddelingsgesprek trachten alle partijen tot een gemeenschappelijke overeenkomst te komen. De partijen krijgen de kans om zelf te zoeken naar de best denkbare regeling voor de consequenties van de feiten. Er wordt gewerkt naar het samenstellen van een arrangement tussen de minderjarige beklaagde en de getroffene. De bemiddeling kan worden afgesloten op het ogenblik dat alle partijen tot een vergelijk komen. Er wordt een overeenkomst opgemaakt waarin de gemeenschappelijke afspraken

worden bepaald. De HCA-dienst stuurt de overeenkomst, dat door alle betrokkenen is getekend, aan de Procureur des Konings of de jeugdrechter. Elke overeenkomst als gevolg van de herstelbemiddeling dient goedgekeurd te worden door onderscheidenlijk de Procureur des Konings of jeugdrechter. Er worden geen onredelijke afspraken in de overeenkomsten opgenomen. Inlichten en mensen de kans geven om te praten met elkaar, is cruciaal in het bemiddelingsgesprek. Mensen moeten een stem hebben en gewaarworden dat de vragen die ze rondom een onwettig feit hebben, beantwoord worden en zich zo erkend weten in hun positie. Met het woord ‘communiceren’ kan de essentie van mediatie samengevat worden (Ferwerda & Van Leiden, 2012).

Herstelrecht/bemiddeling heeft zich in strafrechtelijke methodieken ontwikkeld tot een fenomeen op mondiaal niveau. Als de bemiddeling met de juiste bedoelingen en met een empathische invalshoek zonder oordelen en veroordelen wordt gebracht kan het zowel een alternatief begrip bieden voor criminaliteit als nieuwe manieren om er mee om te gaan. Deze herstel/bemiddelingsprocessen behelzen een slachtoffer - daderbemiddeling waarin herstellende uitwegen een welgemeende verontschuldiging kunnen zijn, gericht aan het slachtoffer maar ook aan de gemeenschap waartoe de pleger behoort (Van Ness, 2005).

Cruciaal voor een degelijke werking van het herstelrecht is dat heling van het wangedrag, de bemiddeling tussen slachtoffer en dader een zorg kan betekenen voor het herstel van alle betrokkenen. Zowel de slachtoffers, maar ook plegers en samenlevingen (Gohar & Zehr, 2003).

De toename van herstelrecht als een vastberaden optie in de aanpak van criminele feiten is het laatste decennia erg snel gegaan. Er schieten diverse pilootprojecten als paddenstoelen uit de grond. Onderzoeken op basis van wetenschap en kritische overwegingen worden steeds volwassener aangepakt. Over de hele wereld worden herstelgerichte methodes geobserveerd en genotuleerd in wet- en regelgeving. Men moet zich dan ook niet verbazen dat internationale instellingen hun lidstaten bevelen om de grondbeginselen van het herstelrecht serieus te nemen. De ervaringen in de praktijk alsook de resultaten van diverse onderzoeken duiden in een goede richting. We moeten er ons echter wel van bewust blijven dat herstelrecht niet het mirakelmedicijn is dat alle getroffen en zal doen jubelen. Ook niet dat het de openbare rust zal garanderen of dat alle jeugdige delict plegers ineens tot respectvolle en verantwoorde burgers zal doen inkeren. Het is wél een zeer beloftevolle weg dat veel verder gaat dan de aanpak van slechts ‘huis-tuin-keukengeweld’. Hoever deze perspectieven zich uitstrekken zal zich in de toekomst moeten duiden. Herstelrecht is niet de enige manier van kijken naar of antwoorden op misdrijven, het zou wel een optie moeten zijn om het te overwegen bij elk delict. De grensbepalingen ervan liggen bij de geestelijke vermogens van de pleger (leeftijd en geestelijk welzijn) en ook bij de zorg voor de publieke situatie (realistische

of paniekerige sfeer?). Hoe dan ook, in allebei de gevallen is het herstelrecht zeker en vast nog niet compleet uitgespeeld (Walgrave, 2012).

7.1.5. Een kritische noot: In welke mate kan herstelrecht- en bemiddeling een meerwaarde bieden voor het gezin in nood?

Algemeen beschouwd kwam er de laatste jaren een heuse verandering op gang die een sterkere positie van het slachtoffer in “straf”zaken bepleit. Door middel van bemiddeling wordt het conflict tussen dader en slachtoffer – zoals een als misdrijf omschreven feit wordt gezien – terug aan de betrokkenen gegeven. De jongere en het slachtoffer worden hierbij, op grond van gelijkheid en vrijwilligheid door een onpartijdige bemiddelaar geholpen (De Bie, 2012).

In onze casus, hierboven uitgeschreven, hebben we gezien dat Guillaume (17) op zeer gespannen voet leeft met zijn ouders. Deze zitten in een vechtscheiding. Guillaume voelt zich heel vaak afgewezen door zijn vader. Ook met zijn moeder heeft hij veel conflicten. Dit uit zich in zowel verbaal als in fysiek geweld naar zijn moeder toe. Wanneer zij klacht neer legt tegen haar zoon komen zij terecht bij Comité Bijzondere Jeugdzorg en worden zij door de jeugdrechter doorverwezen naar Alba voor een bemiddelingsgesprek op vrijwillige basis. Deze laatste bemerking, de vrijwilligheid van een bemiddelingsgesprek, is in die mate bijzonder belangrijk voor het welslagen van het vooropgestelde doel. Namelijk het herstellen van het functioneren als gezin. Net omdat het vrijwillig is en Guillaume weet dat “niets moet” kan het hem nét dat inzicht geven dat zo belangrijk is om zijn daden vanuit een ander zijn standpunt te bekijken. Zo kan hij de complexe emoties en problematische situaties die aan de basis liggen van de feiten die hij pleegde, exploreren, aanwijzen en zich realiseren dat er ook andere methodes zijn om daarmee om te gaan. Hij moet zijn gevoelens dus herkennen. Ook moet hij erkennen en aanvaarden dat hij feiten pleegde die door onze maatschappij niet kunnen worden getolereerd. Hij moet zich bewust worden van andere manieren om zijn gedrag te reguleren en daarbij hulp aanvaarden wanneer hij dit niet alleen kan en een moment van escalatie dreigt. Hij moet beslissen welke keuze hij zal maken tussen allerlei perspectieven en het gevolg van dit besluit accepteren, ook als die minder fijn aanvoelt voor hem. Hij zal zijn responsabiliteit moeten opnemen over zijn daden, zonder deze als een geldige reden te gebruiken om gewelddadig gedrag te stellen wanneer hij zijn emoties niet de baas kan. Het kunnen overbrengen van schuldgevoelens en onbehagen wanneer hij over zijn daden praat moet Guillaume durven aanpakken als een bezielend iets, om ook hier weer de verantwoording op te nemen als gevolg bij het herstellen van zijn daden. Wanneer hij wil begrijpen wat er is gebeurd en er inzicht in wil krijgen, mag hij de feiten niet bagatelliseren of goedpraten. Hij moet ze net onder ogen durven zien en reflecteren vanuit zijn en zijn moeders context. Hij moet zich kunnen inleven in de plaats van zijn moeder en beseffen wat de gevolgen van zijn daden zijn geweest voor

haar. Een volgend punt dat Guillaume zich moet realiseren is dat hij zal moeten respecteren dat de feiten die hij pleegde, anders werden beleefd door zijn moeder en dat haar versie ervan net zo de waarheid is als zijn versie. Wanneer hij spijt heeft over zijn daden en dit ook kan tonen dan geeft hij zijn moeder aan dat hij begrijpt wat zij heeft doorgemaakt en zal dit ook voor hem een rouwproces zijn. Hij zal immers in staat zijn te begrijpen dat hij iemand anders schade heeft toegebracht. Herstelgericht werken betekent namelijk dat iemand bereid is om met zorg attentie te spenderen aan zowel het leed dat hij heeft toegebracht als aan de effectieve genezing ervan ten aanzien van alle partijen die betrokken zijn bij het berokkende leed. Guillaume moet beseffen dat dit kan op elk ogenblik na het plegen van zijn feiten (Slump & Van Hoek, 2013).

Herstellen, verantwoordelijkheid aanleren, opvoeden, sanctioneren, re-integreren in de maatschappij. Het is niet makkelijk een eenduidige positie te bedenken die voor de dader aanvaardbaar is, wanneer die van het slachtoffer een kruising blijkt te zijn van alle mogelijke vormen en statements (De Bie, 2012).

Er wordt heel wat energie gestoken in bemiddelingsgesprekken. Men gaat op zoek naar een oplossing, gericht op herstel van het slachtoffer, maar zeker ook naar herstel van de dader ook (Vanfraechem, 2002).

Is het nu mogelijk dat een gezin opnieuw als gezin kan functioneren als gezin, wanneer de zoon strafbare feiten heeft gepleegd? Kan een persoonlijk inzicht van hem in de door hem gepleegde feiten helpen tot het herstellen van het gezin? Op basis van de verschillende literatuur die ik gelezen heb viel het mij op dat slachtoffers van een misdrijf een grote behoefte hebben aan zowel gevoelsmatige als functionele ondersteuning. Daarbij komt ook de drang naar informatie, de behoefte aan veiligheid en de noodzaak om de pagina te kunnen omdraaien. Ik heb heel wat literatuur gelezen waarin het draait om mensen die het slachtoffer zijn geworden van een misdrijf gepleegd door een dader die zij niet kennen en nooit eerder zagen. Als ik vanuit dat standpunt een antwoord moet formuleren op de vraag of bemiddeling helpt dan kan ik dit (in de meeste gevallen) positief beamen. Volgens Strang (2002) blijkt dat ongeveer 86% van de slachtoffers die meededen aan een herstelbemiddeling een broodnodig verontschuldiging kregen die het ondergane leed verzacht. Dit in vergelijking met 19% van diegenen waar de afhandeling voor een rechtbank is gebeurd. Tussen 2001 en 2004 werden een totaal van 883 gevallen willekeurig toegeschreven aan het Restorative Justice of Criminal Justice. Van de 444 gevallen bedoeld voor herstelrecht hebben er 84% tevredenstellende resultaten opgeleverd. Uiteraard moet hier rekening gehouden worden met de diversiteit van zowel slachtoffers als dader en dat voor beiden de perspectieven verschillen. (Victims & Mediation project 2008).

Als we opnieuw de casus bekijken dan zien we dat zowel Guillaume als zijn moeder beiden erg veel hebben gehad aan de bemiddeling. De problemen tussen hen zijn zeker

en vast niet van de baan. Ook zal er nog heel wat moeten gewerkt worden aan de relatie tussen beiden. Wanneer Guillaume echter zijn daden inziet en beseft dat geweld nooit een optie is en bovendien aan zijn moeder ook kan laten zien dat hij spijt heeft van wat hij deed, dan kan dit gezin zeker en vast opnieuw als een gezin functioneren. Mits de voorwaarden van de bemiddelingsgesprekken zoals vertrouwelijkheid en veiligheid gerespecteerd blijven en deze bovendien op vrijwillige basis blijven gebeuren, heeft dit gezin zeker kans op slagen. Na het lezen van allerhande uiteenlopende literatuur over herstelrecht ben ik ervan overtuigd dat herstelbemiddeling, zoals een organisatie als Alba die toereikt, mits een veilige omgeving, en de vrijwilligheid van deelname aan een bemiddeling in acht beschouwd, dit gezin er hoe dan ook zijn nut heeft bij gehad. Volgens mij kan bemiddeling in belangrijke mate bijdragen aan het herstel van een gezin dat, al dan niet tijdelijk, in een crisis verkeert. Als die bemiddeling gebeurt in een veilig kader van onpartijdige meerzijdigheid dan kan herstelrecht zeker en vast een enorme betekenis krijgen binnen dit (of een ander) gezin in nood. Opvoedingsondersteuning vraagt dikwijls antwoorden in het hier en nu. In het gezin van Guillaume is er wel degelijk een hoge urgentie aan dit soort ondersteuning. De crisis waarin het gezin zich op een bepaald moment bevindt is in die mate verontrustend dat het intra familiale geweld zich zodanig heeft gemanifesteerd dat er weinig ruimte meer over is tot een constructief gesprek. In dit opzicht ben ik ervan overtuigd dat herstelbemiddeling hier van grote betekenis kan zijn. Vooral als Guillaume de verantwoordelijkheden opneemt voor zijn gedrag en bereid is na te denken over het herstellen van het leed dat hij daarmee heeft veroorzaakt aan zijn moeder, maar ook aan zijn broer. Hij zal volgens mij echter bovendien ook een grote bereidwilligheid moeten tonen om het echt goed te willen maken én inzicht moeten verwerven in zijn fouten zodat hij ervan kan leren, dan zal dit gezin na de bemiddeling in staat zijn om een oplossing uit te werken waarin beide partijen zich in kunnen vinden. Ik denk namelijk dat het niet genoeg is om alleen maar inzicht te verwerven in wát hij deed en hoé hij dit kan goedmaken naar zijn gezin toe. Volgens mij is het meer dan duidelijk dat hij ook leert inzien hoe het zover is kunnen komen. Wát maakte immers dat hij de pedalen verloor, zijn moeder sloeg en op die manier zijn broer getuige maakte van intra familiaal geweld? Wat dan ook zeker en vast een gigantische invloed zal hebben (gehad) op diens verdere ontwikkeling. Alleen als Guillaume tot dat besef komt zal men kunnen zeggen dat herstelbemiddeling over de héle lijn heeft gewerkt. Met andere woorden, herstelrecht werkt volgens mij en kan in bijzonder grote mate bijdragen tot het herstel van dit gezin, maar ik denk dat er veel meer nazorg en ook een individuele therapie nodig is voor zowel Guillaume, zijn moeder als zijn broer om opnieuw tot een liefdevol en coherent gezin te komen.

7.1.6. Besluit

In dit eerste deel heb ik het gehad over rechten. Kinderen hebben namelijk rechten. Eén van die rechten is het recht op zorg en bescherming en dit nog het liefst door hun ouders, het gezin waarin het grootgebracht wordt, omdat volgens het Kinderrechtenverdrag, het gezin de plaats bij uitstek is dat het kind het best zijn verantwoordelijkheid kan aanleren om zo later op een gerechtvaardigde manier zijn rol kan opnemen in onze maatschappij. Zelfs wanneer die kinderen criminele feiten hebben gepleegd, hebben zij rechten. Ze hebben het recht op rechtsbijstand en andere assistentie bij het voorbereidende werk van zijn of haar defensie. Ik wilde hier vooral proberen aan te tonen dat ik ervan overtuigd ben dat herstelrecht en herstelbemiddeling hierbij zeker een meerwaarde kan zijn. Om dit te staven ben ik gaan kijken wat herstelrecht is en ik ontdekte dat het een nieuwe manier is van criminaliteit bekijken. Het is al enkele jaren een functioneel topic binnen ons rechtssysteem en het heeft ook al vaak zijn nut bewezen. Herstelrecht en de bemiddeling die daaruit voort komt brengt een dader en zijn of haar slachtoffer bij elkaar en heeft als doel om tot een bemiddeling of een herstel te komen in het veroorzaakte leed. Het voordeel voor het slachtoffer is dat zij de dader kan bevragen wat hem ertoe heeft gebracht de feiten te plegen. Dit kan mogelijk leiden tot een heling binnen het slachtoffer omdat ze de dader in de ogen kan kijken en beseffen dat er meer achter de daden steekt, dan enkel wat op het eerste zicht waarneembaar was. Ze kan met eigen ogen zien dat hij meer is dan enkel een dader. De pleger van zijn kant ziet vanop de eerste rij als het ware, wat zijn daden hebben teweeggebracht en dit kan dan weer leiden tot het bekomen inkeer, van spijt. Het is belangrijk voor hem om spijt te tonen omdat dit voor hem het proces van tot inkeer komen mogelijk tot stand kan brengen. Voor het slachtoffer is het belangrijk om spijt te zien omdat dit haar kan overtuigen dat hij een volgende keer misschien niet nog eens zo'n feiten zal plegen. Het proces van verwerking en heling zal dan voor haar kunnen beginnen. Na de heling van het leed kan het slachtoffer eventueel aan vergeving toe komen. Wat op zijn beurt de dader tot dat punt kan komen dat hij écht beseft dat wat hij deed, ook werkelijk nooit meer mag of kan doen. In dat opzicht draagt herstelrecht en herstelbemiddeling, volgens mij, erg veel potentieel in zich. We mogen echter niet geloven dat het een mirakeloplossing is voor alle gepleegde criminele feiten en er ons bewust van zijn dat het ook niet de enige oplossing zal zijn.

7.2. Een tweede invalshoek: De relationele optiek.

7.2.1. Intra familiaal geweld. Een introductie:

Intra familiaal geweld is een accuraat vertaalwerk van het Engelse 'domestic violence'. Familiaal huiselijke gewelddadigheid is een spontane of intentionele bruutheid dat door iemand uit de intieme kring van de getroffene wordt begaan. Het is iemand die een continue relatie handhaaft met de getroffene of met iemand uit zijn directe nabijheid. Dit op basis van bloedverwantschap, kameraadschap of iemand die een vastgestelde betrekking heeft (bijv. oppas, verzorgende) en die de getroffene op deze manier ontmoet op het huiselijke terrein. Met huiselijk geweld bedoelen we dus de gewelddadigheid achter de voordeur, of ook nog het intieme geweld (Richtlijn Familiaal Huiselijk Geweld bij Kinderen en Volwassen, 2008).

Intra familiaal geweld is ook nooit een op zich alleenstaand verschijnsel. Het speelt zich af in een context van relationele aard, die dan zelf ook weer is ingebed in onze samenleving. Ook wanneer we een terugblik werpen op de geschiedenis is intra familiaal geweld geen afgesloten manifestatie dat alleen in het hier en nu existeert. Het ontplooit zich onder inductie van een machtsstrijd in de tijd. Huiselijk geweld biedt zich dan ook niet aan voor een uitsluitend beoordelende approach. Met andere woorden, het mag niet volstaan dat men enkel gaat vaststellen en dan werkloos blijven toezien. De begripsbepalingen in en rond Europa kunnen nogal uiteen lopen. In de buitenlandse literatuur wordt namelijk dikwijls een verschil benoemd tussen ‘domestic violence’ en ‘family violence’. Het eerste is dan, volgens Baldry (2005), gerelateerd op geweld dat plaatsvindt tussen getrouwde of samenwonende partners en de tweede benaming heeft dan betrekking op het geweld tussen de leden van een zelfde gezin. In deze definitie is ‘Domestic violence’ dus een aparte manier van ‘family violence’ (Richtlijn Familiaal Huiselijk Geweld bij Kinderen en Volwassenen, 2008).

Verder in de Engelstalige literatuur wordt volgens (Holt, (2013) de benaming ‘parent abuse’ meestal gebruikt en daarnaast ook nog ‘adolescent-to parent abuse’. Anderen, zoals Bobic (2004) en Cottrell (2001) spreken over ‘child-to-parent abuse’ en tenslotte gebruiken Ulman en Straus (2003) CPV of ‘childparent violence’. Een vaak gebruikte en vertaalde omschrijving is die van Cottrell (2001) en Holt (2013):

“Het is elke handeling van een kind die is bedoeld om fysieke, psychologische of financiële schade aan te richten om zo macht en controle over de ouder te verkrijgen.”

(Broerse, Doornink, Goes, Pannebakker, Schakenraad, van der Zwan, Vink, 2014).

Maar wat houdt er zich nu verborgen achter deze benamingen? Wat gebeurt er eigenlijk achter die gesloten deuren? En hoe komt het zover?

7.2.2. Intieme oorlog: Huiselijk geweld van de jongere naar zijn ouder(s) toe:

Huiselijk geweld. Intiem geweld. Het voelt aan als een compleet irreële combinatie. Huiselijk draagt immers de belofte van genegenheid en gezelligheid in zich en is in het minst een referentie naar een plaats waar onenigheden en conflicten leiden tot een handgemeen of regelrechte knokpartijen. Een plaats waar angstgevoelens en onbehagen samengaan en waaronder alle huisgenoten gebukt gaan (Lünnemann, Steketeë & Tierolf, 2014).

De Universiteit Hasselt bewees in 1998 al, in een onderzoek dat zij lieten uitvoeren over het geweld jegens vrouwen, dat één vrouw op zeven het slachtoffer is van huiselijk geweld en dat kinderen die (ongewild) getuigen zijn van zo’n stormachtige

geweldsituatie tussen hun ouders, soms een even groot trauma zouden kunnen oplopen als het slachtoffer zelf (Bulckens, Mortelmans, Casman, & Simaÿs, 2007).

Mannen die hun echtgenote jarenlang mishandelen in de aanwezigheid van hun kinderen. Een moeder of een vader die hun kinderen met geweld behandelen. Tieners die hun ouders bedreigen en zelfs kwellen, hetzij fysiek, hetzij verbaal. Een vriend van moeder of de nieuwe partner, die de dochter misbruikt. Tegenwoordig leest iedereen over al deze gebeurtenissen in de dagbladen. Men kan er niet meer omheen en toch is huiselijk geweld (en dan vooral van kinderen naar hun ouders toe) een groot taboe (Visser, 2004).

Het huiselijke geweld van jongeren naar hun ouders toe (vanaf nu oudergeweld of -misbruik) reikt echter verder dan de alledaagse gebeurtenissen van kinderen naar hun ouders die occasioneel gebeuren onder invloed van allerlei medische ontwikkelingsstoornissen en situationele redenen en die dus buiten de parameters van geweldpleging liggen. Het gaat ook verder dan een eenmalig voorval; oudermisbruik gaat om een gedragspatroon van agressie of aangebrachte verwondingen van niet ernstige aard, maar het is het voortdurende karakter van de strafbare gedragingen die een zulke vernietigende uitwerking heeft. Wat oudergeweld nog verschilt naar andere vormen van intra familiaal geweld toe, is dat het altijd gaat om een delict in de conventionele begrippen van de onderlinge machtsrelaties. In gevallen als kindermishandeling, partnergeweld of bejaardenmishandeling wordt de pleger ervan verdacht zich als zowel het culturele gezag als de grotere economische en fysieke kracht in de relatie tot het slachtoffer te verhouden. Dit is echter niet noodzakelijk zo in het geval met het intra familiale geweld van de jongere naar zijn ouder(s) toe en dit maakt dan het bevatten van het geweld bijzonder moeilijk. "Parent abuse" of oudergeweld waarin de benaming "abuse" inhoudt dat het meestal refereert naar "an abuse of power" of machtsmisbruik gepleegd door zij die de "meeste macht" hebben tegen zij met de "minst macht". Maar in geval van een oudermishandeling, wat voor soort macht wordt dan geëxploiteerd door de jongere? Dit vraagstuk wijst op de inperkingen van de tegenwoordige theorievorming rond intra familiaal geweld wanneer ze wordt ingezet op de dynamiek van de adolescent naar oudermisbruik (Holt, 2013).

Volgens Patterson (1982) komen ouders en hun kinderen op termijn in vicieuze cirkels terecht. Elk met hun eigen poging om controle over de ander te bekomen. Jongeren en hun ouders maken gebruik van de taal in verband met controle of gehoorzaamheid: "*Ze kunnen me niets doen*"; "*Ik geef hem geld als hij me bedreigt*"; "*Ze geeft me geen andere keus*". Ze voelen zich opgesloten in een "logica van de controle", wat zoveel wil zeggen als "*Ik moet beheersen, om niet gecontroleerd te worden / als ik 'm niet controleer, dan word ik beheerst*". De ouders balanceren vaak heen en weer tussen een symmetrische en complementaire escalatie. Als het gezin deze houding blijft aanhouden in een poging om opnieuw controle te krijgen over hun kind en

er een patroon van symmetrische escalatie ontstaat, waarin elkeen probeert om de overhand te krijgen, verhoogt de emotionele intensiteit van de interactie. De zeer hoge niveaus van psychofysiologische agitatie in het gezin die het rechtstreekse gevolg zijn van dit patroon roepen de elkaar versterkende woede en angst op. Zowel het kind als de ouder tonen erg weinig zelfbeheersing terwijl zich een ingespannen cognitieve focus op de controle van de ander ontwikkeld. Zodra echter de emotionele dreiging of zelfs het feitelijke geweld een kritische niveau bereikt, hebben ouders al gauw de neiging om hun poging tot hun gezag te doen gelden af te staan. Ze voelen angst voor hun kind en hulpeloosheid en worden bezorgd over mogelijke risico's die zich in hun brein ontplooiën. Het is op dat ogenblik dat ouders beginnen toe te geven aan het controlerende gedrag van hun kind. Op deze manier, worden volgens Patterson et al. (1984) een symmetrische escalatie gevolgd door een kringloopproces van asymmetrische complementaire escalatie, waarbij volwassenen hun autoriteit afgeven. Meer en meer van de jongere zijn voorwaarden en eisen wordt voldaan. Als ouders zich neerleggen in het gezicht van hun eigen angstgevoel, schaamte of zelfs schuldgevoel, worden deze emoties op hun beurt geprikkeld door hun kind 's bedreigend gedrag. Wanneer de jongere zich dan ook meer en meer toespits in het uitoefenen van controle en gewelddadiger gedrag, groeit er bij de ouders een groter gevoel van hulpeloosheid. Zo ontstaat een cirkel van agressie achter de voordeur (Jakob 2011).

Ouderenmishandeling is volgens zowel Royers als Van Bavel, (2012) een drama dat zowel woordelijk als figuurlijk diepe trauma's veroorzaakt in het individuele leven van de getroffen, zowel bij de ouders als bij de mensen in hun directe omgeving. De bruutheid, de gewelddadigheid gebeurt achter de voordeur en wordt heel vaak begaan door mensen die hun slachtoffer erg nabij staan. Eén op de twintig ouderen in Nederland krijgen op een jaarlijkse basis te maken met een vorm van mishandeling. Zo worden ze onder andere gedwongen om hun testament te veranderen of hun bankrekening wordt ontvreemd. Ze worden fysiek mishandeld en/of ze krijgen weinig eten en drinken. Soms wordt hen verboden contact buitenshuis te hebben of er wordt dreigende en beledigende taal gebruikt en in heel extreme gevallen worden sommige ouders ook seksueel misbruikt. Nog volgens Royers en Van Bavel roept ouderenmishandeling heel wat vragen op. Van waar komt? Wat kunnen mogelijke oorzaken zijn? Wie zijn de ouders en wie zijn de getroffen? Hoe kunnen we het bespreekbaar maken? En misschien wel de belangrijkste vraag van al: Wat kunnen we doen om het preventief aan te pakken?

“Oudermishandeling is niet-incidenteel geweld in het gezin, gepleegd door een jeugdige van 12 tot 23 jaar, en is gericht op (een van) de ouders/verzorgers. Het gaat om herhaaldelijk en ernstig geweld dat niet alleen vanuit de puberteit verklaard kan worden. Het geweld kan psychisch, fysiek en seksueel zijn, maar ook financiële uitbuiting betreffen” (Broerse, et al. 2014).

Over de uitgebreidheid van oudermishandeling bezorgt de gedane literatuurstudie ons slechts een drietal bovenmaatse evaluatieve buitenlandse bestuderingen op met cijfers over de grootte in de VS en Canada. Volgens Pagani et al. (2003); (2009); respectievelijk Ulman en Straus, (2003) stelt men in de VS vast dat 11 tot 20% van de ouders het slachtoffer zijn (geweest) van (alleen of minimaal) lichamelijke gewelddadigheid van hun kind(eren) in het precederende half tot één jaar. Verder zegt men volgens Peek, (1985); Agnew en Huguley, (1989); Brezina, (1999) dat in Canada ongeveer 6,5 tot 11% van de jongeren zich hier aansprakelijk hebben gemaakt. Tenslotte is er volgens Van der Veen en Bogaerts (2010) in Nederland de prevalentie van oudermishandeling niet exclusief onderzocht onder de volledige populatie. Wel bezorgen een paar Nederlandse onderzoeken ons een grove aanwijzing. Nog volgens Van der Veen en Bogaerts (2010) noemt ruim 7% van de getroffen en van het huiselijke geweld 'mijn kind(eren)' als schuldige, wat naar beoordeling 14.000 getroffen en 12% van de daders van intra familiaal geweld aanbelangt. Ouderenmishandeling kan van dit percentage deel uitmaken. Volgens Ferwerda en Hardeman (2013) is ongeveer 10% (ruim 9500) van alle voorvallen van het huiselijke geweld dat op jaarbasis onder de aandacht komt van de politiemacht in functie van de eigen ouders als getroffen (Broerse, et al. 2014).

Over de kentekenen van de jonge daders en ouders als de getroffen en komt uit de internationale theoretische literatuur de universele voorstelling op de voorgrond, dat oudermishandeling voornamelijk wordt begaan door inwonende jongens vanaf de leeftijd van 14 of 15 jaar en dat deze meestal is gericht op ongetrouwde (of alleenstaande), blanke, biologische moeders en dat deze gezinnen uit alle lagen van de populatie komen. Volgens Pagani, (2003 en 2009); Ulman en Straus, (2003); Kennair en Mellor, (2007); Elliott, (2011); Holt, (2011; 2013); Routt en Anderson, (2011) komen vooral, wat betreft de risicofactoren van oudergeweld de volgende factoren naar boven:

- De biologische ouders zijn gescheiden;
- ervaring met huiselijk geweld (partnergeweld, kindermishandeling);
- oppositionele gedragsproblemen;
- alcohol- en drugsgebruik (met name als trigger);
- opvoedstijlen die permissief, te beschermend of te rigide zijn;

Hong et al. (2011) stelt dat er volgens Bronfenbrenner² in zijn 'ecologische systeemtheorie'³ nog meer factoren zijn die mishandeling van ouders door hun kinderen kunnen influenceren. In zijn theorie spreekt hij van vijf niveaus die een bepaalde invloed

---

² Uri Bronfenbrenner. Psycholoog, 1917 - 2005

³ Zie bijlage 1: sociaal ecologisch model: Bronfenbrenner.

kunnen betekenen. Als eerste is er het niveau van het microsysteem, Dit betreft dan werkingen en relaties van interpersoonlijke aard van een jongere zoals die door hem beleefd wordt in een onmiddellijk decor, zoals thuis. De wisselwerkingen op dit level bepalen de persoon en spelen een rol in het intra familiale geweld van tieners tegen hun ouders. Ten tweede is er dan het mesosysteem dat de wederzijdse relaties bevat tussen twee of meer microsystemen waarvan de tiener mee deel uitmaakt. Zo kunnen onderlinge verhoudingen van jongeren met hun leeftijdsgenoten (peers) een impact hebben op de relatie die de jongere met zijn ouders thuis onderhoudt. Op die manier kan het gebeuren dat antisociaal of delinquent gedrag van de tiener en zijn peers voor conflicten zorgt met de ouders. Als derde niveau bespreekt Bronfenbrenner het exosysteem dat ook gaat over de wederkerige verhoudingen tussen twee of meer settings; met dit verschil dat één van die settings een onmiddellijke inductie heeft op de tiener. Het gaat hier dan om een beduidend grotere systematiek, zoals de media, die dan gaan vaststellen wat er wel of niet omgaat in de directe leefwereld van de tiener in kwestie. Het macrosysteem, het vierde niveau, behandelt de ruimere sociale influentie op het persoonlijke peil; deze kan impact hebben op humane samenstellingen en werkzaamheden in de onmiddellijke nabijheid. Ze bestaat uit concrete bronnen, levensstijlen, beschavingen en tradities. Feiten op macroniveau kunnen op het microsysteem doorwerken. Tenslotte is er het laatste systeem, namelijk het chronosysteem. Deze betreft de cohesie of wijzigingen in de persoon en de nabijheid tijdens de levensweg of de ontwikkeling doorheen de tijd, met name paradigmaverschuivingen bijvoorbeeld. Met andere woorden, het continueert recht door de verschillende andere systemen heen (Broerse, et al. 2014).

Bronfenbrenner's onderzoeksperspectieven hebben een immense invloed gehad op het onderzoek naar de ouder-kindrelatie. Zijn methodiek bestond in het categorisch op zoek gaan naar uiteenlopende verschillen tussen mensen en tussen zinsverbanden om op die manier te ontdekken wat de invloed van deze verschillen konden zijn. Zo zegt hij verder dat in de ontwikkeling niet alleen de kinderen influenceren maar dat het omgekeerde ook gebeurt. Namelijk dat ook de kinderen hun ouders beïnvloeden, net zoals ze ook onderhevig zijn aan verschillende omgevingsfactoren en de invloed daarvan. Hij stelt dus terecht dat de verhouding tussen ouders en kinderen van die aard is dat ze zowel een bidirectionele als een beïnvloedingsrelatie is.

Een andere manier om naar het (probleem)gedrag te kijken van jongeren is aan de hand van het procesmodel⁴ van Belsky⁵. Hij concentreerde zich vooral op het microniveau en ontplooidde zijn voorstelling vanuit onderzoeken die hij deed naar determinanten van

---

⁴ Zie bijlage2: Procesmodel van Belsky

⁵ Jay Belsky: Professor in de ontwikkelingspsychologie, 1952 tot heden

kindermishandeling. Op grond van de onderzoeken die hij daar rond opbouwde, was hij ervan overtuigd dat hij een aantal fundamentele factoren van de ouder-kindverhouding kon aanduiden (Van Crombrugge, 2009).

7.2.3. Verbreken van het geweldspatroon: Het vraagt om deskundige hulp:

Volgens Lünemann et al., (2011) is er veel beleidsdruk rond de aanpak van intra familiaal geweld: de beleidsvernieuwingen volgen elkaar snel op en mede daardoor wordt er veel in gang gezet. Het handelingsplan focust zich vooral op partnergeweld en geweld in gezinnen, maar daarnaast wordt een bijzondere politiek op andere omgangsvormen van huiselijk geweld ontplooid, zoals onder andere eer gerelateerd geweld, gedwongen huwelijken en ouderenmishandelingen. Dit betekent dus meer attentie voor intergenerationele transmissie, meer last en pressie voor daders en een vernieuwing en verbetering van de bestaande opvangaccommodaties. Een integrale aanpak is cruciaal met als ultieme doel het geweld herkenbaar te maken, te beëindigen en dan vooral te proberen voorkomen. De preventie en de aanpak van het intra familiale geweld heeft eigenlijk nog maar een betrekkelijk nieuwe politiek. In de jaren zeventig van de vorige eeuw zagen Lünemann, (1996); Van der Ent & Evers, (1995) voor het eerst pas heel wat ‘Blijf van mijn Lijf- huizen’ opricht worden. Meestal “geheime plaatsen” waar vrouwen en hun kinderen rust vonden in een voorlopige huisvesting. ‘Het tegengaan van seksuele agressie tegen vrouwen en meisjes’ raakte pas op de actuele agenda in de jaren tachtig. En in de jaren negentig pas zien we bij de politie voor het eerst initiatieven voor een exclusief beleid mishandeling jegens vrouwen. Begin de laatste eeuwwisseling wordt de benaming ‘vrouwenmishandeling’ veranderd door de meer sekseneutrale stelling ‘huiselijk geweld’ en dit als vertaling van de Engelse benaming ‘domestic violence’. Huiselijke gewelddadigheid, de bruutheid in huiselijke kring, wordt vanaf 2002 (eindelijk) breed op de politieke en sociale kaart. In de volgende jaren heeft een expansie naar meer onderwerpen plaatsgehad; waar eerst enkel de focus vooral lag op het partnergeweld, gaat er nu ook aandacht uit naar ouderenmishandeling (Lünemann, Steketee, & Tierolf, 2014).

Het mag dus duidelijk gesteld worden dat preventie en het tegengaan van oudermishandeling nog in de kinderschoenen staat. Om het geweldspatroon te verbreken is het niet voldoende om het te melden. Men moet vanuit het politieke beleid een preventieplan en projecten opstellen en dit in samenwerking met lokale en ook landelijke samenwerkingspartners tot dichtbij de burger brengen. Zowel het slachtoffer als de dader hebben hulp nodig. Bij de aanvang van een preventieplan of initiatieven kunnen we ons onder meer de vragen stellen als: Wie neemt het voorspan, wie onderneemt initiatief, wie wordt gecontacteerd als eventuele partners en hoe contacteren we hen? Moet er een autonoom meldpunt komen en zo ja, moet dit dan ingedeeld worden bij een organisatie of een meldpunt die al bestaat of? Moet dit meldpunt

bereikbaar zijn enkel voor tussenpersonen of onmiddellijk voor iedereen (slachtoffers, daders)? Is het correct wanneer inrichtingen de casussen in de persoonlijke caseload beheren of niet? En als ze dit doen, wat is dan de beste samenstelling voor coöperatie en beraad? Hoe organiseren we een samenwerking optimaal? Volgens Hong et al. (2011) komen we echter bijzonder weinig aanknopingspunten voor exclusieve preventie van oudermishandeling tegen in de literatuur. Er zijn slechts raadgevingen die in de praktijk soms worden vermeld. Zo is het van aanzienlijke gewichtigheid volgens onderzoekers om rekening te houden met de gedragingen van de peersgroepen, de samenleving en gecultiveerde karakteristieken bij interventie- en preventiestrategieën. Bobic (2004) zegt dat er niet alleen moet worden gefocust op het ingrijpen maar ook op voorzorg, vanwege maatstaven en waarden die gewelddadigheid in stand houden. Geschikte preventieprogramma's moeten deze maatschappelijke normen en sociale inducties vastgrijpen. Verder wordt ook gerefereerd naar een generale opvoedingsondersteuning en opvoedkundige bijstand voor jonge kinderen, raadgevingen bij eigenzinnige en/of moeilijke tieners en verschillende manieren van gezinstherapie. Het is belangrijk om eens partnerschap tussen netwerken en de gemeenschap rondom het huiselijk geweld op te zetten – en daar waar nog geen netwerken zijn deze dan te creëren. Lokale organisaties en gemeenten hebben elkaar nodig als het gaat om het tegengaan van oudermishandeling te bewerkstelligen. Elk van hen heeft daarbij een persoonlijke interesse en realiseert daarin een eigen rol. Mogelijke partners zijn dan de huisartsen, de politie, het centrum geestelijke gezondheidszorg en niet in het minst het slachtoffer zelf natuurlijk. Oudergeweld blijft echter een zeer gevoelig onderwerp en een groot taboes (Schaafsma & Van Heerwaarden 2005).

Schaubroeck (2010) vertelt ons dat ouders meer en meer een noodzaak tot opvoedingsondersteuning voelen. De aandacht uit de hoek van de overheid groeide daarvoor vooral vanaf de jaren tachtig uit de vorige eeuw. De laatste decennia kreeg het echter een enorme boost. De gedachtegang daarvoor is dat ouders het steeds vaker moeilijker krijgen. Kinderen worden mondiger, tieners opstandiger en pubers raken onder invloed van hun peers. Opvoedingsondersteuning mag echter geen misplaatste hulpverlening gaan worden maar moet vooral gaan om het versterken van de ouders (Schaubroeck, 2010).

Momenteel wordt er vooral gefocust op het contextgerichte denken, het hele gezinssysteem. De voorbije jaren werden volgen Rensen et al. (2008) uiteenlopende tussenkomsten of methodes ontworpen, zowel door de vrouwenopvang als, en dit volgens Plemper (2004) voor GGZ-instellingen of het maatschappelijke werk (Lünnemann et al. 2014).

7.2.4. Puinruimen na huiselijk geweld: Hulpprogramma's uit de buitenlandse literatuur:

Hoe komen we van een omgeving van intra familiaal geweld, van intieme oorlogvoering, van *mis-handelen* naar een doordacht en relationeel handelen? Hoe kunnen we het patroon verbreken van het geweld in huis en laten we de rust terugkeren (Asmus & Blankstein 2004)?

Opvoeden is een proces waarbij iedereen leert en dat gebeurt met vallen en opstaan. Opvoedingsondersteuning kan ouders helpen om dit proces weer op gang te trekken wanneer de opvoeding vast dreigt te lopen. Kinderen grootbrengen wordt zo een ontdekkingstocht en iedereen komt daarbij wel eens voor een groot of klein probleem te staan. Het is significant om gelijkaardige situaties niet te vlug te gaan problematiseren. Opvoeden is geen beroep waarvoor je moet studeren en een eindproef moet afleggen, maar sluit aan bij de kracht van ouders in wat ze wél allemaal kunnen. Volgens Kousemaker (1985) zijn de meest vooraanstaande functies van opvoedingsondersteuning: indiceren, inlichten, meedelen, en het geven van een adequate ondersteuning. Deze posities worden best waargemaakt door zowel het familiale netwerk van ouders en van familie als van vrienden en kennissen als door het formele net van de school, het CLB, kinderdagverblijf, jeugdzorg en zo verder (Goossens, Speetjens, & Van Der Linden, 2009).

Dat is dan ook de uitdaging waar ons gezin, dat we eerder in deze thesis hebben beschreven, voor staat. Ik heb in de bestaande buitenlandse literatuur heel wat methodieken en programma's gevonden die gefocust zijn op het beëindigen van het geweld binnen het gezin. Ze kunnen beslist helpen bij het puin ruimen dat is veroorzaakt door het intra familiale geweld.

In Melbourne, Australië, is er een programma dat de welluidende naam "Who's in charge" draagt. Het doel ervan is ouders meer autoriteit en kracht geven, het verminderen van stress en schuldgevoelens en duidelijke strategieën aanreiken om de problemen aan te pakken. Ook wordt geprobeerd het kwellend gedrag van de jongere te beperken en de verhouding tussen ouder en kind te verbeteren. De doelgroep die Gallagher (2004; 2008; 2011) tracht te bereiken zijn de ouders van jongeren met agressiviteitsgedrag binnen het gezin. De werkwijze van "Who's in Charge" bevat negen informatieve, leerrijke en therapeutische groepsessies voor ouders. De interventie ervan bestaat uit vier delen.

Gallagher (2011) legt uit dat er eerst wordt getracht de schuldgevoelens van ouders te doen verdwijnen en wordt het gevoel van afzondering aangepakt. In dit eerste stuk moeten ouders gewaarworden dat ze mishandeling en een respectloos gedrag niet hoeven te tolereren en dat ze grenslijnen moeten bepalen. Het tweede deel van de tussenkomst bestaat uit assistentie om het gedrag van de jongere aan te passen. Ouders

leren dat ze een gevolg moeten hechten aan het gedrag van hun kind en verkrijgen hier heldere en bruikbare tips voor. Het derde deel richt zich op kwaadheid, assertiviteit en zorg voor zichzelf. Dit wordt nu pas aangeboden omdat het volgens Gallagher (2011) van extreem belang is dat ouders eerst vorderingen maken op andere gebieden voordat zij publiekelijk over hun eigen kwaadheid durven spreken. Het heeft ook tot doel om assertiever te bekomen. Het laatste deel van de tussenkomst bevat een follow-upvergadering voor een nabeschouwing en om te zien of de groepssessies een positieve uitwerking hebben gehad. Deze methodiek is niet op effect onderzocht. Wel blijken uit de nabeschouwingen van ouders in de follow-upsessie dat het programma het effect op hen niet heeft gemist. Zijzelf waren veranderd en volgens Gallagher resulteren wijzigingen in het gedrag van ouders dikwijls tot veranderingen in het gedrag van hun kinderen. Driekwart van de ouders stelt tijdens de follow-up dat de mishandeling door hun kind is afgenomen.

Een tweede methode die ik wil bespreken is “Step-Up” een project dat in de Verenigde Staten werd ontwikkeld in 1997 door Routh en Anderson (2011). Het beoogde doel is specifiek ontworpen om intra familiaal door jongeren gepleegd te bestrijden. De doelgroep die men wenst te bereiken zijn jongeren die na aanhouding of klacht voor intra familiaal geweld zijn doorgestuurd voor een inmenging van de overheid; het kan eventueel echter ook aangewend worden voor jongeren zonder een klacht. De werkwijze ervan houdt in dat er 21 sessies van anderhalf uur met een jeugdgroep, een oudergroep en een gecombineerde jeugd-oudergroep worden georganiseerd. Volgens Organizational Research Services (ORS, 2005) is Step-Up nationaal erkend en ‘veelbelovend’ als assistentieprogramma bij intra familiaal geweld. Door hen aansprakelijk te maken leren jongeren vaardigheden aan om mishandelend gedrag te bestrijden. De sessies voor de ouders investeren attentie aan opvoedvaardigheden. Aan ouders wordt geleerd om hun autoriteit te heroveren. Tenslotte leren alle participanten in de gemeenschappelijke zittingen om op een manier te communiceren die zowel aangenaam als respectvol is ten aanzien van elkaar en om samen de aanwezige problemen aan te pakken en op te lossen.

Break4Change is nog zo’n project dat kan helpen bij het ruimen van puin. Volgens Holt (2011) is ze ontstaan in Engeland en is het doel ervan het begrenzen van oudermishandeling. De doelgroep hier zijn zowel de ouders van als de jongeren zelf die zich schuldig maakten aan mishandelend gedrag ten aanzien van hun ouders. De werkwijze bestaat uit een steunprogramma die twee parallelle wekelijkse sessies omvat. Eén sessie voor ouders en één voor jongeren. Dit gedurende 12 weken (Broerse et al. 2014).

Als we het hebben over programma’s die ontwikkeld werden met als doel het ondersteunen van de opvoeding mogen we zeker en vast Triple P niet vergeten. Triple P ofwel Positive Parenting Program is een gemakkelijk toegankelijk en integraal

programma en heeft tot doel het tegengaan van gedrags- emotionele- en ontwikkelingsproblemen. Dit door het aanbrengen van vaardigheden, kennis en het vertrouwen bij de ouders uit te bouwen. Triple P implementeert vooral een voorkómmende ondersteuning te zijn. Ouders wordt aangeleerd om vooral bevorderlijke strategieën te gebruiken in de dagelijkse opvoeding van hun kind en naar communicatie toe. Zo zouden ze zich kunnen ontplooien tot responsabele, autonome, goed geadapteerde en bekwame volwassenen. De meest cruciale ouderlijke bekwaamheid is volgens Triple P is zelfregulering. Dit beduidt de bedrevenheid van ouders om vooropgestelde doelen te bepalen, om het gedrag van het kind en van zichzelf op te volgen, om een geadapteerde strategie te kiezen, het vermogen deze ook in de praktijk om te kunnen zetten en bovendien ook het besef van eigen beslissingen te kunnen nemen in wat nu verder moet (Van Crombrugge, 2009).

Tenslotte wil ik nog één programma bespreken. Laat ons zeggen dat ik het beste als laatste heb bewaard. Namelijk het Non Violent Resistance (NVR) programma. Het is een multi-modale systemische, community-based vorm van inmenging voor jongeren met serieuze gedragsproblemen. Het is “Geweldloos Verzet” of “Nieuwe Autoriteit”. Het beste volgens mij omdat het ontzettend veel potentieel in zich draagt om de meeste kans op slagen te hebben. Maar daarover later meer. In het volgende blokje hou ik me enkel bezig om het-NVR programma zo goed mogelijk trachten uit te leggen.

De fragiliteit van jongeren met gedragsproblemen worden voor een groot deel weggeborgen door hun agressieve gedrag. De conventionele autoriteit tussen ouders en kinderen is in onze westerse maatschappijen snel aan het wijken. Daardoor missen ouders greep in de opvoeding. Een gecompliceerd ontwikkelingsstadium zoals de puberteitsjaren kan dan makkelijker ontsporen. Dit kan leiden tot agressie. Agressie leidt op zijn beurt tot een veranderende ontwikkeling tussen hen en hun ouders. Deze vervreemding remt verder het inzicht af van de jongeren hun nood door significante anderen. Zowel de ouders als de jongere lopen dan gevaar om terecht te komen in zichzelf-versterkende negatieve interactiecirkels. Omer (2004) ontwikkelde een nieuwe invulling van ouderlijke autoriteit die beter aansluit in onze hedendaagse tijd en helpt de ouders om daadwerkelijke ouders van pubers te zijn: Hij noemt het ‘geweldloos verzet’ (Jacob, 2011).

De puberteitsjaren zijn een periode van zowel fysieke, neurologische, hormonale en mentale wijzigingen. Die karakteriseert zich onder andere door het zoeken van grenzen, het uittesten met gedrag, de toenemend interesse van de persoonlijke leeftijdsgroep en het op zoek gaan naar een eigen individualiteit. Dat eist ook van de ouders het aanpassen van hun hoedanigheid als ouders. Meestal verloopt dit foutloos, soms echter niet. In een ver verleden werden jongeren in deze fase ingehouden en begeleid in klassieke, hiërarchische relaties. Het leiderschap van hun ouders werd aan alle kanten gedragen

door hiërarchische verhoudingen in de rest van de samenleving. In westerse landen werden na de tweede wereldoorlog de machtsongelijkheid tussen volwassenen en jongeren, net als andere machtsverschillen, beduidend afgedaan; kinderen werden volgens Brinkgreve (2008) mondiger. Er werd meer waarde aan privacy gehecht en de opvoeding raakte meer gefocust op enerzijds meer geluk en zelfontwikkeling als anderzijds op onafhankelijkheid en zelfsturing in plaats van bijsturing van buitenaf. Psychoanalyticus en socioloog, De Swaan (1982) noemde dit de overschakeling van een bevelshuishouding naar een onderhandelingshuishouding. Jongeren kregen veel meer vrijheid en bewegen zich ook meer in hun eigen wereld. Het gevaar bestaat er echter uit dat de jongere zichzelf al bijna volwassen acht en dat ouders ook vaak geneigd zijn hen als volwassene aan te spreken. Uit onderzoek naar de werking van de hersenen blijkt namelijk dat de groei van hersenen van jongeren er langer over doet dan men voorafgaand had gedacht en dat deze ook veel langer duurt dan de groei van hun lichaam en dat verklaart natuurlijk heel veel van het kenmerkende ‘pubergedrag’. De meeste ouders weten dit echter niet en spreken de jongere dan ook aan op een volwassen verantwoordelijkheid. Net door deze late rijping, stelt Carter (2009) gaat het gevoel bij pubers dikwijls baas spelen over de rede. Dit betekent dat zij het gevaar lopen tot ongeremd gedrag, waarvan ze zich de gevolgen niet van kunnen verbeelden. Ze hebben als het ware hun ouders dus erg nodig als ‘hulphersenen’. Pubers willen echter niet bij hun ouders zijn in deze periode, De hechtingsrelatie tussen ouder en kind raakt verstoord, de ouders voelen zich hulpeloos en daardoor ontstaan er in het slechte geval negatieve vicieuze interactiecirkels welke de vorm kan hebben van een symmetrisch patroon van aanhoudende en steeds afschuwelijkere conflicten. Omer, (2004) psycholoog en professor aan de universiteit van Tel Aviv, ontplooidde een klare en daadwerkelijke approach om destructief en gewelddadig gedrag van jongeren aan te pakken. Zijn systematiek van ‘geweldloos verzet’ en ‘nieuwe autoriteit’ is bezielde door onder meer Mahatma Gandhi en Martin Luther King (De Tempe, Breugem, & Rodenburg, 2010).

Het Non Violent Resistance (hierna NVR) wil een toename nastreven van het zich bewust zijn en worden van de aard en omvang van kind tot ouder geweld. Hij wil opnieuw de omkering van het gezag en macht in de gezinnen en het onder controle brengen van het gedrag van de gewelddadige jongere. Hij stelt dat het de kwestie van macht is dat het verschil maakt. Oudergeweld van jongeren is een wangebruik van macht door middel van verbaal kwetsende of fysieke pogingen om controle af te dwingen of het domineren van anderen in het gezin. Ouders zijn vaak terughoudend om over het geweld van de adolescent te praten totdat het intolerabele hoogste heeft bereikt. Veel ouders die zijn bestreden door hun kinderen miskennen, bagatelliseren het geweld of geven zichzelf de schuld voor het probleemgedrag van hun kinderen. Meestal uit een gevoel van beschaamd, schuldig of angstig te zijn.

Wanneer ouders en jongeren meedoen aan een NVR inmenging, melden de ouders een belangrijke vermindering in het gewelddadige en uitdagende gedrag van hun kinderen en

een toename van een bevorderlijke gedrag. Ouders vermeldden een afname van vrijblijvendheid en voelden zich minder hulpeloos in hun opvoedingsstijl. Moeders hebben een gewichtige vermindering van het agressieve gedrag gemeld en een toename in positief gedrag van het kind.

NVR is een vorm van vechten maar dan een andere soort strijd. Het bestaat uit zes stappen:

- Ouders roepen op tot een niet-gewelddadige en niet-vernederende attitude
- De verantwoording voor het eigen deel in escalatie wordt geleerd om in te zien
- Doel van de strijd is om een verzet te bieden en om geweld te voorkomen
- Ouders krijgen opnieuw vertrouwen zonder een bestraffende en autoritair houding
- Weerstaan aan het geweld van de jongere terwijl wordt gefocust op de positieve elementen in de relatie
- De jongere wordt gevraagd om zelf na te denken over antwoorden voor de problemen van het agressief en gewelddadig gedrag.

Aan de ouders wordt gevraagd om over hun eigen aandeel in het agressief en gewelddadig gedrag van de jongere na te denken terwijl het vaardigheden leert ontplooiën om een conflict niet meer te laten escaleren.

NVR probeert een samenwerking te creëren tussen alle leden van het gezin om het probleem van geweld in het gezin open te trekken en het bespreekbaar te maken. Op die manier zijn minimalisering en ontkenning geen probleem meer en hebben ouders het gevoel dat hun isolement gereduceerd wordt. Enkele belangrijke elementen in het NVR programma zijn volgens Omer (2004) vanzelfsprekend het geweldloze verzet maar ook het aangaan van een engagement in het willen doorbreken van de escalatie cyclus. Het schat het familiair welbevinden hoog in, maar ook de levendigheid van de kinderen is belangrijk net als het zorgen voor een gevoelsmatige gezondheid van het gezin. Positief ouderschap resulteert in positief ouderlijk gedrag en zo ook in een veel beter gedragsfunctioneren van de jongere (Coogan, 2013).

Omer (2004) lanceerde geweldloos verzet en 'nieuwe autoriteit' samen als een basisattitude met als fundament twee basisprincipes

1) De ouders nemen een sterk oordeel in ten aanzien van geweld (fysiek of verbaal), risico- en antisociaal gedragingen.

2) Ze ontwijken daarbij gegarandeerd elke manier van fysieke of verbale handeling

Deze twee beginsels zijn verder bewerkt in volgende methodieken:

→ Het trotseren van uitdagingen en de vertraagde reactie: ouders steken een inzicht op dat verergering niet helpt, aangezien deze de ouderrol en de verhouding met hun kind

alleen maar ondergraaft. Ze leren om gevoelens van kwaadheid, trauma en schrik anders te reguleren en hun response te vertragen tot een moment van rust: *'bezint eer ge begint'*. Zij delen hun besluit krachtig mee en in bevorderlijke taal: *'Omdat we je graag zien en om je bezorgd zijn, kunnen we niet verder meer aanvaarden dat je...'* Wanneer de jongere zijn wensen afdwingt of ander grensoverschrijdend gedrag toont, geeft de vertraagde response de ouders de ruimte om hun reactie te peilen bij zichzelf of om eerst met anderen te overleggen. *'Ik heb naar je geluisterd en begrijp wat je zegt en wilt maar ik kom er later op terug.'*

→ Het openbarsten van de discretie: ouders die met hun kind in de moeilijkheden zijn terecht gekomen, houden dit steeds vaker geheim uit een schaamtegevoel en gevoel van schuldigheid, cf. de zegswijze 'men hangt zijn vuile wasgoed niet buiten'. Omer stelt dat een veilige thuis primeert boven privacy en dat het daarom significant is om steun te vragen: *'it takes a village to raise a child'*. Ouders leren daarbij de geheimhouding open te breken en familie en andere bekenden op de hoogte te brengen net omwille van het belang van het kind. Ook de jongere wordt verzocht tot het betrekken van steunfiguren.

→ Als de jongere over de grenslijnes van het speelterrein is gegaan, kunnen ouders de sit-in aanwenden: ze gaan de jongere opzoeken in zijn kamer, vertellen welk gedrag zij niet meer dulden, en gaan een poos, stilzwijgend bij de deur zitten. Het doel hiervan is hun ouderlijke betrokkenheid en mening naar grenzen toe tonen.

→ De telefoonronde en het volgen: dit zijn twee methodieken die ouders weer aanwezig laten zijn in het bestaan van de jongere als hij te laat thuiskomt, als deze het vertikt te zeggen waar hij is geweest. De boodschap die ze duidelijk willen stellen is altijd: *'We willen weten waar je bent, omdat we bezorgd zijn.'* Wanneer de jongere toch pertinent wegblijft zonder iets van zich te laten horen, gaan de ouders op zoek naar hem, niet om bestraffend te doen, maar om hun ouderlijke betrokkenheid te bewijzen.

→ het weigeren van orders te geven: de ouders staan geen diensten meer toe aan hun kind uit schrik of omdat hij dit gebiedt, maar doen enkel nog dingen voor hem die zij als ouder en uit vrije keuze opteren om te doen.

→ Gebaren tot verzoening: de ouders benoemen herstelgerichte gebaren naar het kind toe door aangename dingen voor hem te doen, gemeenschappelijke activiteiten voor te stellen, hun appreciatie voor de goede kanten van de jongere te erkennen, of door hun verontschuldigen aan te bieden wanneer zij zelf incorrect hebben gehandeld.

Als de ouder deze manier van handelen onbuigzaam aanhoudt, dan zal de jongere (onvermijdelijk) uiteindelijk zijn gedrag ook wijzigen. Het zal tijd kosten en veel geduld, wisselend van enige tot vele weken. Voor deze interveniërende wijziging van attitude en het doorbijten ervan kunnen ouders veel steun van hun omgevingsmilieu en van

potentiele behandelaars gebruiken. Die steun wordt geprobeerd te geven het programma 'Nieuwe autoriteit' (De Tempe, et. al., 2010).

7.2.5. Een kritische noot: In welke mate kan herstelrecht de mogelijkheid openlaten dat gezinsleden na intra familiaal onder één dak blijven wonen - ook als de fysieke integriteit niet gegarandeerd is?

Wanneer we opnieuw naar Guillaume en zijn moeder kijken, moeten we constateren dat zij vast zijn komen te zitten in een neerwaartse spiraal van geweld en agressie. Niet alleen verbaal maar het heeft ook geleid tot een uit de hand gelopen handgemeen waarvoor moeder klacht heeft neergelegd bij het parket tegen Guillaume. Deze actie maakte Guillaume zo mogelijk nog nijziger op zijn moeder waarop het gezin helemaal niet meer kon communiceren zonder verwijten naar mekaar te gooien. De situatie escaleerde en vroeg om bemiddeling.

Als ik naar Guillaume kijk en me enkel focus op zijn verhaal en zijn context dan stel ik vast dat veel van zijn gedrag voortvloeit uit de afwijzing van zijn vader en de manier waarop zijn moeder *niet* naar hem kijkt en dat hij eigenlijk *wil* dat zij naar hem kijkt. Namelijk als haar *zoon*. Ik ben echter geen therapeut, psychiater of psychologe, dus onthoud ik me van het stellen van misschien wel onterechte diagnoses. Ik ben echter wél gezinswetenschapper en wat ik daaruit heb geleerd is dat de héle context belangrijk is. Vertrekkende vanuit die context, het verhaal van Guillaume, zijn moeder, zijn broer én zijn volledige omgeving durf ik stellen dat als dit gezin opnieuw wil komen tot een coherent werkend systeem dat zij nog heel wat werk nodig hebben om zo ver te komen. En dat zij ook veel meer nodig hebben dan enkel bemiddeling.

In een specifiek onderzoek waarbij (vroeg-)adolescenten werden geobserveerd, hebben Dadds, Morrison, Rebgetz en Sanders (1992) verschillende wisselwerkingen bij families met (jong-)adolescenten onderzocht, die depressief en/of agressief gedrag toonden en vergeleken hen met controlepersonen. Zij kwamen tot de bevinding dat depressies en gewelddadig gedrag afhankelijk van elkaar bleken te zijn. Dit betekent dat er dus een relatie tussen deze beide gedragingen zou bestaan, waarbij deze twee pathologieën hand in hand lijken te gaan. Andere auteurs zoals Kim & Smith, (1998); Muris, Schmidt, Lambrichs & Meesters, (2001); Steinhausen & Metzke, (2001) stellen dat neerslachtigheid bij jongvolwassenen sterk is gecombineerd aan gezinsfactoren zoals ouderlijke afwijzingen (Hale, Van der Valk, Akse & Meeus, 2003).

Naar aanleiding van dit gegeven verheft zich de kwestie natuurlijk of er een daadwerkelijke interactie bestaat tussen ouderlijke afwijzingen, depressie en agressie bij jongvolwassenen en in dit geval bij Guillaume. Dan moeten we ons hierbij toch enkele vragen stellen: Maakte de afwijzing van zijn vader hem zozeer depressief, werd dit niet erkend door zijn moeder en resulteerde dit uiteindelijk in het voorgedane agressieve

gedrag? Het gedrag dat natuurlijk geen enkele goedkeuring draagt, maar wel vanuit dit standpunt kan begrepen worden, aangepakt en bovendien kan resulteren bij alle partijen dat dit nooit meer mag gebeuren. Dit is volgens mij de eerste reden waarom bemiddeling niet genoeg is bij Guillaume en zijn moeder. Bemiddeling helpt om het destructief conflict, de geweldpleging die is gebeurd, tussen beiden uit te klaren. Maar de onderliggende emoties die zowel bij Guillaume als moeder smeulen zijn daarmee nog niet geblust! Guillaume en zijn moeder moeten dus leren luisteren naar én leren praten met elkaar. Praten met jongeren is waarschijnlijk wel de meest educatieve en meest expressieve manier van communicatie die er is. In de tijd vòòr de puberteitsjaren adapteren kinderen zich vaak nog aan de volwassene. Van daaruit is het niet altijd helder hoe zij ons ervaren en of het kind wel snapt wat de bedoeling is en vooral of hij afdoende kan verhalen wat er in hem omgaat. Na de puberteitsjaren zijn mensen veelal te beschaafd om botweg een gesprek af te blokken en hun persoonlijke oordeel te verkondigen. Tijdens de puberteit echter komt het er écht op aan dat men daadwerkelijk prààt. Als men dit immers niet doet loopt men het risico dat de jongere letterlijk of figuurlijk afhaakt. Zijn gezicht staat op donderwolk en zijn ogen zeggen: ‘Ben je gereed?’ ‘Ben je uitgepreekt?’, ‘Kan ik al naar mijn maten?’ Wanneer men tot een wederkerig gesprek wil komen of zelfs tot een effectieve dialoog, moeten beide gesprekspartners hun denkvermogens, hun brein dus op ‘aan’ hebben. Ze moeten allebei participeren aan de conversatie en denkend en sprekend samen tot een gesprek komen. Volwassenen zijn echter geneigd om in het gesprek met jongeren hun brein op ‘uit’ te zetten. Ze delen mee aan de jongere wat ze van iets denken, eisen en suggereren van alles, maar *communiceren* zelden op die manier dat ze de andere echt inviteren tot het bedenken en tot meevoelen van wat er in hen gebeurt (Delfos, 2004).

Eerder vertelde ik al dat uit onderzoek naar de werking van de hersenen, door Rodenburg et.al. (2010), bleek dat de groei van hersenen van jongeren er langer over doet dan men in eerste instantie had gedacht en dat dit veel over het kenmerkende ‘pubergedrag’ vertelt. Ik heb er ook op gewezen dat de meeste ouders dit niet weten en de jongere dus aanspreken op een volwassen verantwoordelijkheid die er nog niet is. De emotie bij pubers speelt dikwijls baas over de rede en dus hebben zij als het ware hun ouders dus erg nodig als zijnde hun ‘*hulphersenen*’. Als we dit indachtig houden moeten zowel Guillaume als zijn moeder leren praten en luisteren naar elkaar. Moeder moet leren dat zij Guillaume moet sturen. Dat hij zijn emoties moet leren reguleren op de gepaste manier. Op die manier zal hij merken dat sturen steunen is en dat hij onvoorwaardelijk geaccepteerd wordt als wie hij is. *Haar zoon*. Zo wordt ook zijn hulpvraag erkend: “*Zie mij als uw zoon!*” Vanuit dat opzicht volg ik meneer Voets, docent aan het Hoger Instituut Brussel, Voets, (2005) helemaal wanneer hij ‘*sturen, steunen en stimuleren*’ in elkaars verlengde plaatst.

Zo komen we tot een tweede reden waarom enkel bemiddeling niet afdoend genoeg zal werken om moeder het vertrouwen te geven dat het agressief gedrag van Guillaume niet meer zal gebeuren. Moeder mist volgens mij namelijk enkele cruciale ouderlijke vaardigheden die nodig zijn in het sturen van Guillaume. Vaardigheden die door G. Patterson in het leven zijn geroepen. Hij kwam tot 5 vaardigheden die hij nodig acht om tot een correcte ontwikkeling van de jongvolwassene te komen. Net in de preventieve aanpak van gedragsproblemen bij jongeren blijkt dit van cruciaal belang. Het gaat dan om volgende vaardigheden:

- Positieve betrokkenheid; op een warme, bevorderlijke manier omgaan met de jongere
- Positieve bekrachtiging; stimuleren en waarderen van wenselijk gedrag
- Discipline; de regels duidelijk maken en negeren van ongewenst gedrag
- Monitoring; toezicht en controle houden op zijn gedragingen
- Problemen oplossen; het leren oplossen van moeilijkheden door middel van een correcte en respecterende communicatie (Driesen, 2007).

In mijn bescheiden mening als leek, ben ik ervan overtuigd dat zowel moeder als zoon hieruit heel wat kunnen leren om dichter tot bij elkaar te komen.

Tenslotte wil ik nog één punt aanhalen waarom enkel bemiddeling naar mijn mening niet voldoende zal werken om moeder en Guillaume uit de vicieuze cirkel van geweld, onbegrip en non respect naar elkaar toe te halen. En zoals beloofd komt nu het stuk waarom ik het NVR-programma hoog in het vaandel draag.

In de algehele meerderheid van de opvoeding van kinderen naar volwassenheid toe komt het allemaal wel goed met de jongeren. Soms loopt het minder goed en dit is dan te wijten aan het feit dat er negatieve en hoogoplopende interactie cirkels tussen de jongere en zijn ouder(s) ontstaan. Hierdoor verliezen ouders hun eigenlijke rol als volwassen vertrouwenspersoon, en raakt de hechtingsrelatie verstoord tussen de ouder en de jongere. Ouders voelen zich daardoor hulpeloos en een vicieuze interactiecirkel neemt vorm aan. Deze kan de vorm hebben van een patroon van symmetrische aard door de aanhoudende en steeds grotere escalerende ruzies. In plaats van een veilig hechting en leiding komen daar dan verschuivende machts- en onmachtsituaties bij kijken (de Tempe, 2010).

Hier suggereert men dan naar opvoedkundige voorstellingen en oudertrainingen. Deze programma's vertrekken vanuit leertheoretische beginsels en worden rijkelijk opgedrongen uit een wanhopige nood van ouders die opnieuw greep willen hebben op hun kind. Veel van dit soort programma's werken echter met een systeem van beloning, afstraffing, time-out en terugnemen of inhouden van voorrechten omdat men van het idee uitgaat dat de ouder controle moet verkrijgen over het kind. Jongeren of tieners zien dit echter al gauw als bedriegerij en beschutten zich als het ware daartegen: 'Dat boeit

me niet jong' is dan stevast hun antwoord. Met andere woorden, het brengt weinig aarde aan de dijk. Omer, (2004) psycholoog en hoogleraar werkte een klare en daadwerkelijke approach uit om gewelddadig en destructief gedrag aan te pakken van jongeren. De methode van 'geweldloos verzet' en 'nieuwe autoriteit' die hij gebruikt is beziend door Mahatma Gandhi en Martin Luther King. 'Nieuwe autoriteit' is een methodiek voor ouders van jongeren van twaalf tot achttien jaar die zijn gestrand in hun ontplooiing en zwaar asociaal gedrag, gewelddadigheid, bedreiging en ander grensoverschrijdende gedragingen tonen. 'Nieuwe autoriteit' is een vredelievende manier van verzet. De ouder vermijdt namelijk elke vorm van lichamelijk geweld en van bedreigend, kleinerend of insulterend taalgebruik. Bovendien gaat hij niet mee in verergering van situaties. Wat de ouder dan wel doet is op een nieuwe manier verzet bieden tegen de overheersing of de onbereikbaarheid van de jongere. Er wordt op standvastige manier blijkg geven van ouderlijke aanwezigheid in het leven van de jongere, waarbij de kern van de boodschap luidt: *'Hier ben ik! Ik ben je ouder en ik blijf je ouder! Ik geef niet toe en ik geef je niet op!'* Uitingen van macht en onmacht worden daardoor dus vervangen door uitingen van kracht. De ouders stellen het speelterrein op, waarvan de grenslijnen bestaan uit gedragingen die voor hen onaanvaardbaar zijn. Binnen de afgebakende grenzen krijgt de jongere dan de kans om zijn wensen aan te brengen. Bij de gedachte van 'geweldloos verzet' ligt de klemtoon op het beëindigen van nutteloze escalaties, een betere emotieregulatie en een besliste, concrete stellingname door de ouders (De Tempe et. al., 2010).

Naar mijn idee heeft geweldloos verzet veel weg van de opvoedingsbelofte waar Van Crombrugge (2009) het over had. Bij deze belofte gaat het om het formuleren van een enkele primaire rechten van het kind en het zich schikken tot het individueel instaan van deze rechten. In eerste instantie heeft het kind recht op een aanhoudende zorg van zijn ouders. Zij moeten confirmeren dat het kind recht heeft op een onverbrekelijke relatie met zijn ouders. Zij belasten zich ertoe steeds voor het kind aanwezig te zijn en de verhouding met de andere ouder niet te belemmeren, wat ook de wederkerige partnerbetrekking mag zijn. *"In zowel goede als slechte dagen zijn we de ouders van ons kind en zullen wij dit blijven."* (Willems, 2007).

Guillaume heeft het recht op allebei zijn ouders, op de onvoorwaardelijke liefde van hen allebei, ongeacht hoe zij in een scheiding zijn verweekeld. Door zijn afwezige vader en zijn moeder die hem niet ziet als haar zoon wordt hem dit recht fundamenteel ontnomen. Dit allemaal indachtig en terugkijkend naar moeder en Guillaume ben ik ervan overtuigd dat "enkel" bemiddeling niet afdoende zal helpen om hun gezin weer als een coherent systeem in werking te doen treden. Al van bij de eerste geweldpleging die Guillaume stelde kreeg het vertrouwen van moeder een gigantische deuk in het geloven dat haar zoon dit gedrag niet meer zal stellen. Moeder moet leren om haar positie als gezaghebbende autoriteit in het gezin kenbaar te maken. Ze moet zichzelf durven

profilieren als gezagdraagster op basis van een evenwaardig respect naar elkaar. Ze moet haar zoon sturen, ondersteunen en tot een aanmoedigen komen. Alleen bemiddeling is volgens mij dus niet genoeg aangezien zij (nu) niet sterk genoeg is om haar positie ten aanzien van haar zoon in te nemen.

Vanuit deze dimensie bezien vind ik het zelf geen goed idee dat Guillaume bij zijn moeder blijft inwonen na het gestelde gewelddadige gedrag en enkel een bemiddelingsproces te hebben doorgemaakt. Het vertrouwen van moeder is daarvoor nog te broos en Guillaume kreeg nog te weinig begeleiding in het aanleren van zijn emoties op een juistere manier te reguleren. Dit gezin heeft een intensievere begeleiding nodig om opnieuw tot een samenhangend systeem te komen en ik ben ervan overtuigd dat het aanleren van de 5 pedagogische vaardigheden bij moeder en het programma van “geweldloos verzet” zowel moeder als Guillaume daarbij kan helpen. Bemiddeling heeft een opening gemaakt waar het licht kan invallen. Het is dus een mooi en begrijpelijk begin. Maar het is volgens mij niet afdoend genoeg.

7.2.6. Besluit

In dit tweede luik van mijn thesis heb ik intra familiaal geweld of het intieme geweld besproken en aangetoond dat dit ontzettend veel gevolgen heeft voor het slachtoffer en dit zowel op korte als op lange termijn. Het heeft niet alleen gevolgen voor het slachtoffer zelf maar ook voor de pleger van de feiten en onrechtstreeks ook met de getuigen ervan. De inwonende kinderen of broers of zussen zeg maar. Intra familiaal geweld wordt altijd gepleegd achter de gesloten deuren van de huiselijke sfeer en is nooit een op zich alleenstaand feit. Het gaat ook altijd verder dan een eenmalige gebeurtenis. Het neemt verschillende vormen aan en gaat over verbaal, tot psychologisch en fysiek geweld. Er heerst nog steeds een groot taboe over deze vorm van geweld. De (meestal) vrouwelijke slachtoffers durven het niet te vertellen uit schrik voor nog meer vergeldingsmaatregelen en de daders ervan zwijgen gewoon. Het taboe wordt echter nog groter wanneer het slachtoffer van het intra familiale geweld de ouder is van de dader. Het bouwt zich stelselmatig op en er ontstaat een vicieuze cirkel waarin zowel de ouder als het kind elk op hun eigen poging trachten controle te krijgen over de ander. Want waar het bij partnergeweld rond macht draait, draait het bij oudergeweld altijd rond controle. Zodra echter de emotionele dreiging of zelfs het feitelijke geweld een kritische niveau bereikt, hebben ouders al gauw de neiging om hun poging tot hun gezag te doen gelden of zelfs af te staan. Wanneer ouders op het punt zijn gekomen dat ze angst voelen voor hun kind, geven ze hun autoriteit af en worden de eisen van de jongere voldaan. In wat ik hierboven heb geschreven, ik aangetoond dat oudermishandeling heel vaak voorkomt bij jongeren die vaak bij één ouder (meestal de moeder) wonen of bij gezinnen die al ervaring hebben met huiselijk geweld (zoals partnergeweld). Ik heb beschreven hoe deze gezinnen dit niet kunnen aanpakken of verwerken zonder deskundige hulp en hoe ze zich tot deze hulp kunnen richten om uit de vicieuze cirkel

van geweld te komen. Bovendien heb ik ook enkele buitenlandse programma's besproken die kunnen worden aangewend als deze broodnodige deskundige hulp. Om mezelf dan tenslotte de vraag te stellen of herstelrecht ertoe kan bijdragen dat de jonge pleger thuis kan blijven wonen tijdens de bemiddeling.

7.3. Een derde invalshoek: De psychologische optiek.

7.3.1. De impact van geweld: een introductie:

De weg die pubers afleggen naar de volwassenheid is voor velen een schitterende en boeiende tijd, waarin jongeren heel wat nieuwe ontdekkingen opdoen. Er is er wellicht niet één levensfase van de mens waarin zoveel perspectieven elkaar ontmoeten of waarin zowel het groter en rijper wordende kind als het omgevende gezin voor interessante maar tevens dikwijls gecompliceerde prikkels komen te staan. Voor heel wat families met jongvolwassenen resulteren deze prikkels evenwel tot flink moeilijke situaties en het interessante slaat om in afmattend, irritant, hinderlijk. De perspectieven, de uitzichten veranderen in (soms) escalerende toestanden (Hillewaere, 2008).

Deze moeilijke probleemsituaties escaleren dan naar een fysiek misbruik en omvatten handelingen die als moedwillig worden gezien met als rechtstreeks resultaat een fysieke schade tegen een persoon. Volgens Eckstein, (2004) wijst mishandeling van ouders bij jongvolwassenen op een escalatie van agressief gedrag. Het misbruik begint vaak met verbaal misbruik en vordert in de loop der tijd in frequentie en hevigheid, escalerende van emotionele naar lichamelijke mishandeling. Andere auteurs zoals Cottrell, (2001); Straus & Gelles, (1990) wijzen erop dat het verbale oudergeweld een destructieve vorm is van communicatie dat eigenlijk een impliciete aanval is op het zelfconcept van de ouder in plaats van het probleem dat zich ter discussie stelt; het gaat om verbale mishandeling van de ouder en het daarmee gepaard gaande gebruik van verbaal aanvallend gedrag. Dergelijke agressieve gedrag omvat onder andere beschuldigingen, afwijzingen, het weigeren om te praten, aanvallen op karakter, bekwaamheid, achtergrond, fysieke verschijning van de ouder evenals vloeken, spot, en non-verbale uitingen. Voorbeelden van oudersmishandeling zijn fysieke mishandeling, te verstaan als slaan, trappen, duwen, bijten van een familielid, raken met een object, breken van dingen, het slaan van gaten in de muur, het gooien van dingen en spugen tot in extreem gevallen van geweld die dan te verstaan zijn als een poging om te schieten, steken tot zelfs het wurgen een ouders. Cottrell, (2001) merkt daarnaast ook op dat oudergeweld kan voorkomen in elk gezin en niet persé geassocieerd moet worden met sociaaleconomische klasse, etnische background of seksuele geaardheid. Wat echter wel opvalt in functie tot het type huishouden, volgens verschillende auteurs zoals, (Agnew & Huguley, (1989), Cottrell & Monk, (2004), Daly & Nancarrow, (2010), Ibabe, Jaureguizar, & Diaz (2009), dat diverse onderzoeken een grotere prevalentie oudermisbruik onder eenoudergezinnen (moeders alleen met kinderen) rapporteren. Voornamelijk wijzigingen in verband met scheiding en nieuw huwelijk zouden een

risicofactor vormen voor fysiek geweld door jongeren tegen hun moeders (Nancarrow, Hanley & Viljoen, 2012).

Gallagher (2007) zegt dat ouders, die het slachtoffer zijn van misbruik door hun kinderen, net als slachtoffers van partnergeweld gebukt gegaan onder een enorme angst, zich depressief voelen en een groot schuldgevoel ervaren. Webster-Stratton en Herbert (1994) hebben dan weer opgemerkt dat slachtoffers van oudermisbruik steeds op hun hoede moeten zijn in geval van een onverwachte aanval van geweld. En deelnemers van het studieonderzoek gedaan door Paterson et al. (2002) geven dan weer aan last te hebben van een aanhoudende angst en ongerustheid. Volgens Sheehan (1997) wordt deze angst geassocieerd met het risico op persoonlijk fysiek letsel of op anderen die in hun omgeving rekenen op de ouderlijke zorg, zoals een broer of een zus (Edwards 2012).

Vooraf fysieke als mentale gezondheidsproblemen werden door ouders gemeld waaronder hartproblemen, het gevoel van 'versleten zijn' en moe, niet goed eten, hoge bloeddruk, stress, en migraine. Ouders vertelden ook dat eerder bestaande gezondheidsproblemen werden versterkt door stress die het gedrag van hun kind veroorzaakte en dat het gestelde gedrag ook nog eens een invloed had op hun vermogen om te slapen. De impact van dit gedrag op de andere leden van het gezin is erg gevarieerd. Jongere broers en/of zussen zouden het gewelddadige gedrag kunnen gaan kopiëren. Ouders geven aan dat ze zich 'verscheurd' voelen tussen de belangen van hun kinderen. Enerzijds vanwege de manier waarop ze werden gedwongen om te reageren op de jongere die zich agressief gedroeg anderzijds, het andere kind dat het voorbeeld was van het agressieve gedrag (McKenna, O'Connor & Verco 2010).

Aan de hand van de actuele informatie over het interpersoonlijke geweld merkt Cottrell, (2003) op dat het duidelijk is dat zowel jongens als meisjes zich schuldig maken aan alle vormen van het geweld in de richting van de ouders Cottrell, (2003) maar dat het meer dan waarschijnlijk is dat vrouwen het meeste risico lopen om het doel van het geweld te worden. Hij zegt daarbij nog dat hij een verband ondervindt tussen het opgroeien in de context van geweld in het gezin en de continuering van agressief gedrag op de volgende generatie. Bobic, (2004) en Ulman & Strauss (2003) gaan daarbij een stapje verder en suggereren dat er ook aanwijzingen zijn, dat daar waar sprake is van geweld tussen ouders en/of de ouders gewelddadig zijn tegen de kinderen, er een grote kans bestaat dat de jongere ook steeds gewelddadiger zal worden tegen zijn ouders (Crichton-Hill, Evans & Meadows 2006).

Vanuit een historisch perspectief gezien, vormen kinderen die getuige zijn (geweest) van agressief tot gewelddadig gedrag in de huiselijke sfeer, een probleemstelling van een groep die lang 'onzichtbaar' is gebleven. Een vraag die wetenschappers zich stellen naar aanleiding van het effect op lange termijn van het getoonde geweld, is dat het hun

zorgen baart in hoeverre blootstelling aan het ouderlijke geweld kan leiden tot een grotere neiging van gewelddadig en agressieve gedragingen. Het gewelddadige, agressieve gedrag van jongeren naar ouders toe vraagt naar antwoorden. Als we weten dat agressief gedrag nooit een op zich alleenstaand feit is, moeten we ons dan ook de vraag stellen van waar het komt. En misschien ook nog belangrijker: Hoe leren kinderen het aanschouwde gedrag (Dijkstra, 2001)?

Er zijn enkele bekende, om niet te zeggen befaamde, theoretische kaders die worden aangehaald om de meestal nefaste nawerkingen bij kinderen op korte en lange termijn weer te geven en te duiden. Daarom wil ik, in wat hierna volgt, enkele van deze theorieën nader bespreken. Namelijk de sociale leertheorie, de gehechtheidstheorie en parentificatie.

7.3.2. De sociale leertheorie: Albert Bandura:

Albert Bandura is een Canadees psycholoog. Hij verwerft naam als de oprichter van de sociaal-cognitieve leertheorie en heeft ook gewerkt aan het denkbeeld “morele ontkoppeling”. Verschillende auteurs Boxer et al., (2009), Evans & Warren-Sohlberg, (1988) Kratcoski, (1985) en Rybski, (1998) wijzen ons op de theorie van Bandura (1973) die ons bewees dat het meeste menselijke gedrag wordt aangeleerd door het observeren van de gedragingen van anderen. Allerhande wetenschappers hebben over de maatschappelijke toepassing van de leertheorie gerapporteerd in de ontwikkeling van oudermisbruik.

De uitgangspositie volgens Kratcoski (1985) is dat jongeren, die opgegroeid zijn in families waar zij zien dat ouders geweld inzetten in een reactie op stresssituaties of als middel tot het oplossen van interpersoonlijke kwesties, leren dat geweld een effectief middel kan zijn om te krijgen wat ze willen van anderen.

Boxer et al. (2009) waarschuwen echter dat we de bevindingen die verbanden leggen tussen oudermisbruik en familiestress, zoals bijvoorbeeld economische tegenslag, veranderende gezinsontwikkeling door echtscheiding, en nog andere factoren die het familiale evenwicht doen keren, niet mogen negeren. Bovendien verklaren Boxer et al. (2009) verder nog dat men nooit de mogelijkheid mag uitsluiten van geweld als een genetische basis voor agressie in gezinnen. Sommige jongeren ontwikkelen nu eenmaal een genetische aanleg voor agressiviteit, die kan getriggerd worden door bepaalde omgevingsomstandigheden en zich dan uit als misbruikgedrag ten opzichte van de ouders. Verschillende auteurs waaronder Boxer et al. (2009), Hines & Malley-Morrison (2005), Ibabe et al. (2009), Kratcoski, (1985) en Livingston (1986) beweren dat de sociale leertheorie is gerelateerd aan de stelselmatige bevindingen dat oudermisbruik, zoals het generaliserende geweld onder jongeren, sterk is geassocieerd met andere vormen van geweld in het gezin. Anderen, Buel, (2002), Cottrell, (2005), Evans & Warren-Sohlberg (1988), Howard & Rottem (2008), Kethineni (2004), Livingston

(1986), McCloskey & Lichter (2003); Rybski (1999) en Ulman & Straus (2003) pretenderen dan weer dat kinderen die agressief zijn in de richting van hun ouders ook vaak het slachtoffer van geweld door hun ouders geweest zijn, hetzij rechtstreeks, hetzij via de getuige van volwassen partnergeweld (Edwards 2012).

Ibabe et al. (2009) merkten in hun studie op dat 80% van de jeugdige delinquenten die gemeld zijn voor daderschap van oudergeweld zelf een vorm van geweld binnen het gezin hadden ervaren. Boxer et al. (2009) bestudeerden gezinnen die werden verwezen naar een geestelijke gezondheidszorg voor de vaststelling en verzorging van emotionele gedragsproblemen van hun kinderen. Zij ondervonden dat bij deze jongeren agressie vaker voorkwam dan bij jongeren die geen geweld hadden. De auteurs besloten daaruit dat hun conclusies gerelateerd waren met het sociaal leren perspectief. Met andere woorden, jongeren die werden onderworpen aan één of andere vorm van gewelddadig gedrag binnen het gezin hadden een significant grotere kans om net zo driftig en gewelddadig te handelen. Patterson (1982) ging een stapje verder. Hij kwam tot de bevinding dat er nog andere leerprocessen actief zijn waarbij jongeren een fysiek agressieve omgangsmanier ontwikkelen in de richting van de ouders. Ouders zijn namelijk volgens hem niet de enige informatiebron van sociaal leren voor jongeren. Ook media zorgt voor extra gewichtige mechanismen die het sociaal leren door navolging, versterking, en transmissie van gedragingen overbrengen. En natuurlijk ook de aaneengesloten peergroepen van jongeren onder elkaar zorgen voor een onmiddellijke wisselwerking (Edwards 2012).

Brendgen et al. (2000) toonden aan dat jongeren die agressieve feiten plegen meer delinquente vrienden hebben en ook effectief meer tijd met deze doorbrengen vergeleken met niet-delinquente jongeren. Uit onderzoek van Van de Rakt, Weerman en Need (2005) is gebleken dat het hebben van grotere peergroepen de mogelijkheid zal doen toenemen dat een jongere zelf agressief gedrag zal vertonen. Sutherland stelde in 1947 al vast dat delinquent gedrag een gedrag is dat werd aangeleerd. Hij merkt in zijn differentiële associatietheorie op dat agressief gedrag een lerend proces is en gaat er daarbij van uit dat dit gedrag in wisselwerkingen met anderen aangeleerd wordt. Volgens Bruinsma, (2001) leert de jongere in deze wisselwerkingen agressief gedrag positief te appreciëren, ziet daarin mogelijkheden om *erbij* te horen en krijgt ambities om zelf ook dit gedrag te tonen. Het vermelde leerproces vindt vaak plaats in de vriendengroep (Pusztay, 2009).

In nog een andere studie, onderzocht door Agnew en Huguley (1989) bleek dat jongeren die mishandeld werden door hun ouders veel meer kans hadden om vrienden te hebben die mee zouden doen aan geweld op de ouders, wat erop wijst dat kijken naar en ondergaan van agressieve gedragingen het geweld in die mate voor hen legitimeert en het oudergeweld tot op zekere hoogte kan verklaren (Edwards 2012).

Een aanzienlijker en negatiever voortvloeisel van blootstelling aan gewelddadigheid is volgens Barkin et al. (2001) de aanvaarding ervan als een normering in onze maatschappelijke interactie. Uit een studie vanuit de USA, Barkin et. al. (2001) bleek dat het niveau van ondergaan van geweld de sterkste correlatie is om het gewelddadige gedrag over te nemen en als “normaal” te beschouwen (Bobic, 2002).

Ook Cottrell & Monk (2004) ondervonden dat de mannelijke jeugd werd geïnfluenceerd door sociale boodschappen dat het aanvaardbaar is om vrouwen te beheersen en tot slachtoffer te maken, waaronder soms hun moeder. De theorie van Bandura is één van de diverse theorieën die onder een bredere rangorde kan worden gegroepeerd en gerenommeerd als “de intergenerationale transmissie van geweld theorie”. Het beginpunt van deze theorie is dat jongeren die als slachtoffer opgroeien hoogstwaarschijnlijk anderen tot slachtoffer zullen maken (Edwards 2012).

Bandura tekende in zijn theorie al een paradox op. Namelijk dat, als elk individu zijn eigen leefmilieu zou creëren, er niemand meer zou zijn om te worden beïnvloed. Deze paradox kijkt uit over het feit dat de wederkerigheid zelden feilloos is, net omdat iemands gedrag niet de enige determinant is van toekomstige gebeurtenissen. Bandura zegt nog dat ongeacht de verschillende niveaus van interactie tussen personen, wellicht niemand de andere zo kan manipuleren dat hij echt doet wat hij wil en dat het daarom terecht is om juridische en sociale codes te ontwerpen om de wederzijdse beïnvloedingssystemen, zoals het sociaal leren, te beschermen om te voorkomen dat een eenvoudig gebruik ervan heerszuchtige controle ongestraft laat (Bandura, 1971).

7.3.3. De gehechtheidstheorie : John Bowlby:

We kunnen de gehechtheidstheorie uit de moderne psychologie niet meer weg denken. De grondlegger ervan is John Bowlby die al op zeer jonge leeftijd gefascineerd raakte door de voortvloeisels van een prille scheiding en/of verlies van de moeder bij een kind. Bowlby kwam tot de ontdekking dat het missen van een gehechtheidsrelatie bij jongeren met een significante zorgfiguur (de moeder) kan leiden tot een gevoelloos karakter en bewees daarmee het belang van gehechtheid (De Wolff, 2002).

Bowlby's eerste officiële toelichting van de hechtingstheorie, het bouwen op denkbeelden uit de gedragswetenschap en ontwikkelingspsychologie, werd neergelegd aan de Britse Psychoanalytic Society in Londen in wat ondertussen uitgegroeid zijn tot drie klassieke verslagen: “De aard van de stropdas van het kind om zijn moeder” (1958), “Separation Anxiety” (1959), en “Rouw in de eerst kinderjaren” (1960). In 1962 voltooidde Bowlby nog twee verslagen, die echter nooit werden gepubliceerd, over defensieve processen met betrekking tot rouwtijd. Deze vijf verslagen vormen samen de eerste blauwdruk van zijn befaamde gehechtheidstheorie. Vóór de publicatie van “De aard van de stropdas van het kind om zijn moeder”, kreeg Mary Ainsworth een preprint van het verslag van Bowlby. Deze gebeurtenis leidde hen ertoe om opnieuw tot een

nauwe intellectuele coöperatie te komen. Ainsworth's verdere ontleding van de gegevens van haar Ganda project (Ainsworth 1963, 1967) werden beïnvloed door Bowlby's herformulering van de hechtingstheorie. Wanneer Mary Ainsworth haar ideeën als een hypothetische bijdrage aanbrenkt bij Bowlby mag haar aandeel in de gehechtheidstheorie niet worden onderschat (Bretherton, 1992).

Het is belangrijk een verschil te benoemen tussen hechtingsgedrag, het hechtingssysteem en gehechtheidsstijl. Hechtingsgedrag is het gedrag dat jongeren, maar ook volwassenen laten zien of horen, die afgesplitst zijn van het beginpunt van hun veilige haven, zoals huilen of roepen. Dit is helemaal iets anders dan het hechtingssysteem. Deze bestaat uit onbewuste intrinsieke arbeidsvormen, die de weergave van het zelf en van anderen besturen. Dit systeem leidt tot nieuwe een aanpak van bedenken, aanvoelen en gedrag. De systematiek wordt aangewakkerd wanneer er onraad dreigt, in welke situatie dan ook. Hechtingsgedrag is dan weer een houding dat bij kinderen onderzocht wordt door middel van de zogeheten "Vreemde Situatie". Dit is een gespeelde situatie in een labo waarbij het kind en de moeder tot tweemaal toe gesplitst worden en elkaar terugzien. Op deze manier kon men volgens Ainsworth, (1978) bij kinderen drie geregelde aanpakken bespeuren: Namelijk één veilige en twee onveilige hechtingen. Op basis van het onderzoek van Lyons-Ruth (1991); Main & Weston (1981) en Main & Solomon (1986) bleek dat deze drie groeperingen geëxpandeerd moesten worden met een extra andere groep: Namelijk de gedesorganiseerd/gedesoriënteerd. Gedesorganiseerd gedrag is herkenbaar bij kinderen als er sprake is van synchroon contact en vermijding: het kind schuifelt bijvoorbeeld bij terugkeer naar de moeder wel naar haar toe, maar keert zijn gezicht af. Essentieel in deze rubriek is de approach-avoidance-disharmonie, dat men ook uit de gedragsleer kent. Main en Hesse (1990) assumeerden dat de hechting gedesorganiseerd wordt als de figuur van hechting gelijktijdig zowel de bron van veiligheid als die van angst is. Als we dit gaan samenvatten zien we dus dat vier verschillende hechtingsstijlen bij kinderen bestaat: de veilige gehechte, de vermijdende gehechte, de ambivalente en de gedesorganiseerde/gedesoriënteerde gehechte. Hiermee komen de gehechtheidsstijlen van volwassenen overeen: de veilig/autonoom gehechte, de gereserveerde gehechte, de gepreoccupeerde gehechte en tenslotte de gedesorganiseerd/onverwerkt gehechte. Bowlby's (1973) oorspronkelijke theorie verbond een onveilige hechting aan psychopathologie. Essentieel in zijn theorie was de angst. Wie onveilig gehecht was en dus een onveilig intrinsiek arbeidspatroon van zichzelf en anderen ontplooidde, was in zijn leerstelsel ontvankelijker voor mentale kwesties. Bowlby (1973) beweerde dat vooral depressies en angststoornissen met elkaar samenhangen een onveilige hechting veroorzaakten. Vooral in de afgelopen tien jaar besteedde het hechtingsonderzoek aandacht aan de transgenerationale transmissie van hechting. Uit meta-ontledingen blijkt er een hoge mate van uitwisseling te bestaan tussen de hechtingsstijl van ouders en de wisselwerking tussen eenjarige peuters. De uitwisseling tussen hechtingsvoorstellingen van de ouders en de hechtingsstijl van het

kind verschilt in differente studies van 69% (vaders) tot 75% (moeders). Met andere woorden, als de ouders veilig vastgehecht zijn, dan is de kans erg groot dat het kind dit ook zal zijn. Een gepreoccupeerde ouder zal vaak een ambivalent kind hebben en een gereserveerde ouder heeft dikwijls een vermijdend kind (Nicolai, 2001).

Onderzoek naar de gehechtheidstheorie van jongeren en de gehechtheidsbeelden van volwassenen heeft in de voorbije twintig jaar erg veel informatie verschaft. Gegevens die een belangrijk licht werpen op de transmissie van vluchtige relatiepatronen van ouders op hun kinderen en dit al in het eerste na geboorte. Op basis van deze informatie is een volledige psychoanalytische theorie ontwikkeld, die complementair is aan de klassieke theorieën en een daarmee gepaard gaande coherente methodiek. Het cruciaal denkbeeld hierin is de ontwikkeling van het logische zelf en van het eigen vermogen van de persoon om te begrijpen wat zijn eigen emoties, intenties en denkbeelden zijn, zowel als die van een ander: het mentaliseren (Deben-Mager 2005).

Uit de studies van Klaus, Kennell & Klaus (1995, 1998) over hechting direct na de geboorte van het kind, blijkt dat hoe meer de vrouw zich tijdens de bevalling gesteund voelt, des te beter ze zich volledig kan laten gaan in het proces van geboorte. Waardoor ze beter in contact zal blijven met haar eigen lichaam en daardoor ook met haar kind. Een rechtstreeks gevolg daarvan is dan dat ze zich nog beter, direct naar de geboorte, zal kunnen hechten aan haar kind. Tussenkomen, hoe essentieel deze soms ook kunnen zijn, storen dit noodzakelijke proces voor het welzijn van het kind en kan leiden tot een onthechting. Hun studies tonen ook aan dat dit ogenblik, meteen na de geboorte, met recht en rede, een ambitieus moment kan genoemd worden, want hun onderzoek dat daarop volgde, indiceerde dat deze eerste minuten en uren samen, zowel voor het kind als voor de moeder zeer bepalend zullen zijn voor hun hechtingsrelatie. Dit ogenblik, dat ook wel het inprentingsogenblik wordt genoemd, is het accumulatiemoment van de samengestelde prenatale hechtingsrelatie (Verdult, 2004).

De belangrijkheid van die eerste levensjaren van kinderen voor de latere ontwikkeling van de mens is nooit eerder zo routineus naar voren geboden als in de laatste tien jaren. De National Academy of Sciences in de Verenigde Staten heeft de wetenschappelijke pose van deze kwesties onlangs opgesteld in de publicatie *From Neurons to Neighborhoods* (2000). Volgens Visser, (2005) heeft ook de Surgeon General daarbij de significantie fel onderlijnt van preventieve maatregelen tijdens die prille kindertijd voor de geestelijke gezondheid op latere leeftijd (Eurelings-Bontekoe, Snellen & Verheul, 2007).

Het basisprincipe van de gehechtheidstheorie is dat het jonge kind een warme, intieme en aanhoudende relatie met zijn moeder moet ervaren waar zij allebei voldoening en plezier van ondervinden. Als de moeder-kindrelatie deze vergenoegdheid echter niet schenkt dan zullen gevoelens als angst en schuld zich in een gemodereerde en

georganiseerde manier ontwikkelen die dan op in het latere leven tot geestelijke gezondheidsproblemen kunnen leiden. Wanneer dit gebeurt zal het kind zijn karaktereigenschappen en tegenstrijdige eisen aan de ene kant voor onbepikt liefde van zijn ouders in de strijd gooien, aan de andere kant voor wraak op hen wanneer hij voelt dat ze hem niet genoeg houden. Het is hoe dan ook een eenvoudige kracht in het langzaamaan ontwikkelen van zijn individualiteit. Het is deze gecompliceerde en toch dankbare draagkrachtige relatie met de moeder in de eerste jaren, aangevuld met ontelbare manieren van relaties met de vader en met broers en zussen dat volgens psychiaters en vele anderen aan de basis liggen van de ontwikkeling van het karakter en van de geestelijke gezondheidszorg van het kind (Bowlby, 1952).

7.3.4. Parentificatie:

Een ‘mooie, fatsoenlijke relatie’ is een verhouding waarin, op lange termijn, een stabiliteit leeft tussen wat wordt geïnvesteerd en wat van de ander verwelkomt wordt, waarin rekening wordt gehouden met elkaar. In dit soort relatie komt vertrouwen tot stand in de ander en zijn we zelf ook geloofwaardig. Door zorg, zekerheid en geloofwaardigheid te verschaffen aan anderen verdienen we als vanzelfsprekend het recht op zorg van deze anderen voor ons. We noemen dit gerechtigde pretentie of verdienste. Omdat iemand het waard is en dus ook recht heeft op dit soort relatie met de ander verwerft men een individuele vrijheid. Als wat iemand geeft, echt onthaald en gezien wordt, neemt het vertrouwen in zichzelf en de andere ook toe. Op deze manier wordt hij namelijk geconfirmeerd in zijn bestaansrecht en daardoor groeit dan ook het gevoel van eigenwaarde: men voelt zich gerespecteerd en krijgt het gevoel dat hij mag er mag zijn zoals wie hij werkelijk is. Pas dan durft men eigenlijk voor zichzelf op te komen, leert men grenzen stellen aan anderen: men kan geven aan anderen, zonder dat men zich gaat wegcijferen. De mogelijkheid te kunnen geven, maar ook weten dat men ‘nee’ kan zeggen aan anderen zonder daarbij de betekenissen van die anderen uit het oog te verliezen, maakt mensen helemaal vrij in hun verhoudingen. Dit wil zeggen, men kiest voor dit proces van eigenvalidatie en zelfbegrenzing en tegelijkertijd kiest men binnen zijn relaties voor de weg naar meer vrijdom. Door dus te geven waar de ander recht op heeft, ontspringt op lange termijn op een tweede aspect een vermogen tot zelfwaarde, wat de tot stand gekomen vrijheid op een vierde aspect reflecteert. Zo worden de mogelijkheden om op een tevredenstellende manier nieuwe verhoudingen aan te gaan vergroot. Na de puberteitsjaren en de adolescentieperiode vangt een tijd aan waarin er wel een individualiteit wordt geconstrueerd, maar waar men nu de klemtoon gaat leggen op het ‘deponeren van die personaliteit. Voor de meeste mensen is dit een vurig levensstadium waarin men verschillende keuzemogelijkheden heeft. Het is een tijdperk waarin men zijn bestaan begint te verruimen en waarin men zijn relaties nog verder vorm verschaft. Jongeren hebben vaak het gevoel vast te zitten, ‘onvrij’ te zijn en komen er niet toe om weloverwogen keuzes te maken. Ze hebben weinig of geen

confidentie in zichzelf en in anderen en voelen zich alleenstaand en door hun omgeving onbegrepen. Ze klungelen ook vaak met een onderwerp zoals onzelfstandigheid en zelfstandigheid. Wanneer hier ook nog eens een problematische opvoedingssituatie bij komt kijken en parentificatie een rol gaat spelen, is het voor de jongere helemaal moeilijk om gevoelens toe te laten (Boels, z.d.).

Parentificatie in pessimistische zin, houdt in dat het negatieve gevolgen heeft voor de gezonde ontplooiing van het kind en zou een frequent voorkomende gebeurtenis zijn in multi-probleem gezinnen. In de literatuur zien we bijvoorbeeld dat, volgens Baartman & Dijkstra, (1987) en Zinko, Meijer, & Oppenoorth, (1991) de grens tussen de oudersub- en het kindsubmethodiek dikwijls overschreden wordt in deze gezinnen en dat van de kinderen erg vaak verwacht wordt dat ze voor hun ouders klaar staan wanneer dit maar nodig is (Adriaens, 2010).

Parentificatie is in voornome mate een ‘normale’ happening. Welk kind wil immer niet net als papa of mama zijn en even groot en/of ouder worden? Het gaat hier dan in significante mate om algemene verlangens, waarbij het kind in een liefdevolle omgeving ‘op zijn plaats’ gezet of gehouden moet worden waarbij ouders dan wel gestelde taken of functies (kortstondig) overdragen naar hun kinderen. Dit doen ze echter met een aanvaardbare en reële beoordeling en een affectieve instelling zodat het kind deze zorg ook daadwerkelijk kan dragen. Bovendien krijgt het kind nadrukkelijk de goedkeuring en de erkenning voor de bezorgde prestaties. Het wordt langzaam en stapsgewijs ouder. Het toe-eigent zich hieraan een gevoel van eigenwaarde en het wint aan importantie. Als bovendien de bekommernissen op deze wijze deskundig over de gezinsleden worden verdeeld, dan ontstaat er meer speelruimte voor elk gezinslid. Zo kan er een heuse win-win toestand ontstaan (Kinet, 2010).

Wanneer jongeren, in de opvoedingsrelatie met de ouder echter te veel gaan geven spreekt men van parentificatie. De jongere neemt dan een stuk van de ouderlijke verantwoordelijkheid over. Zo constateerden Earley en Cushway, (2002) een pessimistisch verband tussen het welbevinden van jongeren en hun geparentificeerde rol. In een gewichtig item als parentificatie wordt een onderscheid gemaakt tussen de meer functionele bemoediging van de jongere naar de ouder en de gevoelsmatige omkering van de rollen, waarbij de jongere de ouder emotioneel moet bijvallen. Het is net dit laatste dat zij als een last opmerken voor de jongere (Van der Deen, 2011).

Parentificatie kan verwoestend werken. De belasting van de ouder(s) op het kind weegt bijvoorbeeld te stevig of is niet ontwikkeling adequaat. Het verschijnsel ervan wordt miskend of zelfs volledig ontkent en de effectieve noden van het kind gaan eraan ten onder. In deze vernietigende vorm speelt parentificatie dikwijls een rol in de oorzaak tot ontwikkeling van een psychopathologie bij de volwassene. Ze heeft er dan voor gezorgd dat een incorrect opgroeien in de persoonlijkheidsontwikkeling een blijvende afdruk

maakt op de manier van in verhouding gaan en zich manifesteren in de maatschappij. De jongere is te haastig ouder geworden. Het activeerde daartoe de benodigde krachten en predisposities. Het is echter vrijwel zeker dat dit zich later één of andere manier en in meer of mindere mate zal doen vergelden. In alle gevallen van parentificatie zal trouwens ook ergens het tekortschieten van de derde persoon terug te vinden zijn. De vaderlijke betrekking die de jongere tegen de existent incestueuze aard van gevoelsmatig wangebruik zou moeten beschermen, schiet immers faliekant tekort. De jongere blijft daardoor overgeleverd aan een verrotte lotsbestemming: het verlustigen van een eerste grote Ander. Er is namelijk geen derde die, bij manier van praten, adequaat een stokje (de fallus) steekt voor het fatale team van behagen en onbehagen die dit de betreffende personen oplevert. Het is de meer steevaste oorzakelijke constellatie van een dwarse oedipale driehoek. Volgens de lacanianen speelt hij steeds een zeer bepalende rol in zaken van parentificatie. Volgens Winnicott, (1960) is het belangwekkend om in processen van parentificatie enkele therapeutische gedragscodes te bevatten. In die eerste jaren is het kind namelijk eerst compleet en later betrekkelijk onderworpen aan zijn omgeving. Wanneer de psychopathologie in deze perioden aanslaat, acht Winnicott een diepe terugval therapeutisch van essentieel belang om opnieuw in aanraking te kunnen komen met het hart van het Ware Zelf en om zo de bevroren ontwikkeling weer op tempo te brengen (Kinet, 2010).

7.3.5. Een kritische noot: In welke mate kan herstelrecht bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden van het geweld in huis?

In elke dimensie van menselijke relaties, kan men al eens worstelen met problemen rond een onzeker gevoel van vertrouwen. Het feit dat we iemand vertrouwen draait immers altijd wel rond het eventuele risico van wantrouwen, teleurstelling, verraad, of zelfs woede; om dan opnieuw te leren vertrouwen want in ons leven zijn we afhankelijk van het vertrouwen op anderen, hoe onvolkomen betrouwbaar zij ook kunnen zijn. Hoe meer uiteenlopende rollen mensen spelen in een relatie met elkaar (bijvoorbeeld: zoon, arbeider, of erfgenaam), hoe gecompliceerder de vragen kunnen zijn over de betrouwbaarheid van de mensen. Het gezin, met kinderen in huis is als een labo waarin vertrouwen vele keren per dag wordt getest. Hetzij tussen broers en zussen, tussen kinderen ouders. Volwassenen testen kind, het kind tast de grenzen van de volwassene af. Allemaal vertrouwen ze elkaar en stellen ze mekaar teleur om dan opnieuw de betrouwbaarheid van elkaar te testen. Volgens Kaye, (1995, 1996) is vertrouwen nooit een vast attribuut van een relatie, net omdat het context-afhankelijk is, voorwaardelijk en onzeker. Of zoals hij het anders zegt; vertrouwen is altijd een dynamisch proces (Kaye, 2010).

Als we kijken naar het gezin van Guillaume, met deze psychologische invalshoek in ons achterhoofd, met het idee van hoe belangrijk vertrouwen is in menselijke relaties, en hoe

moeilijk het kan zijn om het te genezen dan kunnen we met zekerheid stellen dat Guillaume nog een lange weg heeft af te leggen om het wantrouwen dat zijn gezin beheerst te herstellen. Het vertrouwen dat hij stuk sloeg door het gewelddadig gedrag dat hij heeft gepleegd heeft elk lid van het gezin in zijn greep. Niet alleen zijn moeder is er slachtoffer van maar (in)direct ook zijn broer Milan. Gewelddadig gedrag is nooit een op zich alleenstaand feit en heeft gevolgen voor iedereen in zijn naaste omgeving. Ook hij zelf draagt gevolgen van zijn daden. Het vertrouwen in het gezin is spoorloos. Het gezin zelf is kwetsbaar. Er hangt een sfeer van geweld, angst en onrust in huis dat op ieder lid afzonderlijk zwaar weegt. Iedereen is op zijn hoede. Het vertrouwen in elkaar moet hersteld worden, willen zij opnieuw een coherent, liefdevol gezin worden. Om echter te kunnen genezen zal moeder het vertrouwen in haar zoon opnieuw moeten vinden. Guillaume zelf zal heel hard moeten werken om dit vertrouwen te verdienen.

We kunnen duidelijk stellen dat Guillaume negatief is geparentificeerd. Zijn moeder heeft het moeilijk met de manier waarop hij reageert. Ze ziet in hem zijn vader. En hij stelt zich op als de man in huis op dezelfde manier zoals haar ex-man was. Tegelijkertijd heeft ze voor een groot deel ook de relatie met haar ex-man, die zeer dominant was, op hem geprojecteerd. Wat het voor haar dubbel moeilijk maakt. Ze kan dit eigenlijk niet verdragen en het maakt dan ook deel uit van hun moeilijke en conflictueuze relatie. Guillaume vindt op zijn beurt dat hij erg weinig erkenning krijgt voor zijn inzet. Hij schreeuwt dan ook om aandacht en wil dat zijn moeder een moeder is voor hem en hij haar zoon kan zijn. Omgekeerd wil de mama enkel mama zijn en wil zij dat haar zoon zich *niet* opstelt als haar "man" of beter ex-man.

Ik ben daarom van mening dat thuis blijven wonen niet geen optie is door het agressieve gestelde gedrag van Guillaume. Een groot voordeel van een uithuiszetting is dat daardoor rust wordt geschapen voor de getroffen en. Een periode om tot rust te komen kan van grote betekenis zijn voor hen om te besluiten hoe het nu verder moet. Er is nood aan een verkoelingsperiode, maar ook voor de pleger van het geweld, waarin hij kan gewezen worden op de fouten van zijn agressief gedrag. Op deze manier kan daderhulp worden gepresenteerd en kan het slachtoffer ondersteund worden. Het perspectief van de uithuisplaatsing moet universeel worden verwoord en doorgaan voor alle omgangsvormen van huiselijke gewelddadigheid. Een belangrijke voorwaarde om effectief te zijn is echter, wanneer de pleger uit het huis is verwijderd, dat het noodzakelijk is dat in die periode een hulpverleningsparcours op gang gebracht wordt. Uithuisplaatsing heeft anders weinig zin (Lünnemann, & Overgaag, 2003).

Ik ben ervan overtuigd dat zowel moeder als Guillaume of zelfs zijn broer kunnen een bezinningsperiode goed gebruiken. Het zal hen de rust geven die ze nodig hebben en bovendien kan moeder tot een besluit komen wat ze moet doen met haar zoon, ten einde hem weer te leren vertrouwen. Want dit is, volgens mij, de essentie van wat nodig is om

opnieuw tot een gezin te komen. Het gebroken vertrouwen herstellen. Dit kan onmogelijk gebeuren wanneer moeder elke dag opnieuw geconfronteerd wordt met een dader in huis. Als zij niet de tijd krijgt om te helen en Guillaume elke ochtend opnieuw ziet aan de ontbijttafel, in de gang, in de keuken...wie garandeert haar dat het niet weer tot een handgemeen komt wanneer zij allebei in een conflict terechtkomen?

Wanneer we opnieuw naar de hechtingstheorie van John Bowlby kijken dan moeten we even stilstaan bij het volgende. Een risicofactor bij het ontwikkelen van hechtingsstoornissen en het ontstaan van problemen in de gehechtheidsrelatie tussen een moeder en haar kind ontstaat namelijk wanneer moeder, als gevolg van een depressie ontoereikend is om signalen van het kind te zien en te reageren op zijn behoeften. Moeders met een depressie zouden minder gevoelig zijn en kunnen hun gevoelens moeilijk uiten. Anderzijds lopen, volgens Kohnstamm, (1993) jongeren met een complex temperament dan weer een groter gevaar op moeilijkheden met de gehechtheid wanneer ouders niet doelmatig kunnen reageren op de verschillende tekenen van hun kind (Bartelink, 2013).

Met dit gegeven in ons achterhoofd kijkend naar moeder en Guillaume kunnen we ook vanuit dit standpunt stellen dat het voor hen allebei beter is om elkaar even uit de weg te gaan aangezien we weten dat moeder last heeft van depressies en Guillaume zelf een moeilijk karakter heeft. Volgens mij is, vanuit deze gedachte, ook hier een uithuisplaatsing van Guillaume toch eerder een must dan niet.

In de leertheorie van Bandura hebben we geleerd dat wanneer jongeren geweld zien, zij ondervinden dat geweld een aangenomen en geoorloofd hulpmiddel is om dingen voor elkaar te krijgen. Uit ervaringen blijkt namelijk dat het niet gemakkelijk is om, als men eenmaal een vast stramien in een opvoedingsstijl ziet, of als een loopbaan van een jongere echt de ongewenste kant opgaat, bij te sturen. Verder blijkt ook nog, volgens Walsh, (1995) dat probleemgedrag verbonden kan worden aan het mijden van het bespreekbaar maken van conflicten en woordenwisselingen alsook aan gevoelsmatige, escalerende gesprekken over conflicten en meningsverschillen (Van den Bruel, 2004).

Guillaume is agressief gedrag gewoon. Hij zit in een vast patroon waarin hij zijn gedrag normaal vindt. Zonder gepaste hulp zal hij dit dan ook niet zomaar afleren. Dus heeft hij ook wel baat bij een tijdje uit huis te zijn. Bovendien krijgt hij dan ook de hulp op maat die hij broodnodig heeft. Op deze manier geeft hij een sein aan zijn moeder dat hij beseft dat grenzen heeft overschreden die hij niet had mogen overschrijden. Door uit huis te gaan geeft hij zijn moeder een blijk van vertrouwen dat zij zo hard nodig heeft. Hij vertelt haar, al dan niet zonder woorden, dat hij haar heling net zo belangrijk vindt als het feit dat hij weet dat hij aan zich zelf moet werken. Hij laat aan zijn broer zien dat sterk en krachtig zijn niets te maken heeft met fysiek geweld, maar wél met het toegeven dat je een probleem hebt en bereid bent om eraan te willen werken.

Van der Pas (1996; 2003), karakteriseert de heldere verhouding tussen ouder en kind als een voortdurend lerend proces. Het begrijpen van het aansprakelijk zijn speelt een significante rol hierin. Dit besef kan gezien worden als een tactische belofte aan het kind: 'ja, ik wil jouw ouder zijn' Van der Pas, (2007, p. 21). Het is een soort mededeling waar een ouder zich pas een bewustzijn van vormt, als hij of zij deze niet heeft ingelost. Deze mentaliteitsverandering van een pedagogisch onderuitgaan, wanneer het te laat is, maakt dit besef tot een soort van alarmbel (Hoek, 2007).

Bovendien hebben we gezien dat de moeder van haar kant een sterk minderwaardigheidsgevoel heeft. Ze heeft erg geleden onder de scheiding en is ook vaak uitgeput. Doordat Guillaume niet meer naar zijn vader gaat, komt zij niet meer tot rust. Als Guillaume zich dominant opstelt, voelt zij zich nog slechter in haar vel. Hij haalt ook dikwijls verbaal naar haar uit, door te zeggen dat ze lelijk is en op niets trekt. Zij reageert daar heftig op, waardoor het fysieke en verbale vechten escaleert. Aangezien Guillaume negatief is geparentificeerd zorgt dit op zijn beurt dan weer opnieuw voor frustraties bij beide partijen.

Vertrekkende vanuit het hierboven beschreven standpunt dat Van der Pas uitdraagt, wetende dat Guillaume fysiek geweld en verbaal grensoverschrijdend gedrag heeft vertoond, daarmee het vertrouwen in het gezin op een brute manier heeft weggeslagen, ben ik ervan overtuigd dat herstelbemiddeling alleen niet voldoende is om dit vertrouwen opnieuw te herstellen. Guillaume zit zo vast in zijn destructieve patroon van macht en zijn moeder in haar rol van gekwetste vrouw, eerst door haar dominante man dan door haar dominante zoon dat het onmogelijk is geworden om haar fysieke integriteit te garanderen wanneer Guillaume thuis zou blijven wonen. Elk lid van het gezin afzonderlijk zou er volgens mij veel meer gebaat bij zijn als Guillaume een tijdje uit huis geplaatst wordt. De relatie tussen moeder en zoon is een lerend proces. Allebei moeten ze leren dat het anders moet en geen van beiden kan dit als zij zich blijven begeven in de vicieuze cirkel waarin ze beiden lijken vastgeroest te zitten. Ook voor de jongere broer in het gezin zou het beter zijn dat Guillaume de ouderlijke woonst even verlaat. Hij zal de rust die daarmee binnen gelaten wordt met open armen verwelkomen. Het feit dat hij getuige was van het geweld kan niet anders dan diepe sporen nagelaten hebben en die kunnen volgens mij pas beginnen helen als hij niet elke dag opnieuw zal geconfronteerd worden met de dader ervan.

Intra familiaal geweld begint en eindigt niet met verbaal geweld, dreigen of fysieke aanvallen op het slachtoffer. Intra familiaal geweld begint met een inbreuk op het vertrouwen. Het slaat bijna meteen een onoverkomelijke slag in het aangezicht van het fundamenteel begin van eender welke relatie. En zelfs wanneer de scherven van het geweld bijeen zijn geraapt, het puin is geruimd van de gevolgen ervan, dan nog zijn de scheuren te zien op de ruïnes van wat ooit het vertrouwen was. Ik ben ervan overtuigd

dat bemiddeling helpt bij het bijeen rapen en het puinruimen van de breuken die het geweld heeft toegebracht. Maar om het stukgeslagen vertrouwen te polijsten, de angst en de veiligheid opnieuw te kunnen garanderen is er volgens mij veel meer nodig dan enkel die bemiddeling.

7.3.6. Besluit

In deze derde en laatste invalshoek hebben we het gehad over de psychologische invloed van het geweld in huis. We hebben gezien dat de puberteit een moeilijke periode is voor de jongvolwassene en dat dit gepaard gaat met prikkels die zij moeilijk kunnen plaatsen of vatten. Wanneer dit speelt in kwetsbare gezinnen kan het gebeuren dat situaties gaan escaleren naar een fysiek misbruik. Ik heb aangetoond dat de impact van dit gedrag op de andere leden van het gezin erg gevarieerd is en dat het geweld bijna altijd jegens de moeder wordt toegebracht. Ik heb hier heel even een zijsprong gemaakt en me afgevraagd van waar het geweld kwam. Deze vraag maakte dat ik uitkwam bij Albert Bandura die ons kon aantonen, door de alom befaamde “Sociaal Leren Theorie” dat geweld aangeleerd gedrag is. Wanneer jongeren zien hoe hun vader hun moeder slaat zouden ze dit gedrag kunnen gaan kopiëren. Het risico bestaat dan ook dat, wanneer deze kinderen zien hoe hun broer of zus hun moeder slaat, zij dit later óók zullen gaan doen. Even verder kwam ik terecht bij John Bowlby, de grondlegger van de “Gehechtheidstheorie”. Hij toonde aan hoe belangrijk het is voor een kind om naar zijn verdere ontwikkeling toe en in zijn volwassen leven, een veilig gehecht kind te zijn. Een gezonde en draagkrachtige relatie met de moeder zou aan de basis liggen van de ontwikkeling van het karakter en van de geestelijke gezondheidszorg van het kind. Nadien ben ik ook even blijven stilstaan bij parentificatie. Parentificatie in zorgelijke zin, houdt in dat het negatieve gevolgen heeft voor de gezonde ontplooiing van het kind en zou een frequent voorkomende gebeurtenis zijn in multi-probleem gezinnen. Van de kinderen wordt dan vaak verwacht wordt dat ze voor hun ouders klaar staan wanneer dit maar nodig en dat dit een zware last kan zijn voor de jongeren tot zelfs erg verwoestend kan werken. Tenslotte heb ik me afgevraagd of herstelbemiddeling voldoende kan bijdragen om het trauma en de gevolgen van het geweld te kunnen herstellen.

8. Veranderingsdoelen & omgevingsstrategieën

Veranderingsdoelen proberen een verandering teweeg te brengen in de gedrags- en omgevingscomponenten die de moeilijkheden veroorzaken. Maar natuurlijk ook de gedrags- en omgevingsfactoren die het probleem aanmoedigen. Op die manier veranderen we de context van het probleem naar een oplossing. In onze casus vragen we ons dus eigenlijk af wat er op micro-, meso- en macroniveau dient te veranderen naast de herstelbemiddelingen, willen we intra familiaal geweld stoppen.

8.1. Microniveau. Het gezin.

In de literatuurstudie hebben we gezien dat geweld en agressief gedrag geen losstaand feit is. Het heeft met andere woorden een oorzaak en het bouwt zich op uit frustraties en ergernissen tot het escaleert. We hebben ook gezien dat geweld aangeleerd is en dat het niet zo makkelijk is, om gedrag, eenmaal geleerd moeilijk af te leren is. Tenslotte hebben we gezien dat vertrouwen een kostbaar goed is en eens het is verbroken het moeilijk is dit te herstellen. Dit allemaal indachtig, mogen we niet zomaar geloven dat enkel bemiddeling genoeg is om het gezin opnieuw als een coherent systeem te laten functioneren. Op microniveau, op het gezinsniveau dus zou er, volgens mij, na de eigenlijke herstellbemiddeling veel meer nazorg moeten worden voorzien.

In het gezin van Guillaume kan men in die mate van nazorg spreken dat er na de bemiddeling nog contact is geweest met het gezin en dit bij hen thuis. Er is een gezamenlijke begeleiding geweest waarin met beide partijen werd gepraat hoe het nu ging met hen. Eens die begeleiding er echter op zat is er geen contact meer geweest. Er was op dit moment geen ruimte voor een individuele begeleiding van beide partijen, wat volgens mij een gemiste kans is geweest. Tijdens de tandembemiddeling is er namelijk volgens mij een bewustzijnsproces geactiveerd bij zowel de moeder als Guillaume. Bewustwording van wat de ander heeft gedaan, maar tegelijkertijd ook een bewustzijn van hoe het zover is kunnen komen. Guillaume heeft zijn moeder geslagen uit wanhoop, uit frustratie, uit een gevoel van *“Jij aanvaardt mij niet zoals ik ben. Jij wilt een kind zoals jij in je dromen hebt gecreëerd en aan jouw hoge verwachtingen voldoet. Maar ik voldoe niet aan die normen en jij aanvaardt mij niet zoals ik ben. Jij ziet mij niet!”* Guillaume komt hierbij dus tot het besef dat hij niet goed genoeg is voor zijn moeder.

De moeder langs haar kant wordt zich bewust van haar zoon, die naast haar zoon een doorsnee mens is dat wil gezien worden om wie hij is. Die meer is dan de jongen die niet zo gemakkelijk hoge punten haalt zoals zij het zou willen. Die meer is dan de zoon van zijn vader. Ze komt tot het besef dat hij een jongen is met zijn eigen gebreken en kwaliteiten. Dus beiden komen in een rouwproces terecht. Hij vanuit het gevoel: *mijn moeder aanvaardt mij niet zoals ik ben* en zij dan weer vanuit het gevoel: *mijn zoon beantwoordt niet aan mijn verwachtingen*. Als men tot zo'n bewustzijn komt moet men dan ook leren daarmee om te gaan. Mijn moet dus kunnen rouwen om het verlies. Alles hangt op dat moment af van de nazorg die daarop volgt. Er kunnen namelijk verschillende reacties op komen. Guillaume kan bijvoorbeeld zijn moeder verder afwijzen en doet hij dit omdat hij ervan uitgaat dat zij hem toch nooit zal aanvaarden om wie hij is, vertrekkende uit het gevoel dat hij toch niet goed genoeg is voor haar. Zij op haar beurt kan hem inderdaad botweg zeggen dat ze daarmee niet kan leven. Op die manier zal de situatie alleen maar erger worden en zijn moeder en zoon elkaar voorgoed

kwijt. Bewustmaking kan verschillende reacties bezorgen bij de beide partijen en dus moet een goede en intensieve *individuele* nazorg kunnen aanreiken. Nazorg die op dat moment samen kan aangeboden worden met de gezamenlijke bemiddeling. Volgens mij is het anders onmogelijk om deze gevoelens voldoende te kanaliseren of bij te sturen in de goede richting. Ik ben ervan overtuigd dat men nooit tot een volledige genezing kan komen met iemand die je zo diep gekwetst heeft (niet in het begin althans) als je niet eerst (ook) in een individuele begeleiding stapt. Guillaume moet kunnen zeggen tegen zijn therapeut hoe erg hij zijn moeder haat. Hij moet deze gevoelens kunnen uiten, hij moet kunnen ventileren op neutraal terrein, in de nabijheid van een professioneel iemand die hem veilig genoeg doet voelen om dit te mogen doen. Zodat hij kan leren hoe hij wél op een juiste manier zijn frustraties en emoties moet reguleren. Om daarna op zijn moeder te kunnen toestappen en zeggen dat hij graag zou hebben dat zij hem leert aanvaarden zoals hij is. Zonder geweld te gebruiken. Zij op haar beurt moet kunnen aangeven, ook op neutraal terrein hoe vreselijk zij het vindt dat haar zoon geen universitair diploma zal hebben, hoe ze daarin ontgoocheld is en hoe erg hij op zijn vader lijkt en hoe ook dat haar teleurstelt. Maar nadien moet ze op hem kunnen toestappen en zeggen hoe graag ze hem ziet als haar zoon. Niet meer en niet minder dan dat. Dit is echter niet gebeurd en het gezin is een jaar na de bemiddeling doorverwezen naar een plaatselijk centrum geestelijke gezondheidszorg maar er is verder niets meer geweten over het gezin in kwestie. Een veranderingsdoel hier, in dit opzicht, zou dus heel duidelijk te formuleren zijn als dat er veel meer individuele nazorg en ondersteuning moet zijn, gepaard met een veel nauwere samenwerking met de organisatie naar waar een gezin als dit wordt doorverwezen. Het verbreken van het geweldspatroon in huis vraagt immers om deskundige hulp. Het agressieve gedrag moet worden gereguleerd tot positief gedrag en dit kan een bemiddelaar niet alleen. Vandaar dat een nauwere samenwerking met het gezin een must is.

8.2. Mesoniveau. De organisatie.

Een bemiddelingsbureau zoals Alba is in onze maatschappij is niet meer weg te denken. Dagelijks horen we op het nieuws verhalen over jongeren die gewelddadig gedrag plegen. Verbaal, fysiek of seksueel grensoverschrijdend gedrag. Jongeren kunnen echter geen misdrijven plegen hebben we gezien. Ze zouden niet in staat zijn de hele omvang van hun daden te kunnen inschatten, net omdat hun hersenen nog niet *af* zijn en zij hun ouders nodig hebben als hun hulphersenen. Toch zijn jongeren in staat om soms gruwelijke daden te stellen.

Met de wet 'Onkelinx', die werd gestemd en goedgekeurd op 15 mei en 13 juni 2006 werd de herstelrechtelijke opvatting één van de meest voornamelijk fundamentele van de wijziging van de Jeugdbeschermingswetgeving. Binnen het aanbod van bemiddeling is er bij Alba weloverwogen de verwevenheid terug te vinden van uiteenlopende uitgangspunten. Er is het toebedelen van verantwoordelijkheid aan de jongere voor de eigen

daden en de heling ervan. Er is het zoeken naar saamhorigheid, het ondersteunen van de jongere en alle andere betrokkenen in het maken van keuzen of in het aanzetten ernaar. En natuurlijk is er de blijvende noodzakelijkheid om klaarheid, gelijkheid en evenredigheid na te streven in het beraad met onze verwijzers. Met dit indachtig durf ik overtuigd stellen dat een bemiddelingsburo als Alba een meer dan noodzakelijk goed is vandaag de dag. In grote lijnen sta ik dan ook volledig achter hun visie. Ik ben ervan overtuigd dat jongeren veel meer zijn gebaat bij herstelbemiddeling dan bij een procedure als ‘uit handen geven’ aangezien ze met herstelbemiddeling veel dichterbij hun daden en de directe gevolgen ervan worden gedrukt dan dat anders het geval zou zijn. Agressie is niet noodzakelijk iemand kwaad willen doen, het kan ook een manier zijn van aandacht trekken om gezien te worden, wat volgens mij in dit gezin is gebeurd. Agressie bouwt zich op, is nooit een op zich losstaand feit. Het bereidt zich als het ware voor als een vulkaan dat uitbarst, dat eerst een hele poos aan het bewegen is geweest. Als we vertrekken vanuit het standpunt dat een mens meer is dan wie hij is of wat hij doet en je kijkt op die manier naar Guillaume, dan komt bij mij de vraag naar boven of Guillaume moet bekeken worden als dader of als slachtoffer? Een dader van een delict is iemand die een slechte, verwerpelijke, verkeerde (of noem maar op) daad heeft uitgevoerd. Een slachtoffer is dan iemand die aan de andere kant daarvan staat en die leed of schade heeft ondervonden van de verwerpelijke daad die jegens hem is begaan.

Guillaume heeft inderdaad zijn moeder geslagen en in dat opzicht is hij dader. Maar is hij énkeldader? Als we even verder kijken dan wat hij heeft gedaan zien we dat hij met zijn moeder in een afhankelijkheidssituatie leeft. Dit zowel emotioneel als financieel, dus hij kan niet zomaar weg uit deze relatie. Hij kan dan ook niet zomaar zeggen, “*ik ben er vandoor want ze ziet mij toch niet graag zoals ik ben*”. Vanaf dat punt begint zijn frustratie zich bij hem vanbinnen te roeren. Hij ziet steeds meer en merkt steeds vaker dat zijn moeder, die eigenlijk *onvoorwaardelijk* van hem zou moeten houden, dit net niet doet. Niet kan. Hem niet ziet. Hij moet elke dag die dingen zien, horen, ondergaan. Vanuit dit standpunt is Guillaume dus ook slachtoffer. Hij wordt door één, weliswaar totaal verkeerde handeling, tot dader gebombardeerd. Maar eigenlijk is hij, net als zijn moeder een slachtoffer. Een vraag die ik me kan stellen is dan ook, hoe wordt hier vanuit Alba naar gekeken? En wordt daarmee rekening gehouden in de bemiddeling? In de begeleiding? Want als men Guillaume enkel en alleen als dader ziet in deze situatie dan erken je hem in de bemiddeling niet in zijn rol als slachtoffer zijn van emotioneel geweld. Zijn moeder zegt hem namelijk dagelijks: “*Ik zeg dat jij niet mag zijn wie jij bent*”. Aan de andere kant weigert zijn vader hem te zien sinds hij achttien is geworden en is deze sindsdien ook niet meer betrokken geweest bij diens opvoeding. Dit is volgens mij een vorm van kindermishandeling en is Guillaume dus niet alleen een dader van intra familiaal geweld, maar zelf slachtoffer van emotioneel geweld. En moet de bemiddeling en de nazorg daar dan ook worden op afgestemd. Wil men tot een

vruchtbaar, constructief iets te komen is het belangrijk dat oorzaak en gevolg erkend worden om de juiste begeleiding te krijgen achteraf.

Men moet dus naar begeleiding toe, in de bemiddeling Guillaume zeggen dat de manier waarop hij zijn frustraties uitte niet ok is, maar ik vind dat men hem tegelijkertijd ook moet erkennen in het feit dat hij naast dader, ook slachtoffer is van emotioneel geweld. Anders erken je zijn probleem niet en dit is net zo bepalend voor de juiste nazorg: hij moet naast zijn vermaning als dader ook erkend worden als slachtoffer. Hij moet zich bewust worden van zijn daden, hij moet besef krijgen van een andere manier in het reguleren van zijn emoties en frustraties, maar hij moet ook erkend worden in zijn slachtoffer zijn. Niet alleen in de bemiddeling, maar ook in de nazorg én bovendien ook nog eens door zijn moeder. Zij moet beseffen wat het precies maakte dat Guillaume grenzen overschreden heeft. En ze moet beseffen dat zij eigenlijk dader is van emotioneel geweld.

Vanuit het standpunt gezien van een organisatie als Alba, dat in conflicten als dit bemiddelt, is het ontzettend belangrijk te beseffen, dat wanneer men een bewustzijnsproces creëert men ook bewust moet zijn van de frustraties die bij beide partijen spelen. Dat bemiddeling aspecten van een dieper, onderliggend conflict kan wakker maken waarvan men in eerste instantie geen weet van had, maar dat men ook daar een oplossing moet voor proberen zoeken.

8.3. Macroniveau. De maatschappij.

Er heerst in het algemeen nog een véél te groot taboe rond huiselijk geweld en niet in het minst rond het gewelddadige gedrag van jongeren naar hun ouders toe. In de aanpak van dit geweld moet er volgens mij een veel groter preventiebeleid op touw worden gezet.

Om een duidelijk beeld te krijgen van wat intra familiaal geweld is, de gevolgen ervan en de consequenties voor de dader moet men in onze maatschappij een bewustwording creëren. We moeten echter tot onze grote spijt vaststellen en dūrven toegeven dat onze maatschappij erg veranderd is ten aanzien van vroeger. Tegenwoordig ziet men overal fysiek geweld. Hoort men overal verbaal geweld. We hoeven de tv maar op te zetten. Films worden alsmaar gewelddadiger en ze zijn ook nog eens gemakkelijker bereikbaar sinds de opkomst van het internet. Vroeger werd er op toegezien dat de leeftijdsgrens dat jongeren konden kijken naar films die “Kinderen Niet Toegelaten” was, ook effectief gerespecteerd werd. Vandaag is het eigenlijk ontzettend gemakkelijk geworden om als 10-jarige naar films te kijken die bol staan van het geweld. Als we ons dan afvragen wat onze kinderen daaruit leren moeten we tot onze verbazing vaststellen dat zij geweld als bijna normaal vinden. Dat het gebruikelijk is om gedood te worden. Een film is een snelle prent geworden bestaande uit één en al actie dat zo snel moet gaan dat er niet meer wordt stilgestaan bij de gevoelens die slaan, vernederingen of geweld teweeg kunnen brengen. Het lijkt wel of het vandaag de dag onrechtstreeks gerechtvaardigd is

dat men met agressie problemen oplost. Een ruzie, een conflict wordt niet meer uitgepraat maar wordt met geweld bestreden lijkt het wel. Geweld is helaas een deel van onze maatschappij geworden. We zijn het zo gewoon geworden dat jongeren dit binnen nemen zonder nadenken. Ze stellen zich niet meer de vraag of het anders kan. Getuige daarvan het verhaal van Joe van Holsbeek dat iedereen kent. Een jongen die werd vermoord door jongeren omwille van zijn MP3-speler. Of meer recenter, het meisje dat een ander meisje neerstak omdat deze haar vriendje had afgenomen. Slaan en geweld is dus bijna een “normale” manier geworden om tot de oplossing te komen van een probleem. Zelfs in de reclame krijgen kinderen en jongeren boodschappen mee die hen leert om grenzen te overschrijden wanneer zij hun zin niet krijgen. Of hoe anders moet je de reclame van een welbekend merk van fishsticks interpreteren? Twee kinderen hebben zin in fishsticks. De mama zegt dat het nu niet uitkomt. Daarop zijn de twee kinderen bij hun oma, waar ze klagen dat ze van mama geen fishsticks mogen. Waarop oma zegt dat zij het hen wel zal klaarmaken. Hoe anders kan je dit interpreteren als dat kinderen leren dat zij geen nee moeten aanvaarden maar gewoon moeten doen waar ze zin in hebben? Wat is daar dan de boodschap die wordt meegegeven? Dat er geen grenzen meer zijn en dat deze ook niet nodig zijn! Dat kinderen niet meer moeten leren omgaan met de frustraties van een nee! In de reclame wordt het ouderlijke gezag aangetast; dus wat leren jongeren hier bij? Als je het hier niet krijgt, krijg je het zeker ergens anders. Je hoeft helemaal niet met frustraties om te gaan, ga gewoon ergens anders halen wat je niet meteen kan krijgen.

Als we ons dan willen focussen op preventiebeleid ten aanzien van geweld, moeten we dan niet stilstaan bij wat er door de media allemaal aangeboden wordt? Media is een kapitaalkrchtig iets natuurlijk en we zullen nooit volledig kunnen vermijden dat geweld en misleidende reclames op antenne verschijnen, maar moeten we eens niet gaan denken aan wat de zenders allemaal uitzenden op het uur dat jonge kinderen en tieners voor tv zitten? Moeten we ons eens niet afvragen aan wat er precies aangeboden wordt?

Qua preventiebeleid zouden we nog beter of meer kunnen doen denk ik. Waar kan je aan de oorzaak van geweld nú al iets doen? Preventief gezien? Volgens mij bij kinderen die getuige werden van geweld, bij kwetsbare kinderen. Ik denk dat wanneer men leerkrachten zou kunnen aanleren om meer ondersteuning te geven bij kleuters of jonge kinderen, men sneller zou kunnen ingrijpen waar het nodig is. Volgens mij is het namelijk gemakkelijker in te grijpen bij kleuters dan bijvoorbeeld aan jongeren in het middelbaar. De schade zou dan minder groot kunnen zijn voor de jongeren, maar ook naar hun toekomst toe. Wanneer ze al op heel jonge leeftijd kunnen begeleid worden in het reguleren van emoties en frustraties omdat dit thuis niet kan, om gelijk welke reden, dan denk ik persoonlijk dat deze jongeren zekerder en met meer zelfvertrouwen hun toekomst kunnen beleven.

Om kwetsbare gezinnen tijdig ondersteuning te kunnen bieden, dient men er in het universele belang van onze maatschappij meer aandacht te besteden aan de probleemstelling van agressie en geweld van jongeren. Men moet aandacht hebben en houden voor de bijzondere problematiek en aanpak van jongeren als dader van huiselijk geweld tegen hun ouders en we moeten interventies op elkaar proberen af te stemmen. Ik ben ervan overtuigd, als derde aandachtspunt op macroniveau, dat als men wil werken aan een betere preventieve aanpak vanuit de gemeentelijke beleidsniveaus en men leert beter samenwerken met verschillende lokale organisaties zoals het CGG en de politie die bovendien gericht is op het voorkómen van problematische situaties en die zich toespitsen op het beter omgaan met mekaar, het leren indiceren van grenzen, dat dit op maatschappelijke niveau op lange termijn kan leiden tot een afname van huiselijke gewelddadigheid. Ik vind dat het tijd wordt dat er aan de alarmbel wordt getrokken en dat er maatregelen worden genomen om intra familiaal geweld in de kiem te smoren en ernstig wordt aangepakt. Misschien is geweld niet meer volledig weg te denken in onze hedendaagse maatschappij, maar we zouden toch in elk geval moeten leren aan onze jeugd, onze toekomst van morgen, dat geweld niet normaal is en nooit als zodanig mag worden aangeleerd of beleefd. Vandaaruit vertrokken heeft het beleid nog ontzettend veel werk te doen.

9. Algemeen besluit

Ik ben aan deze thesis begonnen met een onmetelijke interesse naar herstelrecht en bemiddeling. Het is een nieuwe kijk naar criminaliteit en dat alleen al wekte mijn belangstelling. Ik ben er niet voor om geweld te bestraffen zonder naar oorzaak en gevolg ervan te kijken. Ik ben ervan overtuigd dat geweld van ergens komt. Dat het een opgeborreld iets is van frustraties en dat helaas altijd verstrekkende gevolgen heeft. Niet alleen voor het slachtoffer maar ook voor de dader. Dit gezegd zijnde, ben ik ervan overtuigd dat herstelrecht naar de toekomst toe alleen maar nog meer kan bijdragen voor onze justitiële maatschappij. Het is pas sinds vijftwintig jaar dat deze afhandelingsvorm in ons land wordt gebruikt om jongeren bij te staan nadat zij een “als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd”. Je kan het bekijken als een nieuwe manier om met jongeren tot communicatie over te gaan tussen hem/haar zelf, het slachtoffer dat zij hebben gemaakt en de betrokken ouders. Het gebeurt altijd op een vrijwillige basis en er kan een voorstel worden gedaan om “goed te maken wat de dader heeft aangericht”. Want dit is het doel van herstelbemiddeling. De jonge dader op een constructieve, humane manier tot inzicht brengen in wat hij heeft gedaan, in het leed dat hij heeft veroorzaakt en hem zover krijgen dat hij net door dit besef, zélf begrijpt dat hij grensoverschrijdend gedrag heeft gepleegd. Dat dit niet kan worden getolereerd in onze maatschappij. Dat daaraan moet gewerkt worden. Is herstelbemiddeling daar een uitstekend werktuig voor? Vanuit die vraag is dit proefschrift ontstaan. Ik ga op zoek naar het antwoord daarop. In deze thesis zal ik herstelrecht uitleggen. Ga ik op zoek naar wat herstelbemiddeling kan betekenen wanneer de jongere een dader is van criminele feiten .

De vragen die ik me daarbij stelde waren:

Vanuit de juridische invalshoek:

In welke mate kan herstelrecht- en bemiddeling een meerwaarde bieden voor het gezin in nood?

Vanuit de relationele invalshoek:

In welke mate kan herstelrecht de mogelijkheid openlaten dat gezinsleden na intra familiaal onder één dak blijven wonen - ook als de fysieke integriteit niet gegarandeerd is?

En tenslotte vanuit de psychologische invalshoek:

In welke mate kan herstelrecht bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden van het geweld in huis?

Bemiddeling draagt volgens mij een heel groot potentieel in zich om alle kansen op slagen hebben van het herstellen van het leed en de schade, maar we moeten er ons wel bewust van blijven niet te gaan geloven dat het een mirakeloplossing is voor alles wat misgegaan is. Eric Claes vertelde al enthousiast dat het zijn plaats heeft verworven binnen onze maatschappij en dat dit alleen maar gunstig genoemd kan worden. Het principe van herstelrecht is vrij eenvoudig en toch een zowel maatschappelijk als verantwoord weerwoord op geweldplegingen.

Ik kan het alleen maar beamen. Na het lezen van verschillende literatuurstudies ben ik net zo enthousiast geworden over herstelrecht en herstelbemiddeling. Ik ben ervan overtuigd dat dit een veel betere en effectievere methode is om jongeren tot een besef te laten komen over hun daden, hun slachtoffers en alle gevolgen ervan dan ze op te pakken, uit handen te geven en ze te berechten. Marcus Van Alphen merkte volgens mij terecht op dat dit enkel maar bewerkstelligt dat jongeren leren hoe niet opgepakt te worden.

Net omdat herstelrecht een methodiek is waarin jonge plegers geconfronteerd worden met wat ze precies deden en met hun neus op de effectieve feiten en gevolgen van hun daden worden gedrukt ben ik ervan overtuigd dat het de kans op herval uitermate kan doen afnemen. Belangrijk onderdeel van herstelbemiddeling is net het feit dat het vrijwillig is en de dader ervan weet dat “niets moet”. Op die manier kan het hem namelijk het broodnodige inzicht geven dat zo belangrijk is om zijn daden vanuit een ander zijn standpunt te bekijken. Door de confrontatie met zijn slachtoffer en zien wat het leed dat hij heeft toegebracht heeft gedaan, ervaart hij een schuldgevoel, spijt en leert hij zijn gevoelens herkennen maar ook erkennen.

Herstelrecht is niet de enige manier van kijken naar of antwoorden op misdrijven, het zou wel een optie moeten zijn om het te overwegen bij elk delict. Als ik mezelf dus afvraag in welke mate herstelrecht- en bemiddeling een meerwaarde kan bieden voor het gezin in nood dan kan ik niet anders dan daar een volmondig ja op antwoorden. Het

draagt ontzettend veel potentieel in zich om van grote betekenis te zijn in het herstellen van de breuken in een gezin. Wanneer ik mezelf de vraag stel of het de mogelijkheid kan openlaten dat gezinsleden na intra familiaal onder één dak blijven wonen - ook als de fysieke integriteit niet gegarandeerd is dan vrees ik dat ik niet meer zo volmondig ja kan zeggen. Vertrouwen is als een fragiele, mooi vaas. Ze staat te pronken op de mooiste kast te midden van het huiselijke, intieme gezin. Eén onverhoedse beweging en ze ligt op de grond. In duizend stukken. Zelfs met de beste lijm en de geduldigste hand zullen nadien de scheuren nog te zien zijn. Er is veel meer nodig dan enkel de lijm. Er is nazorg nodig. Professionele hulp om de vaas te polijsten. Zo zie ik ook het geweld binnen een gezin. Herstelbemiddeling is een fantastische lijm om het gezin te helpen. Te herstellen. Maar er is nazorg nodig, véél nazorg om het vertrouwen te genezen, te winnen en terug te verdienen. De gevolgen van intra familiaal geweld stoppen immers niet wanneer de kneuzingen zijn genezen of wanneer de blauwe plekken zijn weggetrokken. De angst, de pijn, het verdriet en het wantrouwen leven immers lang voort na de laatste geweldpleging. De impact van het geweld zit veel dieper dan wat men aan de buitenkant ziet. Dus ook bij de laatste vraag die ik mezelf stelde, in welke mate kan herstelrecht bijdragen aan een oplossing naar aanleiding van de psychologische invloeden van het geweld in huis, kan ik enkel mijn eerder antwoord bijtreden en zeggen dat herstelrecht en bemiddeling een ontzettend duidelijk begin is om een gezin te genezen. Het draagt als het ware de genezing in zich. Maar het is volgens mij niet genoeg. Om tot effectief herstel te komen zijn er veranderingen nodig op verschillende vlakken. Om dit te staven heb ik tenslotte in dit proefschrift enkele veranderingsdoelen geformuleerd. Op het microniveau heb ik geopteerd om meer individuele nazorg te bekomen. Dit zowel voor het slachtoffer als voor de dader. Op mesoniveau heb ik getracht aan te tonen hoe belangrijk het is dat, wanneer men een bewustzijn creëert bij de betrokkenen van een conflict, men er zich vanuit de organisatie ook bewust moet zijn van alle frustraties die er spelen, zowel bij de dader als bij het slachtoffer. Tenslotte heb ik op macroniveau proberen aan te tonen dat men moet proberen om het intra familiale geweld veel eerder aan te pakken. Men moet vanuit de overheid veel sneller aan de alarmbel trekken qua preventie ten aanzien van geweld binnen gezinnen. Daarbij moeten we dan gaan denken aan de kinderen in kwetsbare gezinnen die getuige zijn van het geweld en het zo aanleren en meenemen naar de volgende generatie. Vanuit het beleid zouden we tot een grotere, betere samenwerking moeten komen met verschillende lokale organisaties zoals het CGG om preventief het geweld tegen te gaan. Misschien is gewelddadigheid niet meer volledig weg te denken in onze hedendaagse maatschappij, maar we zouden toch in elk geval moeten leren aan onze jeugd, onze toekomst van morgen, dat geweld niet normaal is en nooit als zodanig mag worden aangeleerd of beleefd.

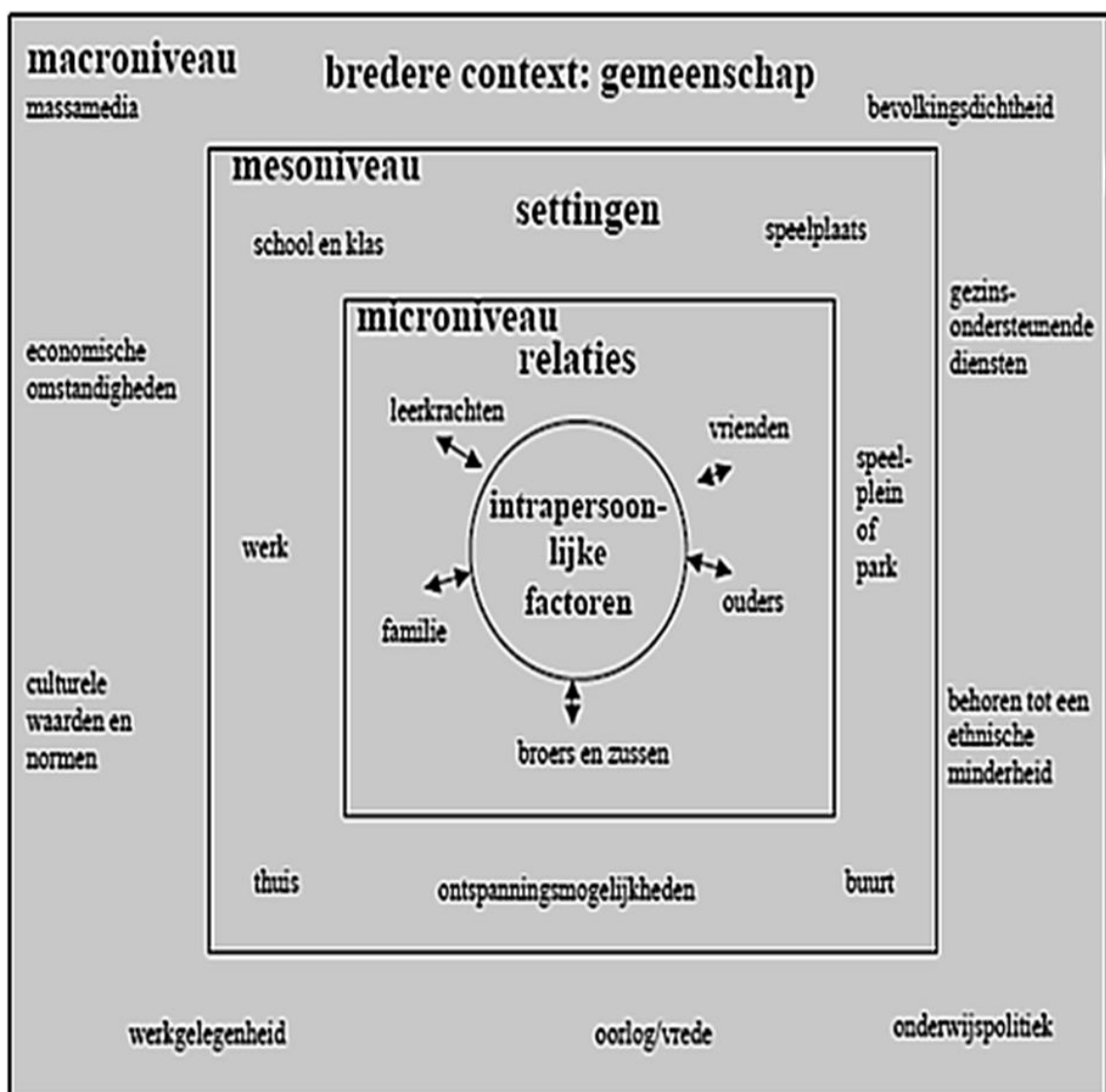
Om écht opnieuw tot een coherent werkend systeem te komen heeft een gezin volgens mij, dus veel meer dan enkel bemiddeling nodig! Om met de woorden van Leonard Cohen te eindigen:

“There’s a crack in everything. That’s where the light get’s in.”

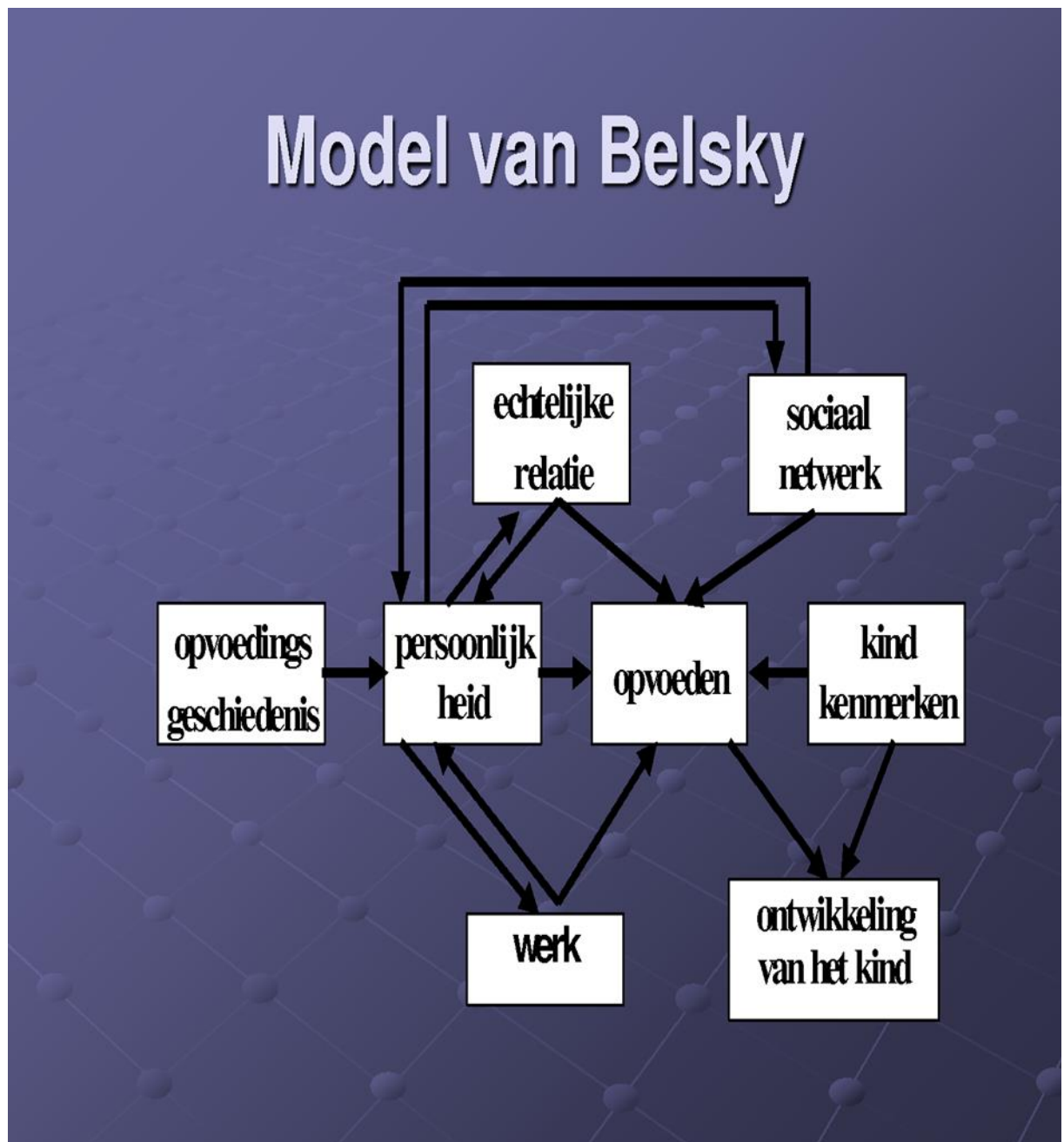
Herstelrecht en bemiddeling zorgt ervoor dat er deuren worden geopend en het licht weer schijnt voor het gezin in nood. Eens zij naar buiten zijn getreden heeft het gezin meer nodig dan enkel bemiddeling. Herstelrecht bouwt dus inderdaad bruggen.

10. Bijlagen

10. 1. Ecologische model van Bronfenbrenner

10. 2. Model van Belsky

11. Bibliografie

- Adriaens, H. (2010). *Continuïteit of discontinuïteit? Een intergenerationeel belevingsonderzoek bij “multi-probleem” gezinnen, vanuit het contextuele gedachtegoed van Ivan Boszormenyi-Nagy*. Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen. Gent.
- Aertsen, I., Pemberton, A., & Vanfraechem, I. (2012). *Slachtofferzorg en herstelrecht. De vraag naar het bondgenootschap*. Tijdschrift voor Herstelrecht, 11(4), 6-8.
- Akse J., Hale W., Meeus W. & Van Der Valk I. (2003). *Een onderzoek naar het verband tussen ouderlijke afwijzing, depressie en agressie in de adolescentie*.
- Alba jaarverslag. (2010). Schaarbeek.
- APAV, (2008). *Victims & Mediation project*. Associação Portuguesa de Apoio à Vítima.
- Asmus F., & Blankstein H. (2004). *Intieme oorlog, over geweld en gezinnen*. Maandblad Geestelijke volksgezondheid, vol. 59, issue 10.
- Bartelink, C. (2013). *Wat werkt bij hechtingsproblemen?* Nederlands Jeugdinstituut.
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*.
- Bobic N. (2002). *Adolescent violence towards parents : Myths and realities*. Rosemount Youth & Family Services Marrickville, NSW.
- Boels M. (z.d.). *Van onvrijheid naar vrijheid binnen relaties*. Leren over Leven.
- Bowlby, J. (1952). *Maternal care and mental health*. World Health Organization. Geneva.
- Bretherton, I. (1992). *The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth*.
- Breugem, H., De Tempe J. Omer H., & Rodenburg L. (2010). *Ik laat je niet los. Een gestructureerde methodiek voor ‘nieuwe autoriteit’*. Systeemtherapie. Jaargang 22, nr. 3.
- Broerse, A., Doornink, N., Goes, A., Pannebakker, F., Schakenraad, W, Van der Zwan, R. & Vink, R. (2014). *Huiselijk geweld door kinderen en jongeren tegen hun ouders*. [rapport]. Utrecht/Leiden: Movisie/TNO.
- Bulckens, R., Mortelmans, D., Casman, M. T., & Simajys, C. (2007). *Families in beweging*. Tournesol Conseils SA/ Luc Pire Uitgeverij.

- Claes, E., & Van Daele E., (2012). *Herstelbemiddeling: De burger als vrijwillige bemiddelaar*.
- Crichton-Hill, Y., Evans N. & Meadows L. (2006). *Adolescent violence towards parents*. Te Awatea Review.
- Coogan, D. (2013). *Engaging & Supporting Embattled Systems – Challenges for Practitioners & Parents in Responding to Child to Parent Violence*. UNESCO / Child and Family Research Centre Conference.
- Deben-Mager, M. (2005). *Gehechtheid en mentaliseren*. Psychoanalytische Perspectieven.
- De Bie, A. (2012). *De rechtspositie van het slachtoffer van een minderjarige dader*. Universiteit. Gent.
- Delfos, M.F. (2004). *Communiceren met pubers*. Symposium in de abdij van Postel.
- De Wolff, M. (2002). *John Bowlby, het belang van gehechtheid. De wereld van het jonge kind*. Nederlands tijdschrift voor opvoeding.
- Dijkstra, S. (2001). *Kinderen (v/m) die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Een basisverkenning van korte en lange termijn effecten*. Bilthoven.
- Driesen, L. (2007). *Minder straffen, hoe?* Caleidoscoop n°2, jaargang 19.
- Eurelings-Bontekoe, E.H.M., Verheul, R., & Snellen, W.M. (2007). *Handboek persoonlijkheidspathologie*. Bohn Stafleu van Loghum Houten.
- Ferwerda, H., Van Leiden I. (2012). *De schade hersteld?: Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen* [onderzoeksrapport]. Arnhem NL: Bureau Beke.
- Gavrielides, T. (2007). *Restorative Justice Theory and Practice: Addressing the Discrepancy* [onderzoeksrapport]. Helsinki: Finland.
- Gohar, A., Zehr, H. (2003). *The little book of Restorative Justice*. Uni-Graphics.
- Goossens F., Speetjens P., & Van der Linden D. (2009). *Kennis over opvoeden*. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Hanley, C., Nancarrow, H., & Viljoen, R. (2012). *Domestic and family violence: Awareness, attitudes and experiences Preliminary findings*. Central Queensland University, Australia.

- Hillewaere, B. (2008). *Verbinden om goed te kunnen loslaten. Systeemtherapie voor gezinnen met adolescenten.*
- Hissel, S., Homberg, G. & Jansen, M. (2008). *Plan en procesevaluatie herstelgerichte detentie.* Pi Nieuwegein.
- Hoek, M. (2007). *Opvoednetwerken versterken het leerproces van ouders. Een alternatief beleidsverhaal over ouders steunen.* Tijdschrift voor genderstudies.
- Holt, A. (2013). *Adolescent to parent abuse. Current understandings in research policy and practice.* The Policy Press.
- Lemonne, A., Van Camp, T., Vanfraechtem, I. & Vanneste, C. (2007). *Recherche relative à l'évaluation des dispositifs mis en place à l'égard des victimes d'infraction* [Rapport final]. Institut National de Criminologie et de Criminologie.
- Lünnemann, K., Steketee, M., & Tierolf, B. (2014). *Doorbreken geweldspatroom vraagt gespecialiseerde hulp.* [rapport]. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Jakob, P. (2011). *Re-connecting Parents and Young People with Serious Behaviour Problems. Child-Focused Practice and Reconciliation Work in Non Violent Resistance Therapy.* East Sussex. Partnership NHS Trust and PartnershipProjects.
- Janssen, J., & Sanberg R. (2011). *Het woord bij de daad voegen: (On)mogelijkheden voor bemiddeling bij de aanpak van (dreigend) eer gerelateerd geweld door de politie.* [rapport]. Politie Haaglanden: Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld.
- Kaye, K., (2010). *Trust in the Family Enterprise.*
- Kinet, M. (2010). *Parentificatie in wisselende gedaante. Als het kind te snel ouder wordt.* Antwerpen/Apeldoorn, Garant.
- Lünnemann L., Overgaag A., (2003). *De pleger het huis uit. Knelpunten bij crisisinterventie en juridische mogelijkheden tot uithuisplaatsing van plegers van geweld binnenshuis.* [rapport]. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- McKenna, M., O'Connor R., & Verco J.(2010). *Exposing the dark side of parenting: A report of parents' experiences of child and adolescent family violence.*
- Murphy-Edward, L. J. (2012). *Not just another hole in the wall; An investigation into child and youth perpetrated domestic property violence.* University of Canterbury.
- Muys, M. (2012). *Jonge daders en slachtoffers van geweld in Vlaanderen.* [Rapport]. Vlaams Vredesinstituut.

- Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie. (2008). *Richtlijn Familiaal Huiselijk Geweld bij kinderen en volwassenen*. Utrecht: Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg CBO Trimbos-instituut.
- Nicolai, N. (2001). *Hechting en psychopathologie: een literatuuroverzicht*. Tijdschrift voor psychiatrie.
- Pusztay, A. (2009). *Dat bepaal ik zelf wel, of niet? Onderzoek naar de invloed van ouders, vrienden en eigen normatief gedrag op alcoholgebruik en antisociaal gedrag van jongeren*. Rijksuniversiteit. Groningen.
- Schaafsma, K., Van Heerwaarden, Y. (2005). *Je ziet het pas als je het gelooft: Preventie en bestrijding van ouderenmishandeling*. DSP-Groep. Onderzoek. Advies. Management.
- Schaubroeck, K. (2010). *Een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid*. Uitgeverij: De Geus.
- Slump, G.J. & Van Hoek A. (2013). *Restorative Justice in Europe, Slachtoffers, herstelrecht en bespreking van Nederlandse en Vlaamse literatuur, herstelgerichte (jeugd)detentie*. Stichting Restorative Justice Nederland.
- Teunkens, M., Pali, B. & Zinsstag E. (2011). *Conferencing: A way forward for restorative justice in Europe*.
- Van Alphen, M. (2008). *De Rol van Schaamte bij Herstelgericht Werken*.
- Van Alphen, M. (2013). *More than punishment Restorative Justice: A socially responsible approach to repairing the damage incurred by crime*. Maribor, Slovenia.
- Vanfraechem, I. (2002). *Implementing Conferencing in a Legalistic Country*. K.U. Leuven, Belgium.
- Van Crombrugge, H. (2006). *Denken over opvoeden: Inleiding in de pedagogiek*. Uitgeverij: Garant.
- Van Crombrugge, H. (2009). *Ouders in soorten*. Uitgeverij: Garant.
- Van Den Brink, G. (2001). *Geweld als uitdaging: De betekenis van agressief gedrag bij jongeren [onderzoeksrapport]*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW.
- Van den Bruel, B., (2004). *Aandacht voor het psychosociaal welzijn van kinderen en gezinnen binnen Kind en Gezin Wetenschappelijke legitimering*. Bijlage bij het statement van het strategisch comité van Kind en Gezin.

- Van der Deen, K. (2011). *Loyaliteit in de jeugdhulpverlening*. Tijdschrift van Lentis - GGZ Friesland - GGZ Drenthe.
- Van Oenen, G. (2005). *Bestrafen of bijleggen? Eerherstel voor het herstelrecht*. Amsterdam, Boom Juridische Uitgevers.
- Van Ness, D.W. (2005). *An overview of restorative justice around the world*. Bangkok, Thailand.
- Verdult, R. (2004). *De competente foetus en baby: Op weg naar hechting*. Tijdschrift voor vroedvrouwen.
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989 Officiële Nederlandse vertaling Officiële tekst.
- Willems, J. (2007). *Kinderrechten en de weg naar voorbereid ouderschap: De opvoedbelofte op de (wereld)kaart? Gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid?* Brussel: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen
- Walgrave, L. (2012). *Jeugddelinquentie gemeten en geteld. Jeugddelinquentie in perspectief: Met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. Mechelen: Hans Suijkerbuijk.

12. Internetbronnen:

<http://www.alba.be/>

<http://www.restorativejustice.org/>

<http://victimsupporteurope.eu/members/apav/>